

# ARCHAEOLOGIA BELGICA

41

A. Van Doorselaer

DE MEROVINGISCHE BEGRAAFPLAATS

TE

SINT-GILLIS-BIJ-DENDERMONDE

Overdruk uit de "Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde" — Buitengewone uitgave n° XVII (1958).



BRUSSEL

1958



## Le cimetière mérovingien de St.-Gilles-lez-Termonde

Situé près de la Dendre sur un monticule entouré par la courbe de niveau de 9 m., cette nécropole occupait un endroit dominant le confluent de la Dendre et de l'Escaut (fig. 1, p. 10). Les premières trouvailles y furent faites par suite de travaux d'extraction de sable lédien, composant les assises de la butte. De 1933 à 1935 des recherches systématiques eurent lieu dans deux parcelles avoisinant la sablière, les n<sup>os</sup> 22m et 25c, section D du cadastre. L'endroit, au lieu-dit « Zwijveke-kouter », était déjà occupé avant le Haut Moyen Age. En 1956, en extrayant du sable à une centaine de mètres à l'ouest du cimetière mérovingien, on mit au jour deux tombes gallo-romaines à incinération ; d'autres y furent probablement saccagées antérieurement. Après l'époque mérovingienne la population resta sur les lieux. La première église paroissiale fut construite à 200 m. à l'est du cimetière. En 1228 une abbaye de Cisterciennes y fut transférée à la suite d'un arrangement par lequel le siège de l'église paroissiale fut déplacé à l'actuel centre de St.-Gilles, situé à quelque 2 km. à l'est du « Zwijveke-kouter » (voir plan de situation, fig. 2, p. 12 ; I : tombes gallo-romaines, II : cimetière mérovingien, III : église paroissiale primitive et abbaye ; voir aussi fig. 3, p. 16).

Les fouilles ont permis de dégager, en entier ou en partie, 72 tombes dont 22 purent être attribuées à des hommes (armes) et 17 à des femmes (parures) ; au moins un nombre égal de tombes fut saccagé dans la sablière. Les mobiliers funéraires sont reproduits fig. 4 à 22 ; certains objets n'ont pu être regroupés avec certitude dans leur contexte original. Comme la plupart des objets métalliques sont en très mauvais état de conservation, on a dû se contenter, dans ces cas-là, de dessins schématiques.

La profondeur des fosses variait entre 0,80 m. et 1,50 m. Des clous en fer ou des décolorations du sol marquaient parfois les contours des cercueils (Pl. XX). La partie inférieure d'un caveau funéraire en bois de la tombe VIII-1933 (Pl. XIX) était encore conservée. Les squelettes étaient complètement consumés ; parfois l'émail des dents subsistait. D'après certaines indications, les morts étaient généralement déposés la tête à l'ouest ; seules les tombes B9-1934 et 34-1935 étaient axées autrement.

Outre les mobiliers funéraires groupés par tombes, nombre d'objets déterrés lors des travaux à la sablière, dans la parcelle n<sup>o</sup> 22n, purent être récupérés. L'inventaire en est dressé pp. 67 à 79. Une table de renvoi aux planches, tant pour les objets isolés que pour ceux provenant de tombes groupées, se trouve pp. 114-115.





Un essai de chronologie des mobiliers funéraires, pour autant que ceux-ci le permettent, est élaboré pp. 90 et 91. Le cimetière est daté dans son ensemble de la seconde moitié du V<sup>e</sup> à la fin du VII<sup>e</sup> s. Il implique une agglomération importante à cause non seulement du nombre des tombes, mais aussi de la diversité et de la valeur des objets. On peut supposer que la population devait tirer ses ressources d'autres occupations que celles purement agraires. L'emplacement à un endroit aussi favorable, près du confluent de la Dendre et de l'Escaut, la prédestinait sans doute à des activités commerciales et artisanales.

Supplément à *ARCHAEOLOGIA BELGICA*, n° 41.



## HISTORIEK DER OPGRAVINGEN

Bij bewerking van landbouwgronden op de Zwijvekekouter had men reeds herhaaldelijk scherven aangetroffen. Aan deze voorwerpen werd geen aandacht geschonken. Wanneer echter in 1932 en 1933 op de gronden van Remi Timmerman (Sectie D, perceel 22n) werd overgegaan tot uitzaveling, kwamen vlug tal van voorwerpen te voorschijn. Vermits deze zavel voor verschillende ondernemingen werd gebruikt, gebeurde de uitzaveling niet systematisch en schonken de steeds verschillende arbeiders ook geen aandacht aan de voorwerpen. De kralen uiteindelijk bleken de aandacht te trekken. Deze werden verzameld en kwamen toevallig in het bezit van de Heer Heyvaert, toenmalig schepen te St. Gillis-bij-Dendermonde. De opgravingsdienst te Brussel werd door de Heer Heyvaert op de hoogte gebracht, en daar Dr. J. Breuer onmiddellijk het belang inzag van deze archeologische vondsten, werd besloten een onderzoek in te stellen. Een accoord werd bereikt met J. Vercammen (perceel 22m) en B. Vercammen (perceel 23E), zodat aldaar van 1933 tot 1935 opgravingen werden ondernomen. R. Timmerman (perceel 22n) weigerde de toestemming en ging verder met de uitzavelingswerken.

In dit laatste perceel werden, naar verklaring van B. Vercammen, een belangrijke partij glaswerk en gouden sieraden aangetroffen. Enkele van deze voorwerpen kwamen terecht in de verzameling Meester Adriaen te Poperinge en werden door het Jubelpark aangekocht in maart 1956 <sup>(1)</sup>. Ook Dr. Breuer wist van die voorwerpen enkele exemplaren af te kopen van de eigenaar.

Talrijke liefhebbers en verzamelaars waren ondertussen komen opdagen. Voorwerpen werden verkocht, weer opgekocht, geschonken . . . en verloren hun bewijs van herkomst. De Heer Breuer deed verder al het mogelijke om de verzameling der opgravingen aan te vullen met deze losse vondsten.

De opgravingen zelf gaven een mooi resultaat, hoewel de graven en hun inhoud eerder slecht bewaard bleven. Resten van eikenhouten dwarsbalken en grondplanken werden weergevonden (zie Pl. XIX). Zij wijzen op het bestaan van een houten grafka-

---

(1) Vente publique d'Antiquités provenant du Museum Meester Adriaen, 1956, p. 30.



mer (graf VIII - 1933). Het graf had een lengte van 3,15 m en een breedte van 1,25 m. Op het grondplan der opgravingen zijn ook de graven IX - 1933 en XI - 1933 met dwarsbalken aangeduid. Alleen de sporen door vergaan hout achtergelaten, gaven ligging en afmeting der graven (zie Pl. XX). Van de geraamten bleven slechts silhouet en stof over terwijl ijzeren en bronzen voorwerpen sterk geoxydeerd bleken. Het vaatwerk en de glazen voorwerpen, kralen en gouden sieraden bleven goed bewaard of althans herstelbaar.

De diepte der graven lag tussen 0,80 m en 1,50 m. In een dubbelgraf lagen man en vrouw - zoals blijkt uit de grafinhoud - de kisten 0,17 m gescheiden. Wapens kenschetsen de mannengraven, terwijl sieraden, mantel- en borstspelden en kralen de vrouwengraven aanduiden.

De overblijfselen van deze opgravingen kwamen terecht in de reservekelders van het Jubelpark. De verzameling werd nog verder aangevuld met aankopen en alles wachtte op publicatie onder steeds verder vorderende invreting door oxydatie.

## HET MILIEU

### I. Archeologisch

Dendermonde en omstreken, waarvan de prehistorische en vroeg-middeleeuwse geschiedenis onbekend en vrij verward is gebleven, bleef schaars bedeed met archeologische overblijfselen.

Hoewel de samenloop van Dender en Schelde een zeer vroege nederzetting zou billijken, zijn de getuigen uit deze periode zeer schaars. Wel worden tal van voorwerpen op veilingen verkocht met de vermelding „gevonden in de Schelde bij baggerwerken”. Deze overblijfselen vallen echter al te vaak in handen van particulieren, geraken zo onbekend, gaan een handelsweg op en verliezen vlug hun wetenschappelijke waarde bij gebrek aan voldoende identiteit en bewijskracht.

Nochtans treft men overblijfselen aan die wijzen op de economische betekenis van Dender en Schelde, overblijfselen die verplaatsing van handelslui over onze bodem mogen veronderstellen en die zelfs wijzen op een nederzetting in vroege tijden.

Te APPELS werd een Gallisch beeldje in gietijzer gevonden van een 10-tal cm hoogte. Het stelt een gehoornde viervoeter



voor met stierenhoofd en hertenstaart. Opvallend zijn de housterig-stijve poten. Het is zeer ruw Gallisch werk. Het beeldje wordt bewaard in het Jubelpark te Brussel (2).

In het museum te St. Niklaas (3) berusten twee scramasaxen die te Appels werden gevonden. Nadere gegevens over de vindplaats ontbreken.

Te BAASRODE werden volgens De Bast (4), op verschillende tijdstippen, een aantal zilveren en bronzen munten gevonden. Ook werden er, volgens zelfde auteur, in 1788 een grote hoeveelheid bruine aarden urnen gevonden op de plaats genaamd „s Heerebosch”, niet ver van de Schelde. Schrijver meent dat het hier grafurnen betreft, maar geeft geen nadere inlichtingen omtrent de omstandigheden der ontdekking. Deze munten en urnen, alsmede munten gevonden te Dendermonde hebben deel uitgemaakt „du cabinet de feu Mr Van Bavegem, médecin à Baesrode”. Waar deze verzameling gebleven is, is ons onbekend.

Te BERLARE werden in 1776 gouden munten van Postumus (258-268) gevonden (5).

Te DENDERMONDE werd rond 1825 bij turfonginning in de St. Onolfspolder een strijdhamer in groenkleurig kristalijnschist gevonden (6). Dit zeldzaam voorwerp uit de Saksisch-Thüringische Touwbekercultuur, kunnen wij terugplaatsen tussen de jaren 2000-1600 vóór Christus. Het heeft 24 cm lengte en 4,5 cm breedte aan de snede. Een gelijkwaardig voorwerp, doch van mindere kwaliteit, werd gevonden tussen Belsele en Waasmunster.

---

(2) De Loë : Belgique ancienne, III, la période Romaine ; Bruxelles, 1937, p. 307.

(3) Stedelijk museum te St. Niklaas n° 3360.

(4) M. J. De Bast : Recueil d'antiquités romaines et gauloises..., nouvelle édition, Gand 1808, pp. 426 - 427.

(5) M. J. De Bast : op. cit. p. 413 met verwijzing naar Mémoires de l'Académie de Bruxelles, IV, p. 359.

(6) L. De Pauw et E. Van Overloop : Une hache-marteau en pierre de l'âge du bronze. (Bulletin de la société d'anthropologie de Bruxelles, III, 1884-85, pp. 303-305, pl. V.)

zie ook De Loë : Belgique ancienne, II, les âges du métal, Brux. 1931, p. 58, fig. 6 en 7, p. 22.

zie ook M. E. Mariën : Oud België. Van de eerste landbouwvolken tot de komst van Cæsar. Antwerpen, 1951, p. 146, fig. 136.



De Bast <sup>(7)</sup> vermeldt dat arbeiders bij herstellingswerken aan de grote brug (einde 18<sup>e</sup> eeuw) een bronzen Mercuriusbeeldje uit de Romeinse periode hebben gevonden. Dit beeldje zou zich in het stedelijk museum te Dendermonde moeten bevinden; hiervan echter zijn geen sporen aanwezig.

Schrijver zag ook bronzen Romeinse munten, opgegraven te Dendermonde, terwijl in het museum te Dendermonde voorwerpen berusten, gevonden in Schelde, Dender en Oude Vest.

In het Jubelpark berust een fac-similé van een lansijzer (13,8 cm) gevonden in de Schelde. Het origineel berust in het museum te Dendermonde <sup>(8)</sup>. A. Blomme <sup>(9)</sup> vermeldt - overgenomen door De Loë <sup>(8)</sup> - dat in 1898, bij baggerwerken in de Schelde, met het oog op het aanleggen van een nieuwe brug en de verbreding van de rivier, een hoeveelheid wapens en voorwerpen werden bovengehaald, gaande van het neolithicum tot de 15<sup>e</sup> eeuw. Tal van deze voorwerpen berusten in het museum te Dendermonde. Onder die voorwerpen is de prehistorische fauna sterk vertegenwoordigd. Verder een brachycéphale mensenschedel, een strijdhamer in gepolijste steen, een bronzen bijl, een 30-tal strijdhamers in hertengewei, tal van scherven van prehistorisch, Gallo-Romeins, Merovingisch en vroeg-Middeleeuws vaatwerk. Onder het Gallo-Romeinse genre bevond zich een terra-sigilatascherf met stempel. Ook een strijdbijl, 3 of 4 lansijzers, een grote scramasax, een zwaard van 88 cm lengte en allerhande wapens uit latere tijden.

HOFSTADE-bij-Aalst verwierf bekendheid, daar er op de „Steenberg” een Gallo-Romeins heiligdom en kleine agglomeratie uit het vroeg-keizerrijk werd gevonden. De opgravingen werden ondernomen door Prof. De Laet. De opgraver kwam tevens tot de vaststelling dat er onder deze Romeinse ne-

---

(7) M. J. De Bast : op. cit. pp. 406-407.

(8) De Loë : Belgique ancienne, III, La Période Romaine, Brux. 1937, pp. 236 - 237.

(9) A. Blomme : Produits archéologiques des dragages de l'Escaut à Termonde. (Bulletin de l'Académie archéologique, 5<sup>e</sup> série des Annales, I, 1898, pp. 162 - 168, Pl. I - V.)



derzetting sporen te vinden waren van een begraafplaats uit de late bronstijd - begin ijzertijd. Het urnenveld werd vernield door de Romeinse nederzetting <sup>(10)</sup>.

Te LEDE werd een uitgestrekte en belangrijke Merovingische begraafplaats blootgelegd op de plaats „Oude Hel” of „Meerveld”. Talrijke grafgiften werden hier aangetroffen w.o. zeer veel wapens, sieraden, vaatwerk en fragmenten van een paardentuig. Ook een aantal brandgraven en munten werden weergevonden. De voorwerpen worden bewaard in het Jubelpark te Brussel, het Belfort te Aalst en de Universiteit te Gent. De eerste graven werden gevonden in 1846 bij de aanleg van de weg Lede-Wichelen. Tot 1848 werden opgravingen ondernomen door Schayes <sup>(11)</sup>.

MESPELAERE is bekend om zijn muntschat. De Bast <sup>(12)</sup>, verwijzend naar Lindanus <sup>(13)</sup>, meldt dat er in april 1607 gouden munten werden gevonden. Deze muntschat zou volgens Miraens <sup>(14)</sup> gevonden zijn door 'n landbouwer, Carolus vander Hoeve en 1.600 munten omvat hebben waaronder munten van Domitianus, Trajanus, Hadrianus, Matidia en Sabina, Aelius Caesar, Antoninus-Pius, Faustina senior, Marcus-Aurelius, Faustina junior, Lucius Verus, Lucilla en Commodus (van 81 tot 176 na Christus).

In 1802 werden twee Gallische munten gevonden <sup>(15)</sup>.

Op het grondgebied van SCHOONAARDE trof men heel wat voorwerpen aan.

Uit de vóorgeschiedenis vinden we harpoenen in herten-

---

(10) S. J. De Laet : Romeinse oudheden gevonden te Hofstade bij Aalst (O. VI.). (*L'Antiquité Classique*, XVI, 1947, pp. 288 - 306, met afb.) en van S. J. De Laet de verschillende opgravingsverslagen in het Cultureel Jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen : 1948, pp. 141 - 164 met afb. ; 1949, pp. 322 - 326 ; 1950, pp. 260 - 314 met afb. en 1951, pp. 281 - 302 met afb.

en S. J. De Laet, J. Nenquin et P. Spitaels : *Contribution à l'étude de la civilisation des champs d'urnes en Flandre*. Volume IV van *Dissertationes archaeologicae Gandenses*, Brugge, 1958, p. 156, fig. 223 - 224.

(11) H. Roosens : *De Merovingische begraafplaatsen in België*, Gent 1949, p. 43 met volledige bibliografie.

(12) M. J. De Bast : op. cit., pp. 413 - 426 met afbeeldingen.

(13) David Lindanus : *De Teneraemonda* l. 3, cap. 6 n° 53.

(14) Miraens : *In Chronico Belgico ad ann. 1607*.

(15) M. J. De Bast : op. cit., p. 426 met afbeeldingen.



gewei uit de Maglemoseperiode <sup>(16)</sup>. Een exemplaar hiervan berust in de koninklijke musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel, schenking Bernays. De verzameling van Dr. Hasse te Antwerpen - verzameling onlangs aangekocht door de stad Antwerpen - bevat verschillende harpoenen afkomstig van Schoonaarde.

Een ovalen armband in massief goud werd uit de Schelde opgehaald. Deze armband heeft een dikte van 68 mm en weegt 272 g. Het stuk dateert uit de tweede periode van het bronstijdvak (1450-1100 vóór Chr.). Het origineel bleef bewaard in de verzameling Edward Bernays te Antwerpen, een fac-similé in het Jubelpark <sup>(17)</sup>. De Romeinse periode is vertegenwoordigd door een parchtige emailfibula. Deze fibula bevindt zich in het Bijlokemuseum te Gent, verzameling Maertens de Noordhout. De fibula is 3,4 cm lang en versierd met een drieledige beugelplaat. De voet loopt uit op een kopmotief met ingekerfde ogen. Hulselscharnier en naald ontbreken <sup>(18)</sup>.

Op de openbare veiling van de voormalige verzameling Meester Adriaen stond gecatalogeerd onder nr 376 „beau et grand langsaxe - époque franque”. Dit wapen is ook afkomstig van Schoonaarde <sup>(19)</sup>.

Te SERSKAMP bij Schellebelle werden naast Romeinse munten ook graven gevonden met wapens en urnen, die als Merovingisch bestempeld worden. De vindplaats is gelegen in de nabijheid van de Waelestraat <sup>(20)</sup>.

De Loë stipt aan <sup>(21)</sup> : een gepolijste bijl uit grijze silex, gevonden langsheen de weg Lede-Serskamp. De bijl werd door Louis Cavens aan het Jubelpark geschonken.

(16) R. L. Doise : Contribution à l'étude des harpons maglémôsiens dans le bassin de l'Escaut. (Annales de la fédération archéologique et historique de Belgique, XXXV, 3 1953, pp. 72 - 80.).

(17) De Loë : Belgique ancienne, II, les âges du métal, Brux., 1931, p. 116, fig. 40, p. 90.

(18) Inlichtingen ons verstrekt door lic. P. Spitaels. Onuitgegeven werk over de emailfibulae.

(19) Vente publique d'Antiquités provenant du Museum Meester Adriaen, 1956, p. 30, n° 376.

(20) J. Moens : Annalen van de oudheidkundige kring van het Land van Aalst, 3° jaargang 1907, pp. 77 - 78, met afbeelding.

(21) De Loë : Belgique ancienne, I, les âges de la pierre, Brux., 1928, p. 232.



Op de hoogste plaats der gemeente, op de plaats genaamd „Wolfgat” werd, enkele jaren vóór 1907, een begraafplaats uit de urnenveldentijd gevonden. De begraafplaats werd gedeeltelijk opgegraven <sup>(22)</sup>.

WICHELEN met zijn drassige gronden langsheen de Schelde is een uiterst geschikte bewaarplaats voor benen en hertshouten voorwerpen.

Uit het paleolithicum vinden we een hertshouten harpoenpunt <sup>(23)</sup> in de verzameling Dr. Hasse te Antwerpen <sup>(24)</sup> en een harpoen uit been <sup>(23)</sup> in de verzameling van Prof. Hamal-Nandrin te Luik <sup>(25)</sup>.

Uit het neolithicum dateert een benen dolk (2300-1600 vóór Christus) <sup>(26)</sup>.

In de verzameling Maertens de Noordhout bevindt zich, in het Bijlokemuseum te Gent, een emailfibula uit de Gallo-Romeinse periode. De fibula is 3,1 cm lang, voorzien van wangenscharnier en is versierd met twee driehoeken waarvan één eindigt op een kopmotief met op de plaats der ogen een ligplaats voor pareltjes <sup>(27)</sup>.

In de reeds hoger vermelde veiling van de voormalige verzameling Meester Adriaen vinden wij onder nr 306 „Balance romaine en bronze - complète - trouvée à Wichelen” en onder nr 331 „fibule romaine en bronze argentée - traces d'email. Escaut Wichelen”.

De Loë <sup>(28)</sup> vermeldt een reeks voorwerpen gevonden in de Schelde bij baggerwerken. Zij dateren uit brons- en ijzer-tijd. De musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel bezitten hiervan fac-similé's, soms de originelen. Uit de Brons-

(22) S. J. De Laet, J. Nenquin et P. Spitaels : op. cit., p. 149, fig. 213 - 219.

(23) R. L. Doise : op. cit. onder Schoonaarde.

(24) G. Hasse : Quelques vestiges du paléolithique en Flandre. (Bulletin de la société belge d'anthropologie, 1924, p. 5 met afbeeldingen).

(25) J. Hamal - Nandrin et J. Servais : Quelques armes et outils intéressants des âges de la pierre et du bronze, faisant partie des collections de M. De Puydt, J. Hamal - Nandrin et J. Servais (Bulletin de la société préhistorique française, 26 janvier 1928 met afbeeldingen).

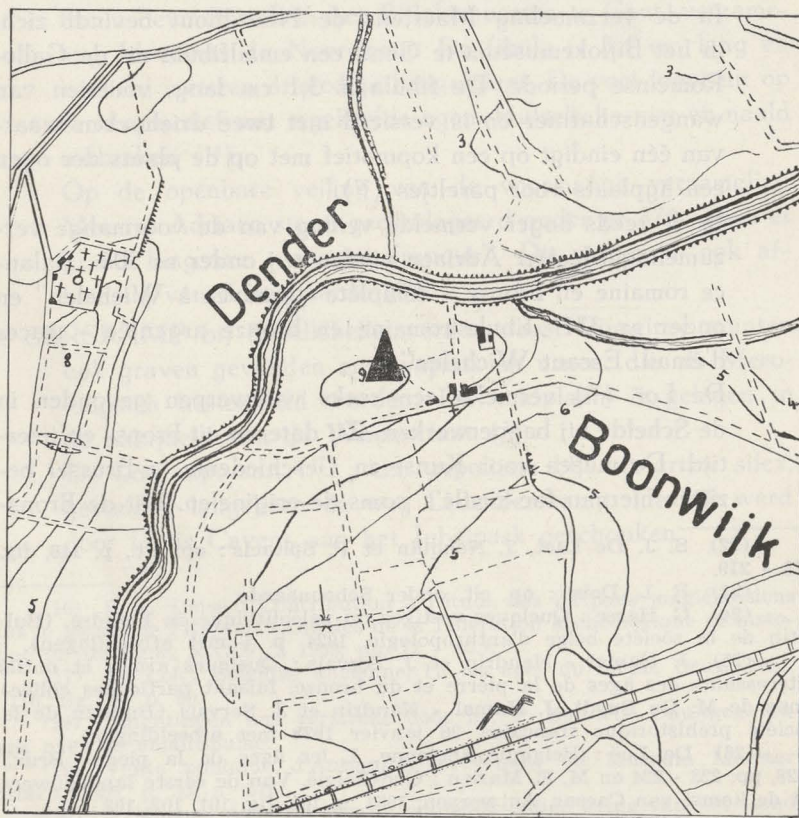
(26) De Loë : Belgique ancienne, I, les âges de la pierre, Brux., 1928, pp. 223 - 224 en M. E. Marien : Oud-België. Van de eerste landbouwers tot de komst van Caesar, Antwerpen, 1951, p. 101, fig. 101, 102, 103.

(27) Inlichtingen lic. Spitaels.

(28) De Loë : Belgique ancienne, II, les âges du métal, Brux., 1931, pp. 92, 93, 95, 107, 109, 114, 115, 117, 123, 124, 220, 223, en fig. 120 n° 2.



tijd : één bronzen dolk, twee lemmers van dolken, één lem-  
 mer van mesje, één bronzen pijlpunt, vier bronzen vishaken  
 en drie bronzen spelden. Al de originelen bevinden zich in  
 de verzameling Maertens de Noordhout te Gent. Eveneens  
 uit de Bronstijd twee lanspunten waarvan één origineel in  
 de verzameling Bernays te Antwerpen en het ander origineel  
 in de archeologische verzameling der universiteit te Gent.  
 Uit de IJzertijd met de originelen in het Jubelpark zelf (gift  
 Duprez) : een klein mesje, een schachtbijl (La Tène III), een  
 klein bijltje (La Tène III), en een scheermes. Vervolgens  
 een lanspunt uit deze periode waarvan het origineel berust  
 in de verzameling Hasse te Antwerpen.



TK. 22/4 + 23/1

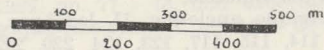


Fig. 1 Situatieplan.

## II. Topografisch - historisch

In 1932 werd plots de aandacht gevestigd op St. Gillis-bij-Dendermonde, waar, op de Zwijvekekouter, op een hoogte dicht bij de Dender, een Merovingische begraafplaats werd ontdekt.

Ligging : topografische kaart van 1/10.000 blad Zele 22/4 (revisie 1930) en blad Dendermonde 23/1 (1910) (zie fig. 1).  
Kadaster : St. Gillis-bij-Dendermonde, Sectie D percelen 22m, 22n en 23E, respectievelijk J. Vercammen, Remi Timmerman en Benoit Vercammen (zie fig. 2 uit kadasterkaart van 1956).

De Zwijvekekouter, gedeelte van de Boonwijk, vormt een uitstekend terrein voor nederzetting of vluchtheuvel. Op de topografische kaart treft deze hoogte van 9 m, gelegen in een bocht van de Dender. Sinds de jaren 1930 werd de Dender aldaar gekanaliseerd en de hoogte van Zwijveke gedeeltelijk doorsneden. Deze hoogte deint uit in zuid-oostelijke richting tot 4,5 m. In noord, noord-westelijke en westelijke richting zien we een plotse daling naar de Denderbedding, die een lichte vallei heeft gevormd waarvan de westelijke rand tot 8 m opklimt, hoogte waarop het huidige kerkhof van Dendermonde is aangelegd.

De Zwijvekehoogte domineert volledig de lage drassige gronden benoorden de Dender gelegen, tussen samenloop van Dender en Schelde, die voortdurend bedreigd werden door overstromingen van beide rivieren. Geen twijfel dat deze *hooggelegen droge plaats*, uit Lediaanse zavel, een aantrekkingskracht uitoefende, zonet voor landbouwnederzetting met bebouwing van omliggende gronden, dan toch voor versterkingspost, handelsnederzetting of minstens vluchtplaats in onveilige tijden.

Trouwens het bewijs dat deze begraafplaats *reeds zeer vroeg* werd opgezocht, vinden wij in twee Romeinse brandrestengraven en sporen van een brandstapel, daterend uit de eerste helft der IIe eeuw en opklimmend tot een traditie van de Late Bronstijd (urnenveldencultuur). In augustus 1956 werd bij ontzaveling, een honderdtal meter ten westen van de Merovingische begraafplaats, een aslaag en scherven aangetroffen. Het betrof hier een brandgraf dat onmiddellijk door Prof. De Laet onderzocht werd. Het brandrestengraf bevatte 5 potten, waarvan er drie ongeschonden op de rand van het graf : 2 terra-nigra urntjes en een T.S.-beker



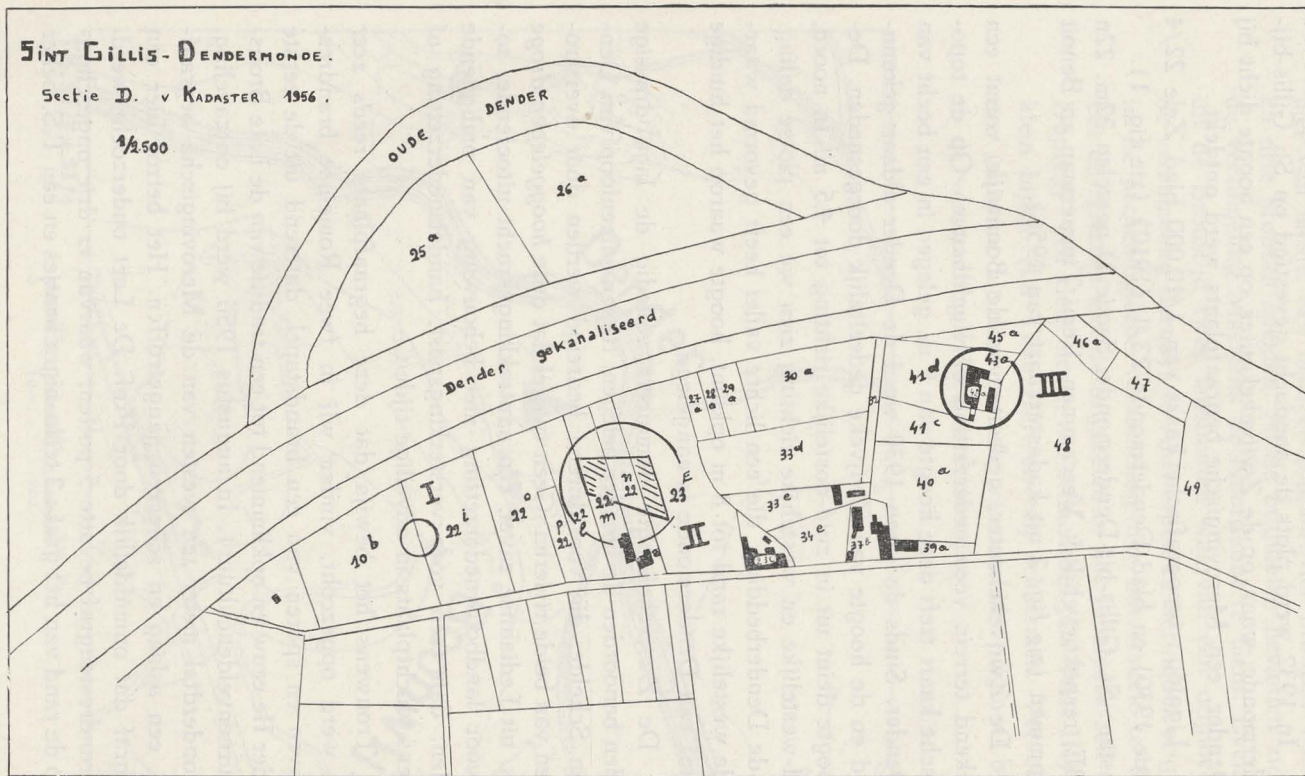


Fig. 2. Situatieplan op Kadasterkaart. De cirkels duiden de drie besproken plaatsen aan :  
 I. Gallo-Romeinse graven. II. Merovingische begraafplaats. III. Vroeg-christelijke begraafplaats - parochiekerk - klooster (kerk).

Drag. 33 met naamstempel GENIALIS. Een T.S. Drag. 18/31 werd samen met de dode verbrand terwijl een mooie „Castorbeker” met jachttafereel ritueel gebroken maar niet verbrand werd.

Prof. De Laet ondernam verdere opgravingen van 3 tot 18 september 1956, tijdens dewelke een tweede brandrestengraf met 4 potten, een wetsteen en een stukje vuursteen alsmede de sporen van een brandstapel werden blootgelegd. Drie van de vier potten in het graf werden verbrand met de dode : een T.S. Drag. 18/31, een T.S. Drag. 33 en een lichtkleurige beker, wellicht oorspronkelijk gevernist. De vierde pot, een grote urne, werd ritueel gebroken. Prof. De Laet kwam tot het besluit dat hoogstwaarschijnlijk bij vroegere ontzavelingen andere Romeinse graven werden vernield (29).

Al de voorwerpen van deze opgravingen werden ondergebracht in het stedelijk museum te Dendermonde.

„\*Suviacum, \*Sueviacum, Zwijveke, de eerste naam der gemeente, ontstaan in de tijd dat Keltisch nog de taal was van de bevolking alhier, betekent : woonplaats van een man, geheten Suevus, de Zwaaf” aldus M. Bovyn (30). Schrijver verwijst naar Maestertius (31) die schrijft : „dat hier eertyds de Zwaven oft Zweven gewoont hebben (doch daer naer vande Noormannen vernielt) ende van haer dese plaetse synen naem, als Zwevenwijck, behouden heeft, is seer waerschynelyck”. Ook steunt Bovyn zich op Van Ginneken (32) die de Oost-Vlaamse plaatsnamen Sweveseele, Sweveghem, Swevique en Swavenarde (een wijk van Sinaai) in verband brengt met de Zweven.

Op de Zwijvekekouter werd de *eerste parochiekerk* van St. Gillis gebouwd (33). Aan wie ze was toegewijd en wanneer ze werd

(29) Wij danken Prof. De Laet voor de inlichtingen betreffende de opgravingen waarvan hij de publicatie in het vooruitzicht stelt.

(30) M. Bovyn : Toponymie van St. Gillis-bij-Dendermonde, n° XVI der Buitengewone uitgaven van de oudheidkundige kring van het Land van Dendermonde, 1949, pp. 9 - 13. Zie ook M. Bovyn : St. Gillis-bij-Dendermonde in 1571 - 1800, (Cultureel Jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen, 1952, pp. 133 - 169).

(31) J. Maestertius : Beschrijvinghe van de stadt ende het landt van Dendermonde, Leiden, 1648. p. 130.

(32) J. Van Ginneken : Onverwachte Oud-Nederlandse aansluitingen (Onze Taaltuin, 2° jg., mei 1933 - april 1934, p. 11).

(33) A. de Vlaminck : Cartulaire de l'abbaye de Zwijveke-lez-Termonde, livraison 1 - 2, 1869 ; als Buitengewone uitgave I van de Gedenk-





gebouwd is onbekend. In verband met deze kerk en tevens wijzend op het nut van de hooggelegen Zwijvekekouter vermelden wij enkele feiten uit de geschiedenis van het klooster dat later aan die kerk werd gehecht. Nadat Machteld, Vrouwe van Dendermonde, tussen 1214 en 1221, een hospitaal op Binnen-Zwijveke (kerk van St. Gillis-binnen te Dendermonde) heeft gesticht verandert zij in 1223 dit hospitaal in een klooster, „abdij van Ste. Marie”, voor Cisterciëncierzusters. De plaats scheen niet geschikt. Zo verzocht Machteld de Bisschop van Kamerijk, Godefroid de Fontaine, om de toelating de abdij naar een geschikter plaats over te brengen. De keuze viel op de Zwijvekekouter en in mei-juni 1228 vestigden de zusters zich reeds in de gebouwen opgericht naast de hogervermelde parochiekerk op Zwijveke. Deze kerk werd voortaan kloosterkapel der abdij en de parochiezetel ging toen naar St. Gillis (huidige kerk en parochie St. Gillis-binnen te Dendermonde) (34).

In een levensbeschrijving over Madame Claire Everaerts, abdis van Zwijveke, stipt H. Prévost (35) ook enkele feiten aan uit de geschiedenis der abdij. Hierin spreekt hij van een kleine versterking en vluchtheuvel aan de Dender, evenwel zonder verwijzing naar bronnen: „Swyvicke que les anciens documents appellent Swevick, prend son étimologie du latin, Suevorum vicus, à raison que les Suevois souloient demeurer en ce lieu et estoit une petite forteresse et retraite sur la rivière de Dender”. En over de hogervermelde verplaatsing van het klooster naar de Zwijvekekouter: „Elle changea donc sa première fondation de l’Hospital de St. Gilles, qu’elle avait basti en une formelle Abbaye qu’elle érigea dans la paroisse dite Swyvicke, sur une colline, le pied de laquelle est continuellement arrosé des eaux douces du fleuve, dit le Dender, où que l’air est si fain, la veüe des prairies si agreable, la situation si plaisante, qu’on ne scaurait souhaitter un lieu plus propre pour donner carrière à l’esprit, parmy les meditations celestes”.

---

schriften van de Oudheidskundige Kring der Stad en des voormaligen Lands van Dendermonde, 2<sup>e</sup> reeks; n<sup>o</sup> VI, p. 4, voetnota (1): "L'église primitive de Zwyveke s'élevait non loin de la Dendre, sur une éminence de terrain, à l'endroit appelé encore aujourd'hui de Zwijveke-kouter". Later werd deze parochiezetel overgebracht naar St. Gillis.

(34) Voor deze gebeurtenissen en chronologie zie: A. de Vlamincq, op. cit. n<sup>rs</sup> II, III, V, VI, VII, XVI, XIX, XX.

(35) H. Prévost dit De Le Val: La vie exemplaire de noëuf abbes-ses décédées avec opinion de sainteté, Liège 1660, 2<sup>e</sup> ed. augm., pp. 45 - 55.

In 1604 diende de Zwijvekekouter tot stelling der rebellen, die van daaruit Dendermonde beschoten en bij hun aftocht de abdij vernielden <sup>(36)</sup>. Opnieuw opgetrokken, werd de abdij vernield bij de belegering van Dendermonde door Lodewijk XIV in 1667. Sedertdien werd de abdij niet meer hersteld.

Laat ons even aan de hand van hogergenoemde Toponymie van St. Gillis-bij-Dendermonde de plaatsnamen op Zwijvekekouter, het eerst in cultuur gebracht gedeelte van de gemeente, van naderbij beschouwen (zie kaart fig. 3). Naast de Middeleeuwse kouterindelingen „Muurkouter” (aan de kloostermuur), „Molenkouter” (aan de molen die in 1241 werd opgericht) en „Abotenkouter” (van de abdij, naam die in het modern kadaster wordt aangetroffen), vinden wij het „Molenveld”. Merkwaardig is dat dit Molenveld juist de plaats is waar de Merovingische begraafplaats en de overblijfselen van de Gallo-Romeinse graven werden aangetroffen. Geldt het hier niet een bewijs van traditie en eerbied voor een begraafplaats dat die plaats slechts *later* - en hierop wijst juist de recentere naam „veld” voor bouwland - dan de omliggende percelen *werd in gebruik genomen*?

En mag deze aanduiding, samen met de strikt archeologische en historische gegevens, ons niet laten besluiten tot een „continue Siedlung”, een *vaste nederzetting sinds vroege tijden* op de Zwijvekekouter? Chronologisch zouden wij voorstellen:

1. Gallo-Romeinse begraafplaats op de westelijke kant van de Zwijvekekouter, tevens van het Molenveld. Twee graven en sporen van verbranding werden teruggevonden ten oosten van een volledig uitgezavelde oppervlakte, op perceel 10b-22i. Volgens Prof. De Laet zouden deze graven de laatst overgebleven sporen zijn van een begraafplaats (fig. 2, I).
2. Merovingische begraafplaats op percelen 22m, 22n en 23E (fig. 2, II).
3. Vroeg-christelijke begraafplaats rond de eerste kerk, later kloosterkerk der Cisterciëncierzusters op percelen 42a en 43a (fig. 2, III).

---

(36) A. de Vlaminck : Termonde assiégé en 1604 in de Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring der Stadt en des voormaligen Lands van Dendermonde, 1863, p.92.



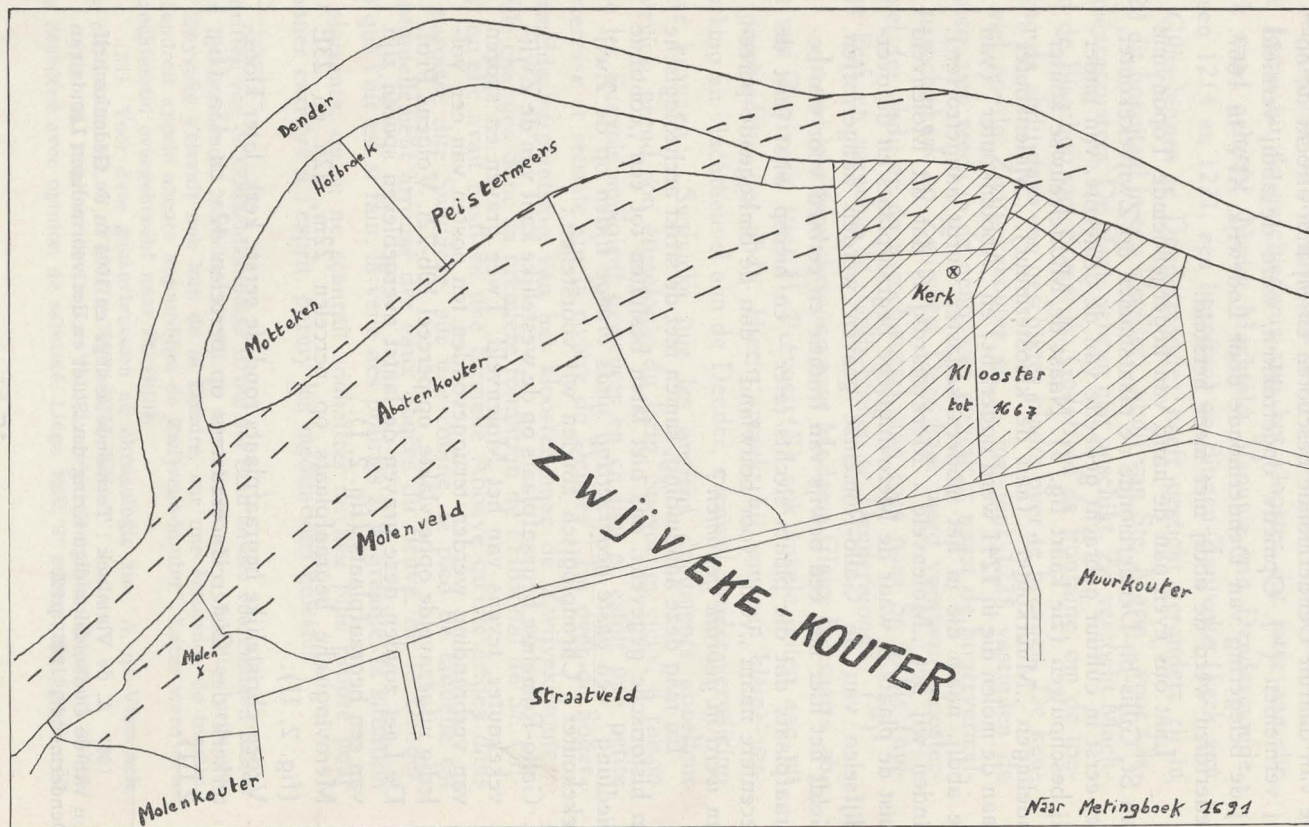


Fig. 3. Toponymische kaart. De stippellijnen geven dijken en loop van gekanaliseerde Dender.

Van de Gallo-Romeinse begraafplaats bleef zeer weinig over, voldoende toch om een begraafplaats te onderstellen. De interessante bijgaven, de brandplaats en de ligging op de rand van een uitgezaveld terrein, waar steeds andere werklieden op de meest verschillende tijdstippen ontzavelden, wijzen op deze stelling.

Uit de Merovingische begraafplaats blijft ons genoeg over om de belangrijkheid van de Merovingische nederzetting aan te tonen, hoewel veel voorwerpen verloren gingen en we de juiste oppervlakte der begraafplaats nooit zullen kennen. Er treft ons een merkwaardig punt : de *totale afwezigheid* van graven uit de periode na de 7<sup>e</sup> eeuw. Wij weten immers dat de eerste parochiekerk van St. Gillis op de Zwijvekekouter lag en later de kloosterkerk werd van de abdij Ste. Marie. Het ontbreken van graven uit de periode na de 7<sup>e</sup> eeuw wijst aldus eerst en vooral op het bestaan van een vroeg-christelijke begraafplaats rond die kerk en wijst vervolgens op de oprichting van die parochiekerk omstreeks deze periode.

Van deze vroeg-christelijke begraafplaats nu *kan niets worden teruggevonden*. De kerk werd immers kloosterkapel en aldus omgeven door de gebouwen van de abdij in de twintiger jaren der 13<sup>e</sup> eeuw (zie hoger). In 1303 werd daar door de abdij een nieuwe kloosterkerk (die de vorige en dus ook de vroegere parochiekerk verving) gebouwd (37). Bij deze bouw en de oprichting van verdere kloostergebouwen werd de mogelijkheid uitgeschakeld de rond de oude parochiekerk gelegen begraafplaats te vinden. Waren bij deze verbouwingswerken alle sporen der begraafplaats niet vernield, dan zal dit wel gebeurd zijn in de 17<sup>e</sup> eeuw. M. Bovyn (38) zegt dat op 3 augustus 1667 de abdij op bevel van de gouverneur van Dendermonde in brand werd gestoken met het oog op de verdediging van de stad tegen Lodewijk XIV en dat het weinige dat rechtop bleef staan, tot een woonhuis werd verbouwd en de overige puinen opgeruimd werden „want stenen waren waardevol ma-

---

(37) A. de Vlaminck : Cartulaire... op. cit., n<sup>o</sup> LXXXIII : "Item, sepedictus Mychael, ob remedium anime sue, in puram elemosinam contulit ac legavit prefato monasterio de Zuiveke, ad opus ecclesie construende, viginti libras...".

(38) M. Bovyn : Bijdragen tot de geschiedenis van St. Gillis-bij-Dendermonde hoofdzakelijk naar de prochierekeningen van de 17<sup>e</sup> - 18<sup>e</sup> eeuw. (Gedenkschriften van de oudheidkundige kring van het land van Dendermonde, 3<sup>e</sup> reeks, deel V, aflevering 1955, 1. p. 71).



teriaal". De puinen en opgebroken funderingen werden toen met kar en boot vervoerd en aangewend bij wegeaanleg. De „Prochierekeningen" van 1671-1672 wijzen hierop: „ . . . ter oorsaecke dat sy lieden op den 28<sup>o</sup> October 1671, by laste vande heere Gouverneur van Dendermonde Don Francisco Sanche Pardo, hebben elck met een waeghen ende twee peerden steengruijs gevoert van Swijvick Clooster inde straete ofte dam aen tshutbert een geheel dach ; Item betaelt . . . aende naervolghende persoonen (14 in getal) over t'voeren van steen gruijs van t'clooster van Swyvicke in eene schuyte voor syn Excel. den hertoghe prince van Bourbonville . . . " De bodem op de plaats waar vroeger de abdij stond werd aldus in de loop der tijden grondig gewijzigd en bevat daarom juist geen sporen meer van de begraafplaats, noch van het klooster zelf.

Uit al deze gegevens menen wij te mogen besluiten tot een blijvende nederzetting, een vicus zelfs, op Zwijvekekouter.

Mogen wij verder nog aanstippen dat op deze interessante plaats na al de verbouwingen van het klooster en na zijn vernieling, het beteelten van de gronden en niet in het minst de kanalisatie van de Dender ongetwijfeld archeologische sporen en gegevens hebben vernietigd die van belang waren voor de vroegste geschiedenis van Zwijveke en zijn bewoners. De kanalisatie van de Dender heeft een groot deel van de noord-westelijke Zwijvekekouter doorgesneden. Leggen wij de nieuwe loop van de Dender op ons toponymisch kaartje (fig. 3), dan bemerken wij dat deze loop de scheiding betekent van het „Molenveld" en het „Motteken". Het „Motteken" ligt juist tegen de „Oude Dender" in de bocht. Zit in dit woord een overblijfsel van de „forteresse & retraite" vermeld door H. Prévost <sup>(39)</sup> ?

## INVENTARIS DER OVERBLIJFSELEN

### I. Doelstelling

Toen na 1933-1935 de opgravingen beëindigd waren, belandden de opgedolven voorwerpen in de kelders van het Jubelparkmuseum. Daar wachtten zij op bewerking en publicatie. Herhaalde malen drong de Oudheidkundige Kring van Dendermonde

(39) Wij danken hier M. Bovyn voor tal van nuttige inlichtingen betreffende Zwijveke en zijn toponymie.



aan op de publicatie. Gebrek aan tijd en gebrek aan wetenschappelijk personeel waren oorzaak dat aan dit aandringen nooit voltoening kon worden geschonken. Door tussenkomst van Dr. H. Roosens werd in 1956 van Prof. Dr. Breuer de toelating verkregen de Oudheidkundige Kring met deze studie te gelasten.

Een twintigtal jaren verliepen echter tussen de datum van opgravingen en datum van publicatie. Heel wat nuttige bijzonderheden gingen verloren, personen in de opgravingen betrokken zijn overleden, de voorwerpen zelf - zonder bewerking neergezet - ondergingen verder de nadelige invloed der inroesting. Een paar pogingen tot bewerking en ordening der voorwerpen werd onderbroken door de oorlog met zijn vlucht naar veiliger oorden. Onherroepelijke verwarring was hier het gevolg van.

Aldus beperken onze bronnen zich tot een verzameling uit de opgravingen afkomstig, slechts karig bedeed met nummering, en tot de aanvulling van deze voorwerpen door latere aankopen. Daarnaast een ruw grondplan der ongravingen, enkele schematische optekeningen in een notaboekje en de vage herinneringen van de opgraver Dr. J. Breuer, de eigenaar Benoit Vercammen en enkele kijklustigen uit 1933.

In deze minder gunstige omstandigheden ligt het dan ook niet in onze bedoeling een volledige reconstructie te geven van deze Merovingische begraafplaats. De gegevens zijn te onnauwkeurig. Wij bedoelen dan ook slechts een inventaris op te stellen van de overgebleven zaken, grondplan inbegrepen. Beschrijving en afbeelding der voorwerpen hieraan toegevoegd, maken vergelijking mogelijk met andere begraafplaatsen. Zo krijgen de opgravingen van 1933-1935, na verloop van jaren, nog de betekenis wetenschappelijk materiaal uit een Merovingische begraafplaats open te stellen voor vergelijkende studie. Om andere doeleinden na te streven ging teveel materiaal verloren, werden te weinig graven systematisch onderzocht, hebben wij geen totaalbeeld van de begraafplaats.

## **II. Werkwijze**

In de inventaris nemen wij op de eerste plaats de resultaten der opgravingen. Wij geven de gesloten vondsten, graf per graf, chronologisch volgens de opgravingen per perceel. Telkens verwijzen we door nummering naar het grondplan. De afmeting van de



graven en de korte beschrijving der grafschikking geven we zoals we die weervonden in de losse aantekeningen bij de opgravingen. Hierbij voegen wij - met korte beschrijving en verwijzing naar de afbeelding - al de voorwerpen die wij hebben weergevonden in de verzamelingen van het Jubelpark.

Vervolgens geven we de inventaris van al de losse vondsten en later aangekochte voorwerpen. Als volgorde: Vaatwerk, ijzeren voorwerpen, glas, sieraden, kralen en spinschijfjes.

Graag uiten wij hier onze dank aan Dr. H. Roosens, Hoofd van de opgravingsdienst, voor de daadwerkelijke hulp ons verleend.

Ook Prof. Breuer, Prof. De Laet en M. Bovyn stonden ons met allerlei inlichtingen welwillend terzijde. Aan hen allen onze oprechte dank.

### III. Inventaris

#### A. GESLOTEN VONDSTEN

1. Opgravingen in mei 1933 op perceel 22m van J. Vercammen (Deze graven nummeren wij van I tot XVI)

##### Graf I - 1933

Verstoord graf. Geen grafomlijning.

1. - 41 kralen w.o. 11 in geglazuurd aardewerk, 7 blauw - en 3 groenglazen en 20 in allerlei gekleurd aardewerk met emailvlekken (pl. XVII, 1; fig. 4, 1).
2. - Onbepaalbaar volledig verroest ijzerfragment.

##### Graf II - 1933

Diepte: 0,85 m; l. 2 m; br. 0,85 m.

Een klein gedeelte aan het hoofdeinde viel in het naburig perceel en werd niet blootgelegd. Kralen aan hoofdeinde met links een ijzerfragment. Onder de planken aan hoeken van voeteinde, resten van ijzeren nagelen.

1. - Kralen: 1 amber (gebroken) en 2 gele terracotta, waarvan 1 tweeledige.
2. - Onkennelijk verroest ijzerfragment.
3. - Nagelfragmenten.

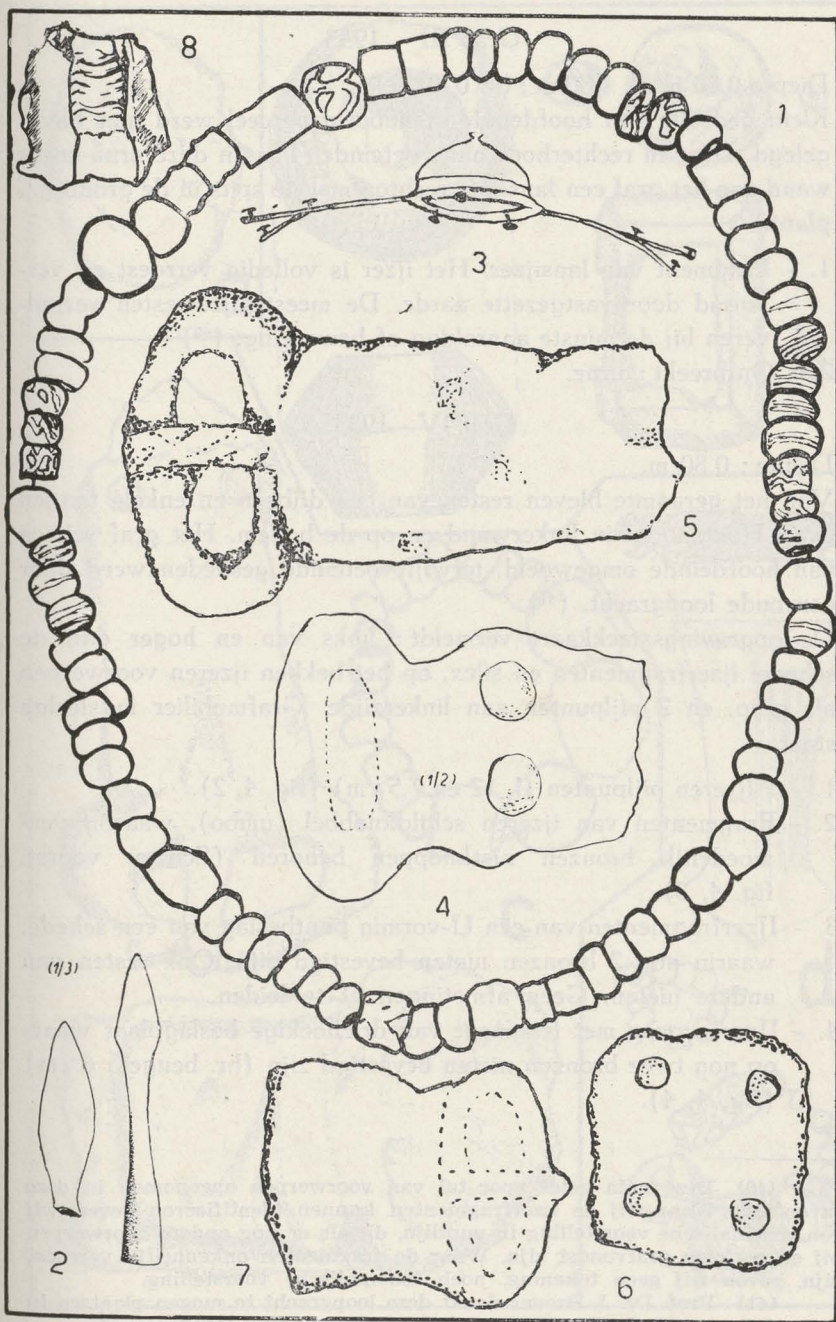


Fig. 4 S. : 1/1 tenzij anders vermeld.  
 1 = graf I, 1933. — 2-8 = graf IV, 1933.



### Graf III - 1933

Diepte 0,80 m ; l. 1,80 m ; br. 0,80 m.

Klein gedeelte van hoofdeinde in naburig perceel werd niet blootgelegd. Urne in rechterhoek aan voeteinde. Tussen deze urne en de wand van het graf een lansijzer rechtop met de spits in de grond geplant.

1. - Fragment van lansijzer. Het ijzer is volledig verroest en vervormd door vastgezette aarde. De meeste ijzerresten verpulveren bij de minste aanraking of bewerking. (40)
2. - Ontbreekt : urne.

### Graf IV - 1933

Diepte : 0,80 m.

Van het geraamte bleven resten van een dijbeen en enkele tanden over. Houtsporen in linkerwand en op de bodem. Het graf scheen aan hoofdeinde omgewoeld, terwijl voeteinde gesneden werd door een oude loopgracht. (41)

De opgravingssteekkaart vermeldt : links van en hoger dan de schedel ijzerfragmenten en silex, op het bekken ijzeren voorwerpen als gesp, en 2 pijlpunten aan linkerzijde. Grafmobiel in slechte staat.

1. - 2 ijzeren pijlpunten (l. 12 en 7,5 cm) (fig. 4, 2).
2. - Fragmenten van ijzeren schildknobbel (umbo), waarbij vermoedelijk bronzen nietknoppen behoren (Schem. voorst. fig. 4, 3).
3. - Ijzerfragmenten van een U-vormig puntbeslag van een schede, waarin nog 2 bronzen nieten bevestigd zijn. Ook resten van andere nieten. Geen afmetingen af te leiden.
4. - Ijzeren gesp met fragment van driehoekige beslagplaat waarop nog twee bronzen nieten bevestigd zijn (br. beugel : 6 cm) (fig. 4, 4).

---

(40) Deze nota geldt voor tal van voorwerpen opgenomen in deze inventaris. Waar wij de ijzerfragmenten kunnen identificeren geven wij een schematische voorstelling in puntlijn, dit als er nog andere voorwerpen bij de gesloten grafvondst zijn. Waar de fragmenten onkenkelijk verroest zijn, geven wij geen tekening, noch schematische voorstelling.

(41) Prof. Dr. J. Breuer denkt deze loopgracht te mogen plaatsen in de periode van Lodewijk XIV en zijn belegering van Dendermonde.

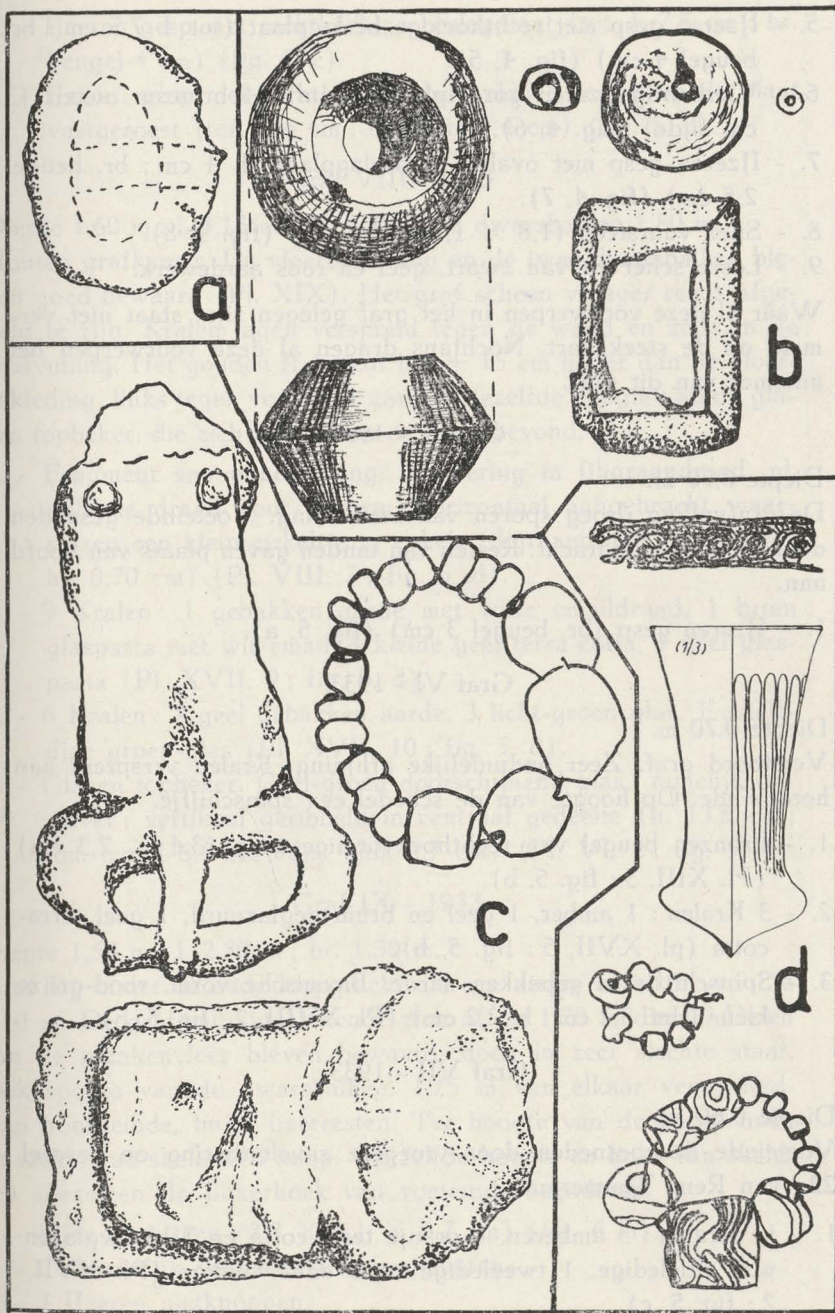


Fig. 5. S.: 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf V, 1933. — b = graf VI, 1933.  
 c = graf VII, 1933. — d = graf VIII, 1933.



5. - IJzeren gesp met rechthoekige beslagplaat (tot. l. 7,5 cm : br. beugel 4 cm) (fig. 4, 5).
6. - Vierkantig ijzeren gordelplaatje waarin 4 bronzen nieten (3 cm zijde) (fig. 4, 6).
7. - IJzeren gesp met ovale (?) beslagplaat (l. 4 cm ; br. beugel 2,5 cm) (fig. 4, 7).
8. - Silex vuursteen (1,8 × 1,7 × 0,4 cm) (fig. 4, 8).
9. - Losse scherven van zwart, geel en roos aardewerk.

Waar al deze voorwerpen in het graf gelegen zijn, staat niet vermeld op de steekkaart. Nochtans dragen al deze voorwerpen het nummer van dit graf.

#### Graf V - 1933

Diepte 0,70 m.

De grafvulling droeg sporen van omwoeling. Voeteinde gesneden door de oude loopgracht. Resten van tanden gaven plaats van hoofd aan.

1. - IJzeren gesp (br. beugel 3 cm) (fig. 5, a).

#### Graf VI - 1933

Diepte 0,70 m.

Verstoord graf. Zeer onduidelijke aflijning. Kralen verspreid aan hoofdeinde. Op hoogte van de schedel een spinschijfje.

1. - Bronzen beugel van rechthoekvormige gesp (3,4 × 2,3 cm) (Pl. XIII, 3 ; fig. 5, b).
2. - 3 Kralen : 1 amber, 1 geel en bruin geglazuurd, 1 geel terracotta (pl. XVII, 5 : fig. 5, b).
3. - Spinschijfje in gebakken aarde. Biconische vorm, rood-grijze kleur (dm. 3,2 cm ; h. 2,2 cm) (Pl. XVIII, 2 ; fig. 5, b).

#### Graf VII - 1933

Diepte 0,60 m.

Voeteinde doorgesneden door vroegere zaveluitbating op perceel 22n van Remi Timmerman.

1. - 11 Kralen : 3 amberen, 1 oranje terracotta en 7 blauwglazen w.o. drieledige, 1 tweeledige en 3 enkelvoudige (Pl. XVII, 2 ; fig. 5, c).

2. - IJzeren gesp met rechthoekige beslagplaat (tot. l. 7,5 cm ; br. beugel 4 cm) (fig. 5, c).
3. - IJzeren gesp met rechthoekige beslagplaat ; beugel op de plaat vastgeroest (tot. l. 6 cm ; br. beugel 4 cm) (fig. 5, c).

#### Graf VIII - 1933

Diepte 1,60 m ; l. 3,15 m ; br. 1,25 m ; l. dwarsbalken 1,80 m.

Houten grafkamer. De vloerbekleding en de twee dwarsbalken bleven goed bewaard (Pl. XIX). Het graf scheen vroeger reeds afgepeld te zijn. Kralen lagen verspreid tegen de wand en zelfs in de grafvulling. Het gouden fragment lag  $\pm$  15 cm hoger dan de vloerbekleding, links tegen voeteinde aan, op dezelfde hoogte van de glazen topbeker, die zich rechts van de dode bevond.

1. - Fragment van gouden ring. Versiering in filigraandraad, nl. dubbele draad voor S-vorm, horizontaal aangebracht waartussen een klein cirkeltje in enkele filigraandraad (l. 3,2 cm ; br. 0,70 cm) (Pl. VIII, 7 ; fig. 5, d).
2. - 9 Kralen : 1 gebakken aarde met witte emaildraad, 1 bruin glaspasta met wit email, 4 kleine geel terra-cotta, 1 geel glaspasta (Pl. XVII, 9 ; fig. 5, d).
3. - 6 Kralen : 2 geel gebakken aarde, 3 licht-groen glas, 1 drieledige groen-glas (Pl. XVII, 10 ; fig. 5, d).
4. - Glazen topbeker. Geel-groen doorschijnend glas ; tamelijk onzuiver ; vertikaal geribbeld in centraal gedeelte (h. 13,5 cm ; dm. mond 6,8 cm ; dm. buik 5,7 cm) (Pl. VI, 2 ; fig. 5, d).

#### Graf IX - 1933

Diepte 1,50 m ; l. 2,80 m ; br. 1,30 m.

Graf lag onder de oude loopgracht die een diepte bereikte van 1 à 1,10 m. De grafomlijning tekende zich af op 1,20 m diepte. Delen van de plankenvloer bleven bewaard, doch in zeer slechte staat. Ook sporen van de dwarsbalken, 1,75 m van elkaar verwijderd. Aan hoofdeinde, links, ijzerresten. Ter hoogte van de borst, links en rechts van skelet een knop. Op zelfde hoogte en links van skelet een silexsteen. In linkerhoek van voeteinde beenderen.

1. - Silex vuursteen (2,3  $\times$  1,1  $\times$  0,7 cm) (fig. 6, a).
2. - Onkenkelijk verroeste ijzerfragmenten.
3. - 3 IJzeren nietknoppen.



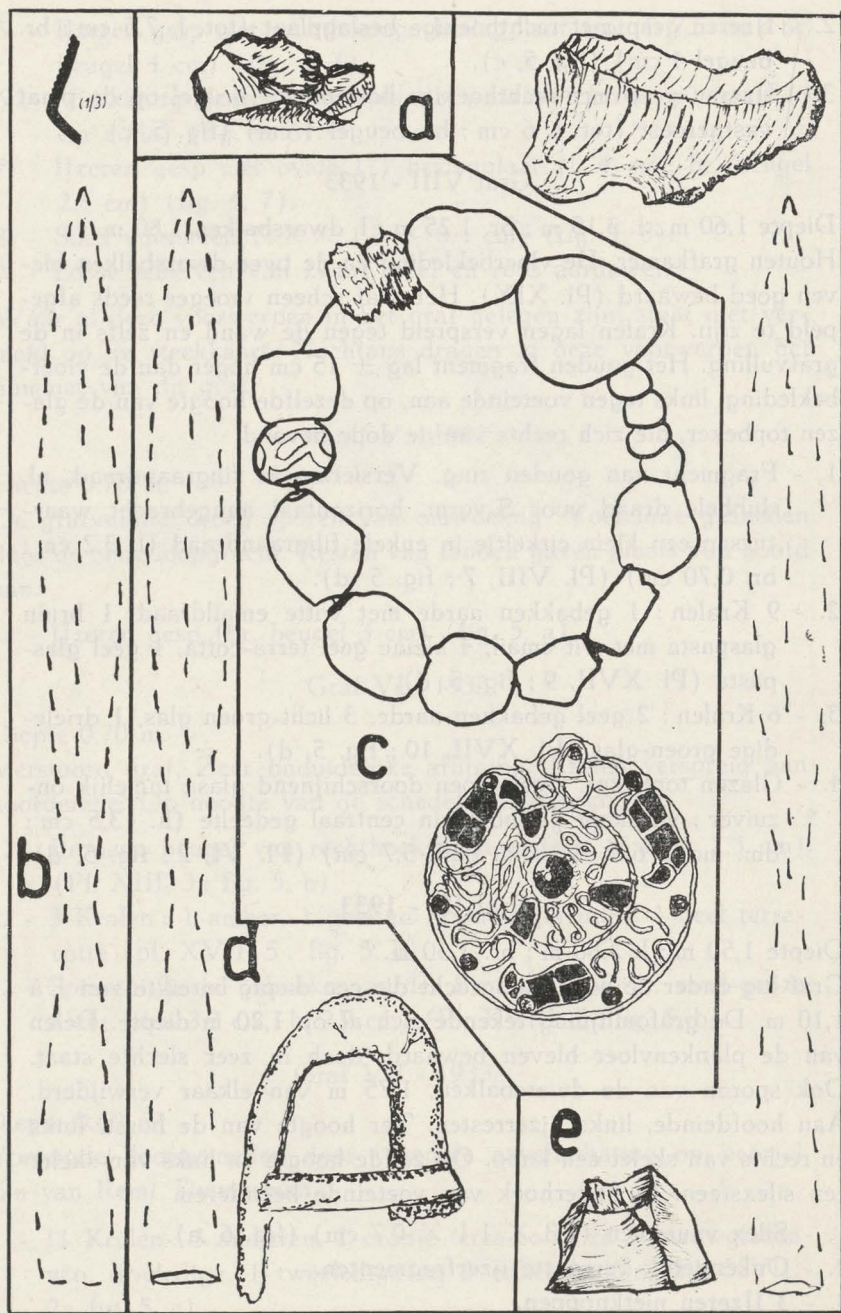


Fig. 6. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf IX, 1933. — b = graf X, 1933.  
 c = graf XI, 1933. — d = graf XII, 1933. — e = graf XIV, 1933.

### Graf X - 1933

Diepte 0,90 m.

Het graf vertoonde een zeer grote lengte ( $\pm 3,20$  m). Vermoedelijk zijn het 2 graven waarvan één verstoord werd bij de aanleg van het andere. De abnormale ligging van het lansijzer (aan linker-voeteinde en in omgekeerde richting t.o.v. het geraamte) schijnt deze stelling te bevestigen.

1. - IJzeren lanspunt. Onkennelijk verroest (l. 48 cm). Houtresten in de huls (schem. tek. fig. 6, b).
2. - Scherven van grijze biconische urne. Groef  $10 \times$  spiraalvormig om de schouder; zwart-grijze breuk, zachte fijne klei, hard gebakken (fig. 6, b).

### Graf XI - 1933

Diepte 1 m : l. 2,65 m ; br. 1,20 m.

Graf met houten bodem en 2 dwarsbalken. Verschillende nagel- en ijzerresten op de bodem. Het graf was verstoord door knaagdieren. Geen sporen van plundering. Tal van kralen verspreid over heel het graf. Geen grafordening meer te vinden.

1. - Gouden umbovormige borstspeld. Rand gedeeltelijk beschadigd. Ronde gouden schijf op bronzen plaat gehecht door middel van 8 zilveren nieten waarvan 3 verdwenen. Op het sterk vergane brons zijn sporen van het totaal geoxydeerde vasthechtingsdispositief. Versiering : Op het eerste veld, naast de zilveren nieten, 3 vogelkoppen elk gevormd uit 4 cellen waarin rode vlakke steen en één open cel voor het oog. Het veld tussen de vogelkoppen is versierd met filigraandraad. Tevens filigraandraad, dubbel gevlochten, als scheiding tussen eerste en tweede veld. Het tweede veld, gegolfd, bevat 3 traanvormige cellen met vlakke rode steen bezet, schroefvormig rond de umbo geplaatst. Het veld is getooid met filigraandraad. Het midden is een umbo, gevormd door een cel met blauwe steen (dm. 3,65 cm) (Pl. VIII, 1 ; fig. 6, c).
2. - 13 Kralen : 8 amberen, 2 tweeledige gele terra-cotta, 1 rood gebakken aarde, 1 rood gebakken aarde met witte emailvlekken, 1 tweeledige in gleiswerk. Daarnaast 2 gebroken amberen en fragment van een grote witglazen parel met blauwe wrat (Pl. XVII, 8 ; fig. 6, c).



3. - Verschillende niet meer te identificeren ijzerfragmenten.

#### Graf XII - 1933

Diepte 1,10 m.

Vergane houtresten van bodem en bekisting. Aan de rechter heup lagen 3 ijzeren gespen. Links van het skelet een pijlpunt ter hoogte van de borst. Aan voeteinde werd rechts een ijzeren lanspunt en links een volledig samengedrukte urne aangetroffen. Aan linker grafwand een ijzeren nagel.

1. - Fragment van ijzeren gesp. Beugel (br. 3 cm) (fig. 6, d).
2. - Fragment van ijzeren lanspunt met gespleten huls. (Schem. tek. fig. 6, d).
3. - Randstuk van zwarte urne. Zachte klei, vaalgrijs naar rode breuk, zwarte ruwe deklaag, met kleine keitjes vermengd.
4. - Scherven van zwart en rood aardewerk.
  - Ontbreken onder de voorwerpen : pijlpunt, 2 ijzeren gespen en nagel.

#### Graf XIII - 1933

Diepte 1,10 m.

Sporen van houten kist. Graf werd leeggehaald. Een tand werd teruggevonden aan voeteinde. Scherven van aardewerk over gans het graf verspreid. Glasfragmenten (vermoedelijk van verbrande kraal) in de grafvulling aan hoofdeinde. Links van de voeten verroest ijzer met sporen van brons.

1. - Onherkenbare ijzerfragmenten waarin bronzen nieten.
2. - De scherven van het aardewerk zijn vermoedelijk bewaard tussen de scherven van graf 13 - 1935.

#### Graf XIV - 1933

Diepte 1,40 m.

Het graf werd leeggehaald in middengedeelte. Aan rechter voeteinde ijzeren lanspunt met punt omlaag. Aan rechterzijde van het skelet een ijzerfragment. Links ter hoogte van het bekken een knop in verzilverd ijzer (mogelijks nietkop?). Aan linkerschouder twee silexstenen. In opvulling van het graf ijzerresten.

1. - Nietkop in verzilverd ijzer.
2. - Twee silexstenen ( $1,8 \times 1,2 \times 1$  cm en  $3,7 \times 0,6$  cm) (fig. 6, e).

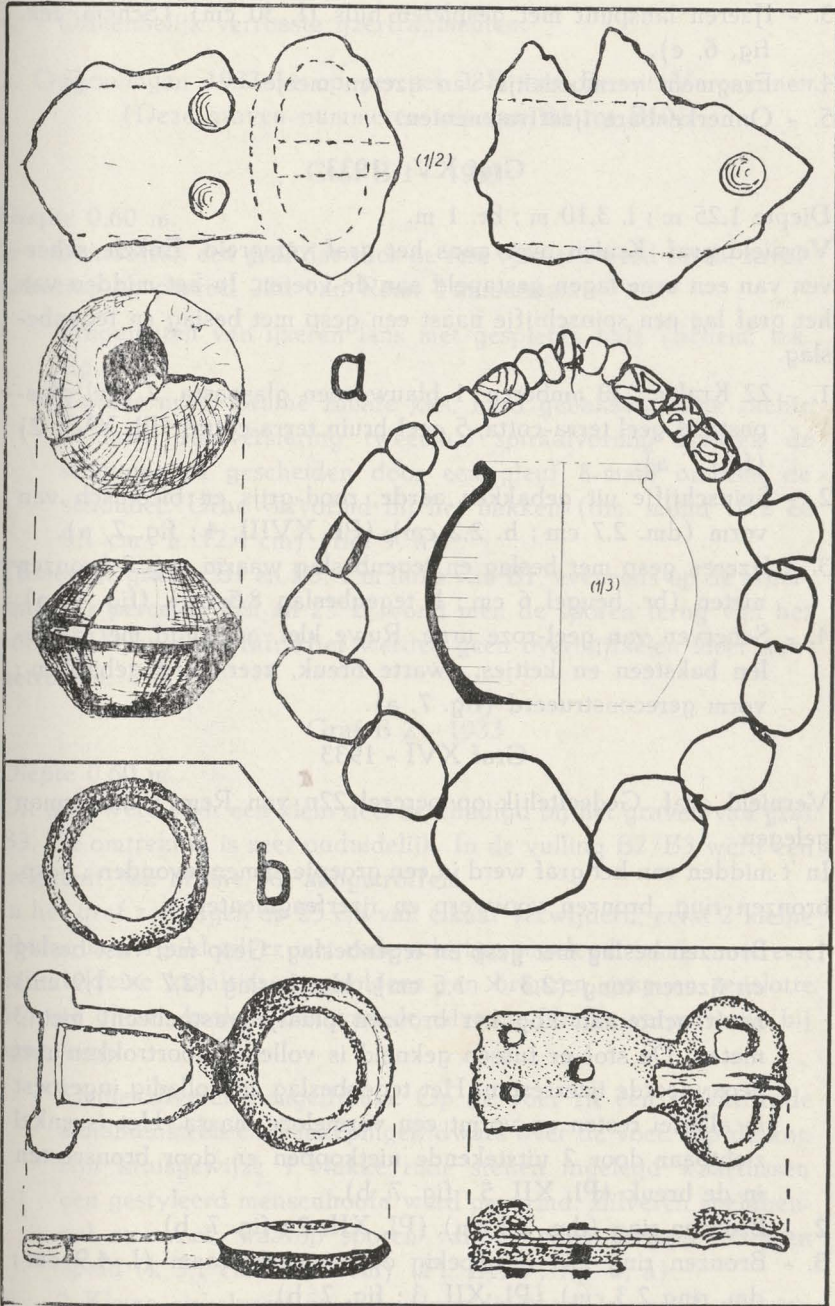


Fig. 7. — S. : 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf XV, 1933. — b = graf XVI, 1933.



3. - IJzeren lanspunt met gespleten huls (l. 30 cm) (Schem. tek. fig. 6, e).
4. - Fragment vermoedelijk van ijzeren mesje.
5. - Onherkenbare ijzerfragmenten.

#### Graf XV - 1933

Diepte 1,25 m ; l. 3,10 m ; br. 1 m.

Vernield graf. Kralen over gans het graf verspreid. Enkele scherven van een urne lagen gestapeld aan de voeten. In het midden van het graf lag een spinschijfje naast een gesp met beslag en tegenbeslag.

1. - 22 Kralen : 10 amberen, 1 blauwgroen glaspasta, 2 geel glaspasta, 4 geel terra-cotta, 5 geel-bruin terra-cotta, (Pl. XVI, 2) (fig. 7, a).
2. - Spinschijfje uit gebakken aarde, rood-grijs en biconisch van vorm (dm. 2,7 cm ; h. 2,2 cm) (Pl. XVIII, 4 ; fig. 7, a).
3. - IJzeren gesp met beslag en tegenbeslag waarin nog 2 bronzen nieten (br. beugel 6 cm ; l. tegenbeslag 8,5 cm) (fig. 7, a).
4. - Scherven van geel-roze urne. Ruwe klei, gemengd met gemalen baksteen en keitjes, zwarte breuk, zeer hard gebakken ; vorm gereconstrueerd (fig. 7, a).

#### Graf XVI - 1933

Vernield graf. Gedeeltelijk op perceel 22n van Remi Timmerman gelegen.

In 't midden van het graf werd in een groepje samengevonden : gesp, bronzen ring, bronzen voorwerp en ijzerfragmenten.

1. - Bronzen beslag met gesp en tegenbeslag. Gesp met vast beslag en ijzeren tong (2,3 × 1,5 cm). Het beslag (2,7 × 1,9 cm) heeft achteraan nog het bronzen plaatje vastgehecht met 3 nieten. De stof er tussen gekneld is volledig doortrokken met geoxydeerde ijzerresten. Het tegenbeslag zit volledig ingeroest in allerlei resten en vormt een vormeloze massa. Het is enkel zichtbaar door 2 uitstekende nietkoppen en door bronsresten in de breuk (Pl. XII, 5 ; fig. 7, b).
2. - Bronzen ring (dm. 2,3 cm) (Pl. XII, 2 ; fig. 7, b).
3. - Bronzen ring met driehoekig opengewerkt raam (l. 4,9 cm ; dm. ring 2,3 cm) (Pl. XII, 3 ; fig. 7, b).

4. - Onkenneijk verroeste ijzerfragmenten.

2. Opgravingen 1933-34 op perceel 23E van Benoit Vercammen  
(Deze graven nummeren wij van B1 tot B10)

#### Graf B 1 - 1933

Diepte 0,60 m.

Is voeteinde van een graf dat voor de rest vernield werd bij de zaveluitbating op perceel 22n van Remi Timmerman.

1. - Fragmenten van ijzeren lans met gespleten huls (Schem. tek. fig. 9, a).
2. - Zwarte urne. Bruine zachte klei, hard gebakken, fijne zachte deklaag. Radversiering tweemaal spiraalvormig omheen de schouder en gescheiden door een gleuf 8-maal omheen de schouder. Urne vervormd bij het bakken (dm. mond 10,2 en 9,1 cm ; h. 12,4 cm) (fig. 9, a).

Tussen de graven B1 en B5, 1 m links van B1, eveneens op de scheidingslijn der percelen 22n en 23 E, vond men de sporen terug van het voeteinde van een graf. Hier werden geen overblijfselen meer aangetroffen.

#### Graf B 2 - 1933

Diepte 0,60 m.

Dit graf werd voor een klein deel beschadigd bij het graven van graf B3. De omtreklijn is zeer onduidelijk. In de vulling B2/B3 werd een fragment van bruine pot aangetroffen.

In het graf zelf lagen op 25 cm van elkaar verwijderd, eerst 2 kleine fibulae in verguld zilver met rode schijfjes ingelegd, samen met een aantal kleine kraaltjes ; vervolgens een bronzen gesp en tenslotte 3 grote glazen kralen. Een van de zilveren fibulae verpulverde bij aanraking.

1. - Kleine zilveren beugelfibula. Op de voet zit één vlakke rode almandinsteen en 6 inkepingen dwars over de voet. Op de kop zijn kruisgewijze 4 vlakke rode stenen ingelegd waartussen een gestyleerd mensenhoofd werd gevormd. Zilveren speldbeugel en -voet, waarop sporen van de gans vergane bronzen speld (l. 3,1 cm ; br. 2 cm) (Pl. IX, 9 ; fig. 8, a).
2. - 2 Kleine cirkelvormige rode almandinsteentjes van 3 mm dm.



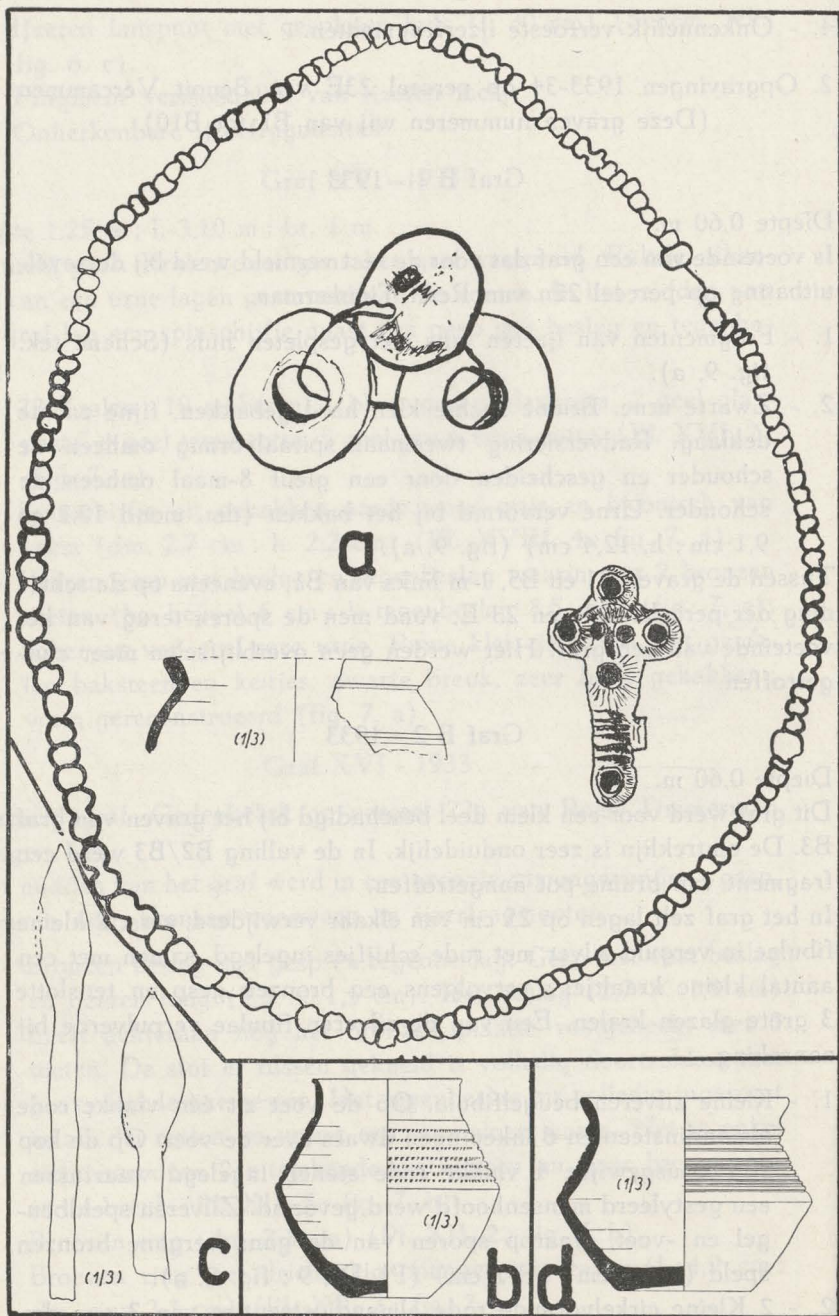


Fig. 8. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf B 2, 1933. — b = graf B 5, 1933.  
 c = graf B 6, 1933. — d = graf B 7, 1933.

Deze steentjes behoorden tot een tweede gelijkaardige fibula, die verpulverde bij aanraking tijdens de opgraving van het graf.

3. - Kralen : 58 groenglas w.o. 4 tweeledige, 14 verguld glas w.o. 9 tweeledige en 2 drieledige, 64 zwart glazen (Pl. XVII, 7 ; fig. 8, a).
4. - 3 grote geelglazen kralen (Pl. XVII, 11 ; fig. 8, a).
5. - Randstuk van zwarte urne. Zeer hard gebakken, fijne klei gemengd met kiesel en gemalen baksteen ; zwart-rode breuk (fig. 8, a).
6. - Scherven van zwart aardewerk. Ruwe klei, zacht gebakken.
7. - Onbepaald ijzeren voorwerp, volledig verroest.

#### Graf B 3 - 1933

Diepte 1 m.

Eveneens op 1 m diepte, rechts van het skelet vond men een bronzen gesp, geïsoleerd, vermoedelijk voortkomend van een graf dat verstoord werd bij aanleg van B3.

In het graf zelf lag links van de borstkas een scramasax. Op het bekken ijzerfragmenten met houtresten en 2 silexstenen. Aan rechterzijde een ijzerfragment en aan linkervoeteinde ijzerfragmenten, vermoedelijk van pijlpunt.

Dicht bij de tandenresten, in de vulling van graf B3, werd een kleine groenglazen kraal gevonden identisch aan de kralen van graf B2, aldus het opgravingsverslag.

1. - 1 Klein bleekgroen kraaltje in glaspasta.
2. - 2 Silexstenen ( $4,4 \times 3,7 \times 4$  cm en  $2,8 \times 0,7$  cm) (fig. 9, b).
3. - Bronzen gesp : beugel ( $3,9 \times 2,1$  cm) ; schildtong (l. 3 cm) (Pl. XIII, 7 ; fig. 9, b).
4. - Fragmenten van een scramasax (Schem. tek. fig. 9, b).
5. - Onherkenbare ijzerfragmenten w.o. wellicht een paar pijlpunten en een rechthoekig gordelbeslagstuk.
6. - Scherf van hard gebakken aardewerk. Bruin-zwarte deklaag en roze binnenzijde.

#### Graf B 4 - 1933

Diepte 0,50 m.

Onder de tandenresten lagen kralen en links naast het hoofd een



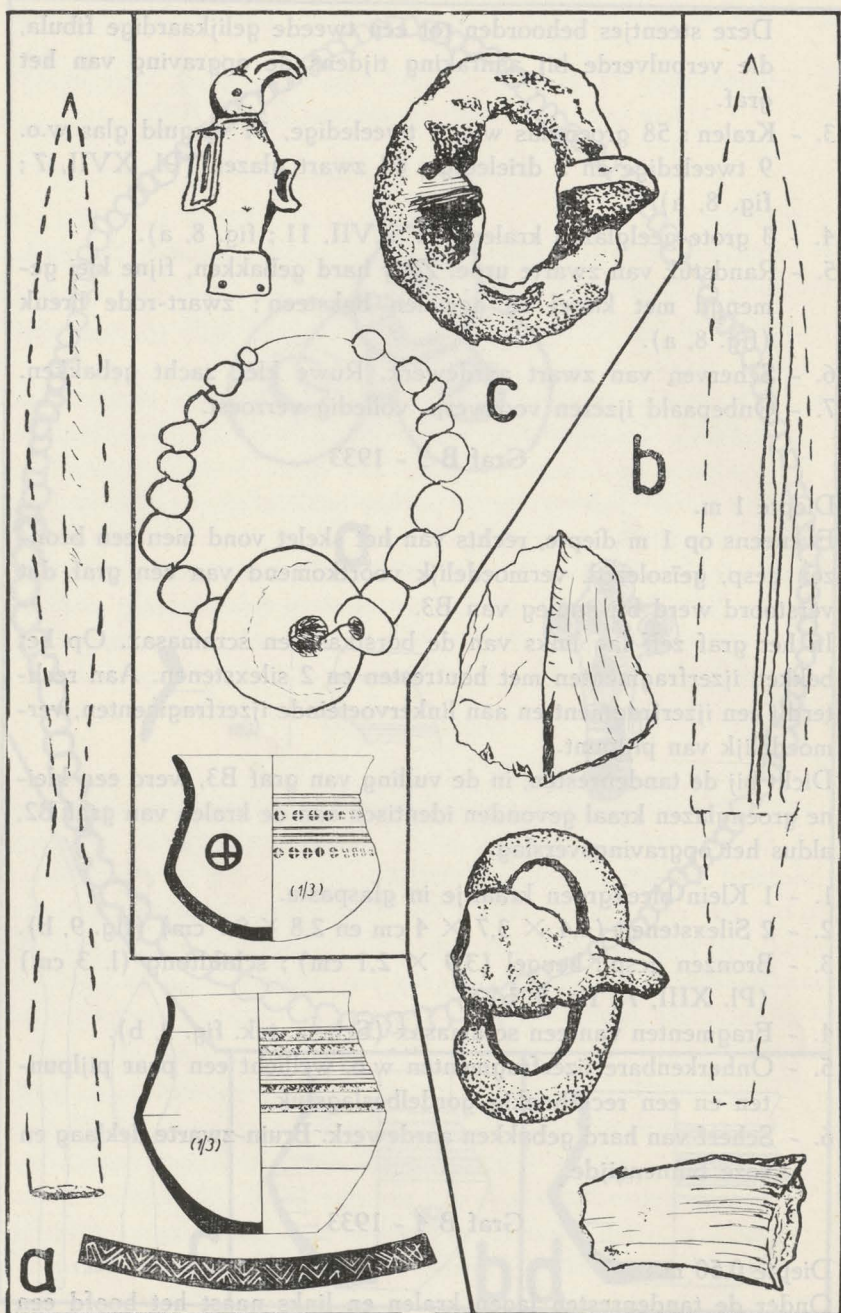


Fig. 9. S.: 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf B 1, 1933. — b = graf B 3, 1933. — c = graf B 4, 1933.

vogelfibula. Op de borst, iets lager dan de kralen, een grote glazen kraal. Op het bekken een ijzeren gesp en aan de voeten een urne.

1. - Bronzen vogelfibula met ingegrifte lijnen versierd (l. 3,3 cm ; br. 1,5 cm) (Pl. IX, 2 ; fig. 9, c).
2. - Kralen : 7 amberen, 1 grote in lichtgroen glas, 1 geelglazen, 8 in bruin geelachtig glas w.o. 2 vergulde, 1 zwart geglazuurd en 1 groengeglazuurd (Pl. XVII, 3 ; fig. 9, c).
3. - IJzeren gesp. Beugel (3,9 × 3,4 cm). De tong is fragmentarisch vastgeroest. Op de achterzijde van het stuk zijn in de vastgeroeste resten duidelijke afdrucken van weefsel (Pl. XIII, 4 ; fig. 9, c).
4. - Grijs-zwarte „Saksische” urne. Bruine zachte klei, zacht gebakken, fijne zachte deklaag. Versiering bestaat uit 2 rijen ingestempelde cirkeltjes met ingewerkte kruisvorm (dm. 10,5 cm ; h. 9,5 cm) (fig. 9 c).
5. - Scherf van grijs aardewerk uit bruine klei. Geen versiering.

#### Graf B 5 - 1933

Diepte 0,50 m.

Voeteinde van graf, vernield door zaveluitbating op perceel 22n.

1. - Zwarte urne. Zwart-rose klei, hard gebakken, fijne zachte deklaag. Omheen de schouder loopt 6 × spiraalvormig een radjesindruk (dm. 8 cm ; h. 11,1 cm) (fig. 8, b).

#### Graf B 6 - 1933

Diepte 0,45 m.

Voeteinde van graf, vernield door zaveluitbating op perceel 22n.

1. - IJzeren pijlpunt (l. 11 cm) (fig. 8, c).
2. - IJzeren pijlpunt (l. 17,5 cm) (fig. 8, c).

#### Graf B 7 - 1933

Diepte 0,55 cm.

Voeteinde van graf, vernield door zaveluitbating op perceel 22n.

1. - Grijs urne. Bruine fijne klei, zeer hard gebakken, ruwe deklaag ; gleuf 8 × spiraalvormig om de schouder (dm. 11 cm ; h. 10,2 cm) (fig. 8, d).



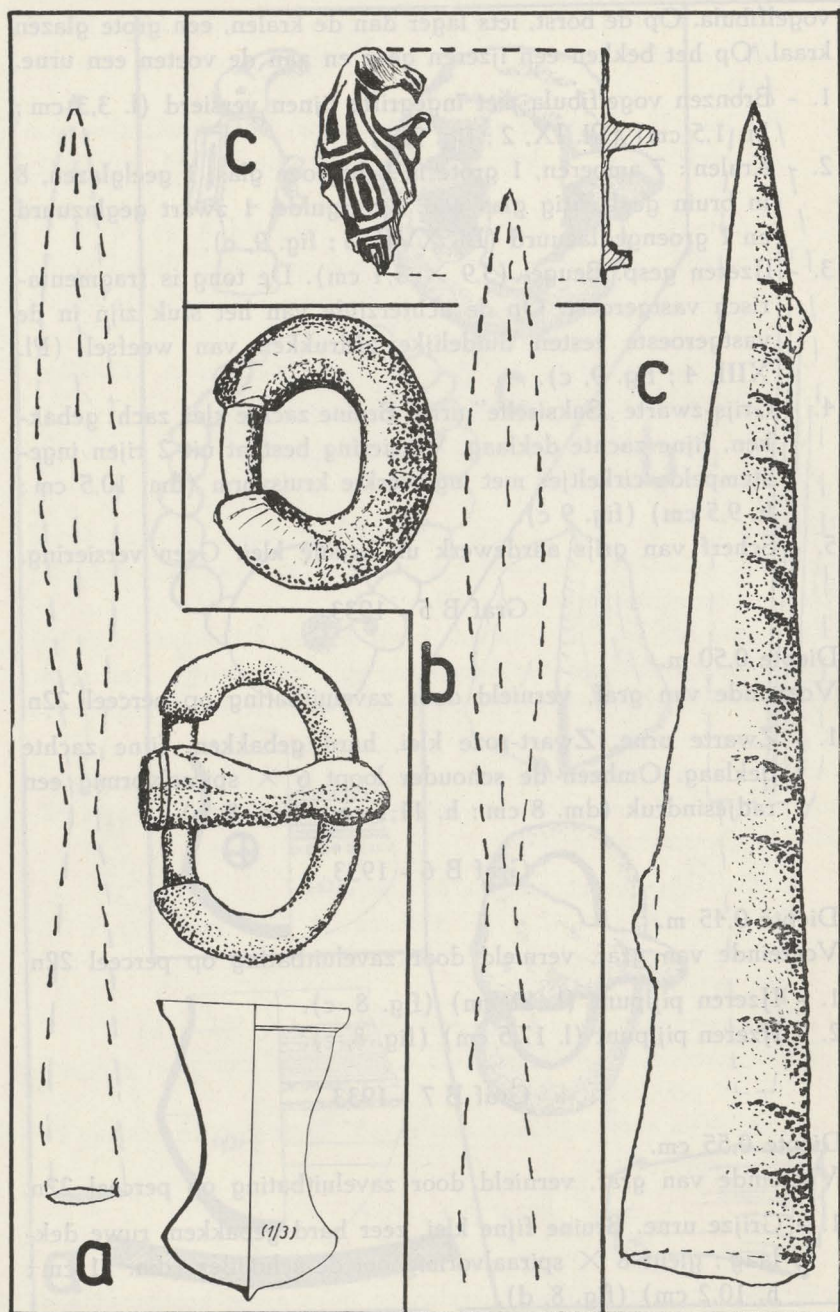


Fig. 10. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf B 8, 1934. — b = graf B 9, 1934. — c = graf B 10, 1934.

#### Graf B 8 - 1934

Diepte 1 m ; l. 2,95 m ; br. 1,20 m.

Op bekken werd een gesp gevonden en aan de rechter zijde een vuurslag. Rechts naast de benen 2 pijlpunten met punt naar voeteinde toe. In rechter voeteinde lansijzer, eveneens met punt naar voeteinde. Rechts naast de voeten een glazen topbeker.

1. - Glazen topbeker. Lichtgroen doorschijnend glas ; witte emaildraad onder boord, top eveneens in wit email (h. 12,2 cm ; dm. mond 7,7 cm ; dm. buik 7,1 cm) (Pl. VI, 1 ; fig. 10, a).
2. - Bronzen gesp. Beugel (4,2 × 2,6 cm). De tong verbreedt naar basis toe, die recht is afgesneden (l. 3,4 cm) (Pl. XIII, 2 ; fig. 10, a).
3. - IJzeren lanspunt, fragment (l. 47 cm) (Schem. tek. fig. 10, a).
4. - IJzerfragment vermoedelijk van vuurslag.
  - De twee pijlpunten hebben we niet aangetroffen tussen de voorwerpen.

#### Graf B 9 - 1934

Van dit graf hebben wij als enige inlichting, een graf aangeduid op het grondplan, waarin aan linkerheup een gesp en schuin over de benen, met punt naar linkervoeteindehoek, een lansijzer.

1. - Messing beugel van gesp (3,7 × 2,9 cm) (Pl. XIII, 6 ; fig. 10, b).
2. - Fragmenten van ijzeren lans (Schem. tek. fig. 10, b).

#### Graf B 10 - 1934

Dit graf (?) is aangeduid aan voeteinde van graf B 9. Het betreft hier vermoedelijk 2 losse vondsten die op het bestaan van een graf (waarschijnlijk verstoord) wijzen.

1. - Fragment van bronzen vogelfibula. Vasthechtingsdispositief fragmentarisch aanwezig (3 × 1,4 cm) (Pl. IX, 4 ; fig. 10, c).
2. - IJzeren kegelvormige punt, scherp toegespitst naar boven en onderaan geervormig gespleten. In de huls bevinden zich houtresten (l. 15 cm) (fig. 10, c).



3. Opgravingen in 1935 op perceel 23E van Benoit Vercammen  
(Deze graven nummeren wij van 1 tot 45)

Graf 1 - 1935

Diepte 0,60 m.

Is voeteinde van graf. In linkerhoek een urne.

1. - Zwarte urne. Fijn-zachte bruine klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag Gleuf  $4 \times$  spiraalvormig om de schouder. Urne licht vervormd bij bakken (dm. 10 en 11 cm) (h. 8 en 8,9 cm) (fig. 11, a).
2. - Twee scherven van hard gebakken roos aardewerk. Bruine klei, zwarte breuk.

Graf 2 - 1935

Diepte 0,60 m.

Voeteinde van graf. Men vond enkel een kraal.

1. - Een geglazuurde kraal, groen met wit geaderd.

Graf 3 - 1935

Diepte 0,65 m.

Aantal kralen. Geen verdere aanduidingen, hoewel wij onder de voorwerpen een spinschijfje aantreffen.

1. - Kralen : 18 amberen, 5 rood-bruin geglazuurd, 4 lichtgroen geglazuurd w.o. 2 tweeledige, 18 geel gebakken aarde, 3 lichtgroen glazen, 2 vuilgroen glas pasta en 5 groen-blauw glas pasta (Pl. XVI, 1 ; fig. 11, b).
2. - Spinschijfje. Gebakken aarde, donker grijs, vorm van afgeknotte kegel (dm. 2,9 cm ; h. 2,1 cm) (Pl. XVIII, 1 ; fig. 11, b).

Graf 4 - 1935

Diepte 0,65 m.

Op de buik een gesp en links van de benen lansijzer met punt naar voeteinde toe.

1. - Messing gesp en 2 riemknijpers. Beugel ( $4 \times 2,9$  cm). Tong met schildvormige basis (4,5 cm). De riemknijpers ( $2,4 \times 1,2$  cm) (Pl. XII, 1 ; fig. 12, a).
2. - Lansijzer met gespleten huls (l. 22,5 cm) (Schem. tek. fig. 12, a).
3. - Scherven van aardewerk : zwart hard gebakken, grijs hard gebakken, rood hard en rood zacht gebakken.

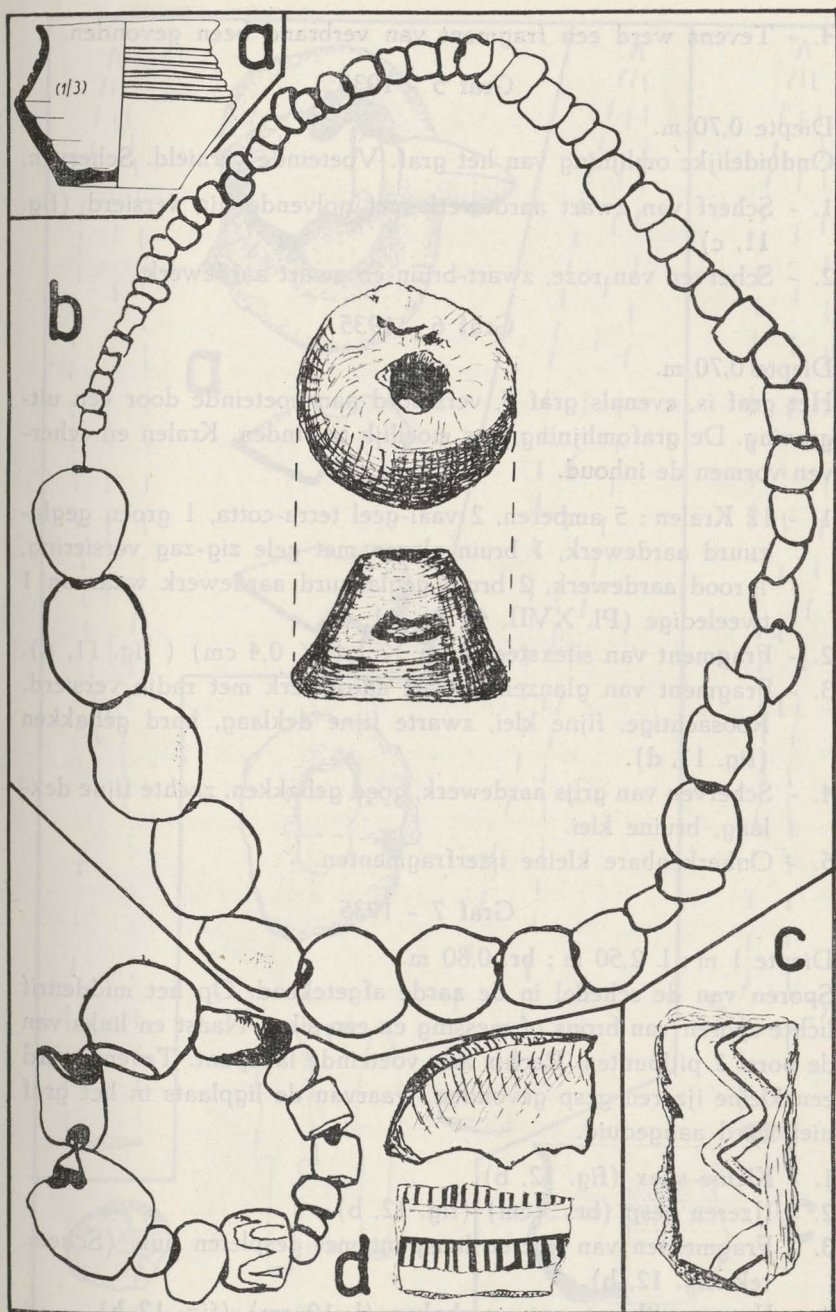


Fig. 11. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf 1, 1935. — b = graf 3, 1935. — c = graf 5, 1935.  
 d = graf 6, 1935.



4. - Tevens werd een fragment van verbrand been gevonden.

#### Graf 5 - 1935

Diepte 0,70 m.

Onduidelijke omlijning van het graf. Voeteinde vernield. Scherven.

1. - Scherf van zwart aardewerk met golvende lijn versierd (fig. 11, c).
2. - Scherven van roze, zwart-bruin en zwart aardewerk.

#### Graf 6 - 1935

Diepte 0,70 m.

Het graf is, evenals graf 5, verstoord aan voeteinde door een uitgraving. De grafomlijning was moeilijk te vinden. Kralen en scherven vormen de inhoud.

1. - 12 Kralen : 5 amberen, 2 vaal-geel terra-cotta, 1 groen geglaazuurd aardewerk, 1 bruin-glazen met gele zig-zag versiering, 1 rood aardewerk, 2 bruin geglaazuurd aardewerk waarvan 1 tweeledige (Pl. XVII, 4 : fig. 11, d).
2. - Fragment van silexsteen ( $2,5 \times 1,4 \times 0,4$  cm) ( fig. 11, d).
3. - Fragment van glanzend zwart aardewerk met radje versierd. Roosachtige, fijne klei, zwarte fijne deklaag, hard gebakken (fig. 11, d).
4. - Scherven van grijs aardewerk, goed gebakken, zachte fijne deklaag, bruine klei.
5. - Onherkenbare kleine ijzerfragmenten.

#### Graf 7 - 1935

Diepte 1 m ; l. 2,50 m ; br. 0,80 m.

Sporen van de schedel in de aarde afgetekend. Op het middenrif lichte sporen van brons of messing en een silex. Naast en links van de borst 2 pijlpunten. Rechts aan voeteinde lanspunt. Tevens werd een kleine ijzeren gesp gevonden, waarvan de ligplaats in het graf niet werd aangeduid.

1. - Kleine silex (fig. 12, b).
2. - Ijzeren gesp (br. 3 cm) (fig. 12, b).
3. - Fragmenten van ijzeren lanspunt met gespleten huls (Schem. tek. fig. 12, b).
4. - Ijzeren pijlpunt met weerhaken (l. 10 cm) (fig. 12 b).

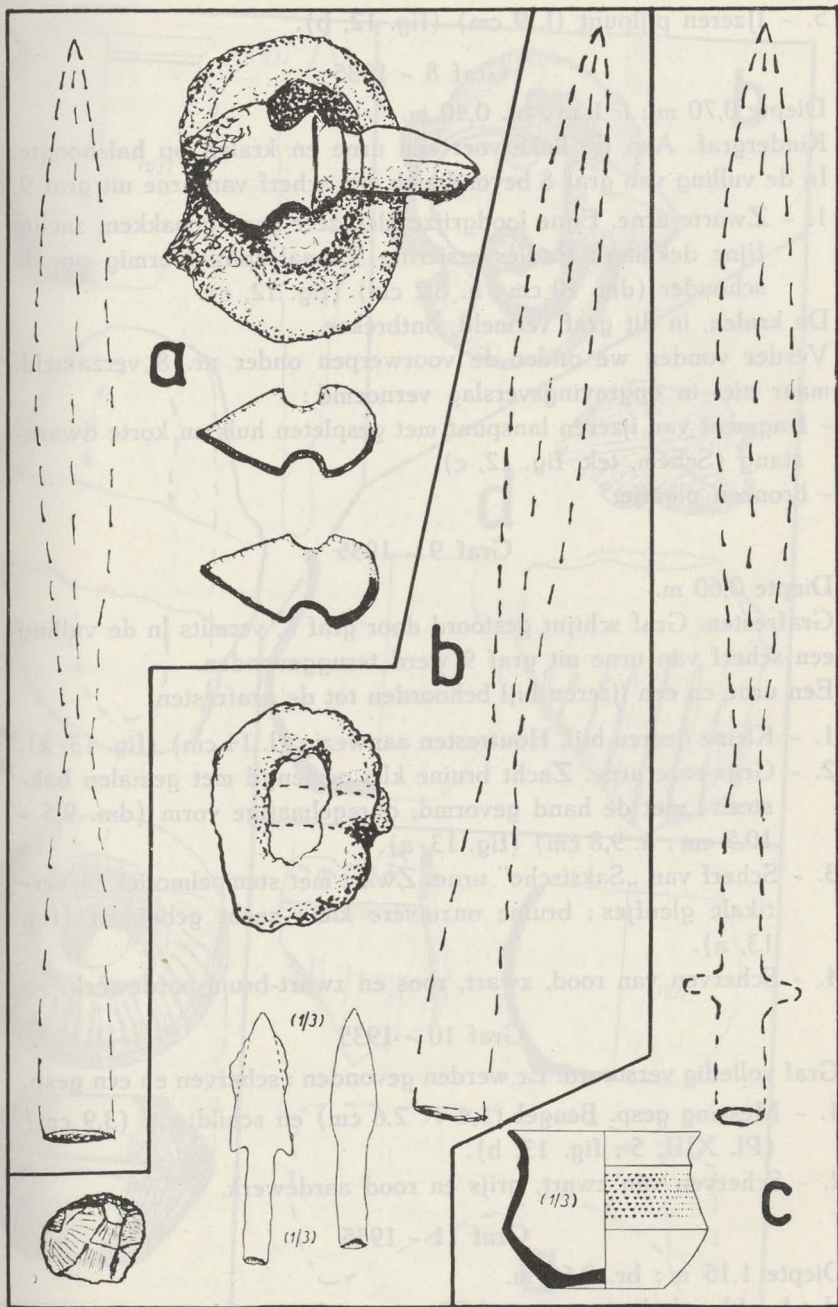


Fig. 12. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf 4, 1935. — b = graf 7, 1935. — c = graf 8, 1935.



5. - IJzeren pijlpunt (l. 9 cm) (fig. 12, b).

#### Graf 8 - 1935

Diepte 0,70 m ; l. 1 m ; br. 0,40 m.

Kindergraf. Aan de linkervoet een urne en kralen op halshoogte. In de vulling van graf 8 bevond zich een scherf van urne uit graf 9.

1. - Zwarte urne. Fijne loodgrijze klei, zeer hard gebakken, zachte fijne deklaag ; Radjesversiering 5 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 10 cm ; h. 8,2 cm) (fig. 12, c).

De kralen, in dit graf vermeld, ontbreken.

Verder vonden we onder de voorwerpen onder nr. 8 verzameld, maar niet in opgravingsverslag vermeld :

- fragment van ijzeren lanspunt met gespleten huls en korte dwarsstang (Schem, tek. fig. 12, c).
- bronzen plaatje.

#### Graf 9 - 1935

Diepte 0,60 m.

Grafresten. Graf schijnt gestoord door graf 8, vermits in de vulling een scherf van urne uit graf 9 werd teruggevonden.

Een urne en een ijzeren bijl behoorden tot de grafresten.

1. - Kleine ijzeren bijl. Houtresten aanwezig (l. 14 cm) (fig. 13, a).
2. - Grijs-roze urne. Zacht bruine klei gemengd met gemalen baksteen ; met de hand gevormd, onregelmatige vorm (dm. 9,5 - 10,5 cm ; h. 9,8 cm) (fig. 13, a).
3. - Scherf van „Saksische” urne. Zwart met stempelmotief en verticale gleufjes ; bruine onzuivere klei ; zacht gebakken (fig. 13, a).
4. - Scherven van rood, zwart, roos en zwart-bruin aardewerk.

#### Graf 10 - 1935

Graf volledig verstoord. Er werden gevonden : scherven en een gesp.

1. - Messing gesp. Beugel (3,4 × 2,6 cm) en schildtong (3,9 cm) (Pl. XIII, 5 ; fig. 13, b).
2. - Scherven van zwart, grijs en rood aardewerk.

#### Graf 11 - 1935

Diepte 1,15 m ; br. 0,60 m.

Het hoofdeinde ligt op perceel 22n en werd vernield door de zavel-

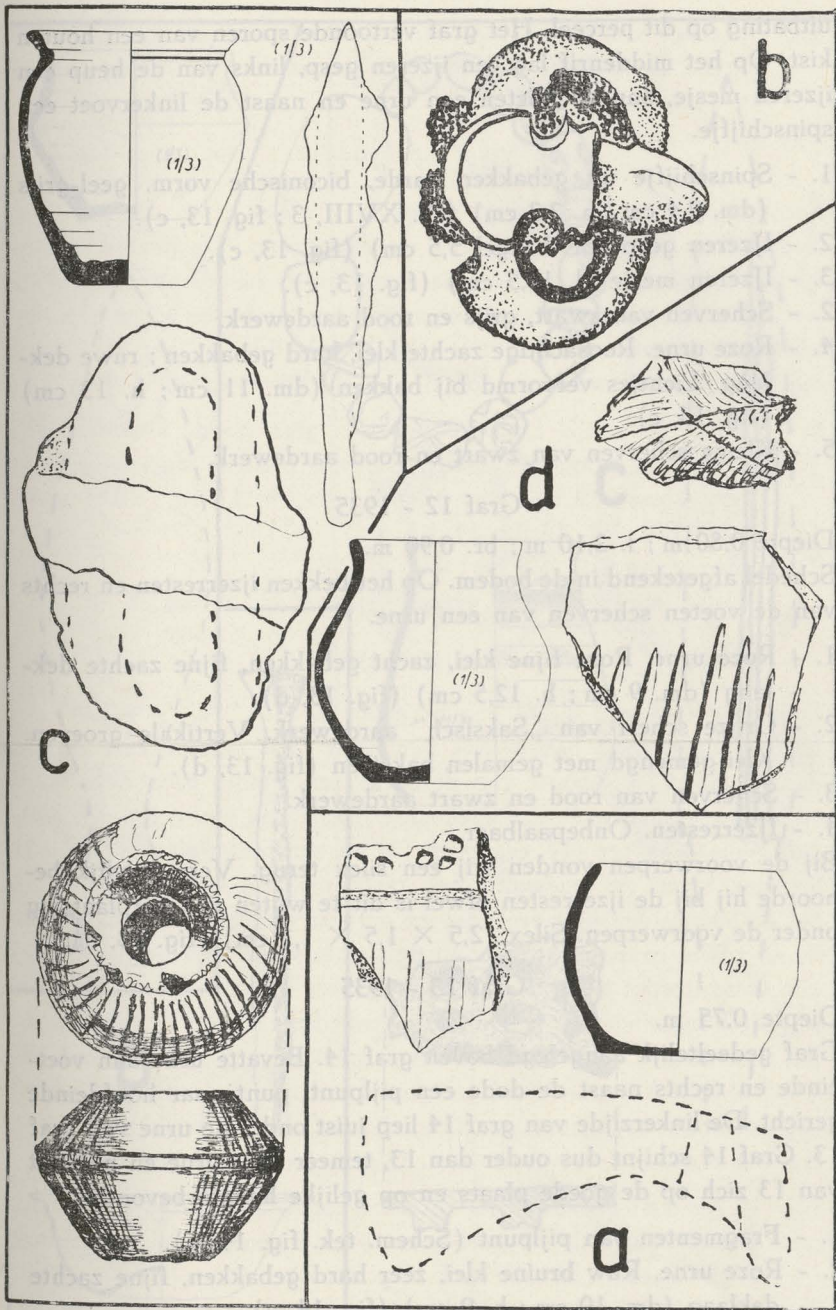


Fig. 13. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf 9, 1935. — b = graf 10, 1935. — c = graf 11, 1935.  
 d = graf 12, 1935.



uitbating op dit perceel. Het graf vertoonde sporen van een houten kist. Op het middenrif lag een ijzeren gesp, links van de heup een ijzeren mesje, aan de voeten een urne en naast de linkervoet een spinschijfje.

1. - Spinschijfje uit gebakken aarde, biconische vorm, geel-grijs (dm. 3,4 cm ; h. 2,3 cm) (Pl. XVIII, 3 ; fig. 13, c).
2. - IJzeren gesp (br. beugel 5,5 cm) (fig. 13, c).
3. - IJzeren mesje (l. 16,5 cm) (fig. 13, c).
2. - Scherven van zwart, grijs en rood aardewerk.
4. - Roze urne. Roosachtige zachte klei, hard gebakken ; ruwe deklaag. Lichtjes vervormd bij bakken (dm. 11 cm ; h. 13 cm) (fig. 13, c).
5. - Kleine scherven van zwart en rood aardewerk.

#### Graf 12 - 1935

Diepte 0,80 m ; l. 2,10 m ; br. 0,90 m.

Schedel afgetekend in de bodem. Op het bekken ijzerresten en rechts van de voeten scherven van een urne.

1. - Roze urne. Roze fijne klei, zacht gebakken, fijne zachte deklaag (dm. 9 cm ; h. 12,5 cm) (fig. 13, d).
2. - Grijs scherf van „Saksisch” aardewerk. Vertikale groeven. Klei gemengd met gemalen baksteen (fig. 13, d).
3. - Scherven van rood en zwart aardewerk.
4. - IJzerresten. Onbepaalbaar.

Bij de voorwerpen vonden wij een silex terug. Vermoedelijk behoorde hij bij de ijzerresten ofwel is dit te wijten aan verplaatsing onder de voorwerpen. Silex (2,5 × 1,5 × 1,3 cm) (fig. 13, d).

#### Graf 13 - 1935

Diepte 0,75 m.

Graf gedeeltelijk aangelegd boven graf 14. Bevatte urne aan voeteinde en rechts naast de dode een pijlpunt, punt naar hoofdeinde gericht. De linkerzijde van graf 14 liep juist onder de urne van graf 13. Graf 14 schijnt dus ouder dan 13, temeer daar urne en pijlpunt van 13 zich op de goede plaats en op gelijke hoogte bevonden.

1. - Fragmenten van pijlpunt (Schem. tek. fig. 14, a).
2. - Roze urne. Ruw bruine klei, zeer hard gebakken, fijne zachte deklaag (dm. 10 cm ; h. 9 cm) (fig. 14, a).

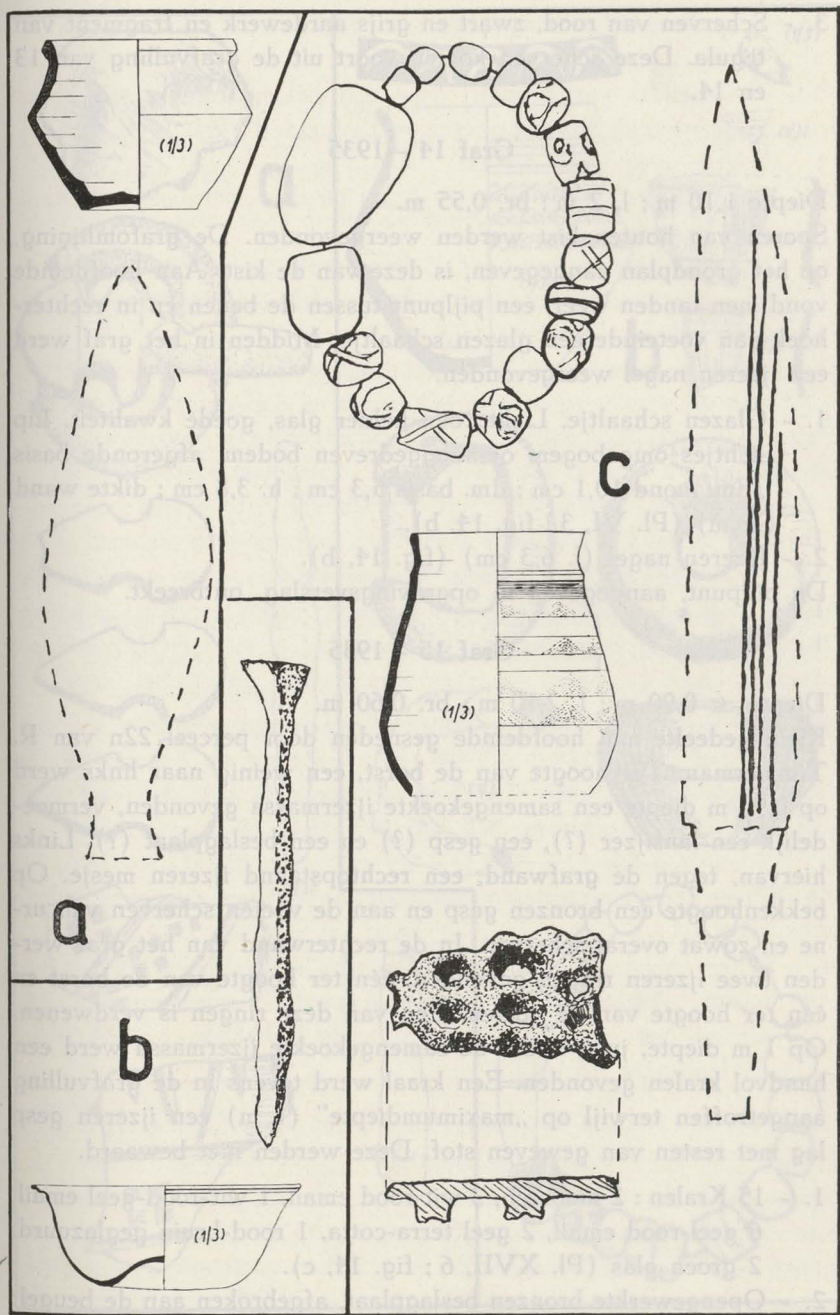


Fig. 14. S.: 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf 13, 1935. — b = graf 14, 1935. — c = graf 15, 1935.



3. - Scherven van rood, zwart en grijs aardewerk en fragment van tegula. Deze scherven komen voort uit de grafvulling van 13 en 14.

#### Graf 14 - 1935

Diepte 1,10 m ; l. 2 m ; br. 0,55 m.

Sporen van houten kist werden weergevonden. De grafomlijning, op het grondplan aangegeven, is deze van de kist. Aan hoofdeinde vond men tanden weer, een pijlpunt tussen de benen en in rechterhoek aan voeteinde een glazen schaalteje. Midden in het graf werd een ijzeren nagel weergevonden.

1. - Glazen schaalteje. Lichtgroen helder glas, goede kwaliteit. Lip lichtjes omgebogen, omhooggedreven bodem, afgeronde basis (dm. mond 10,1 cm ; dm. basis 5,3 cm ; h. 3,8 cm ; dikte wand 1mm) (Pl. VI, 3 ; fig. 14, b).
2. - IJzeren nagel (l. 6,3 cm) (fig. 14, b).

De pijlpunt, aangegeven in opgravingsverslag, ontbreekt.

#### Graf 15 - 1935

Diepte  $\pm$  0,90 m ; l. 2,10 m ; br. 0,60 m.

Klein gedeelte aan hoofdeinde gesneden door perceel 22n van R. Timmerman. Ter hoogte van de borst, een weinig naar links werd op 0,90 m diepte een samengekoekte ijzermassa gevonden, vermoedelijk een lansijzer (?), een gesp (?) en een beslagplaat (?). Links hiervan, tegen de grafwand, een rechtopstaand ijzeren mesje. Op bekkenhoogte een bronzen gesp en aan de voeten scherven van urne en zowat overal scherven. In de rechterwand van het graf werden twee ijzeren ringen gevonden, één ter hoogte van de borst en één ter hoogte van de voeten. Een van deze ringen is verdwenen. Op 1 m diepte, juist onder de samengekoekte ijzermassa werd een handvol kralen gevonden. Een kraal werd tevens in de grafvulling aangetroffen terwijl op „maximumdiepte” (1 m) een ijzeren gesp lag met resten van gewezen stof. Deze werden niet bewaard.

1. - 15 Kralen : 2 amberen, 3 wit-rood email, 1 wit-rood-geel email, 6 geel-rood email, 2 geel terra-cotta, 1 rood-bruin geglazuurd, 2 groen glas (Pl. XVII, 6 ; fig. 14, c).
2. - Opengewerkte bronzen beslagplaat, afgebroken aan de beugel;

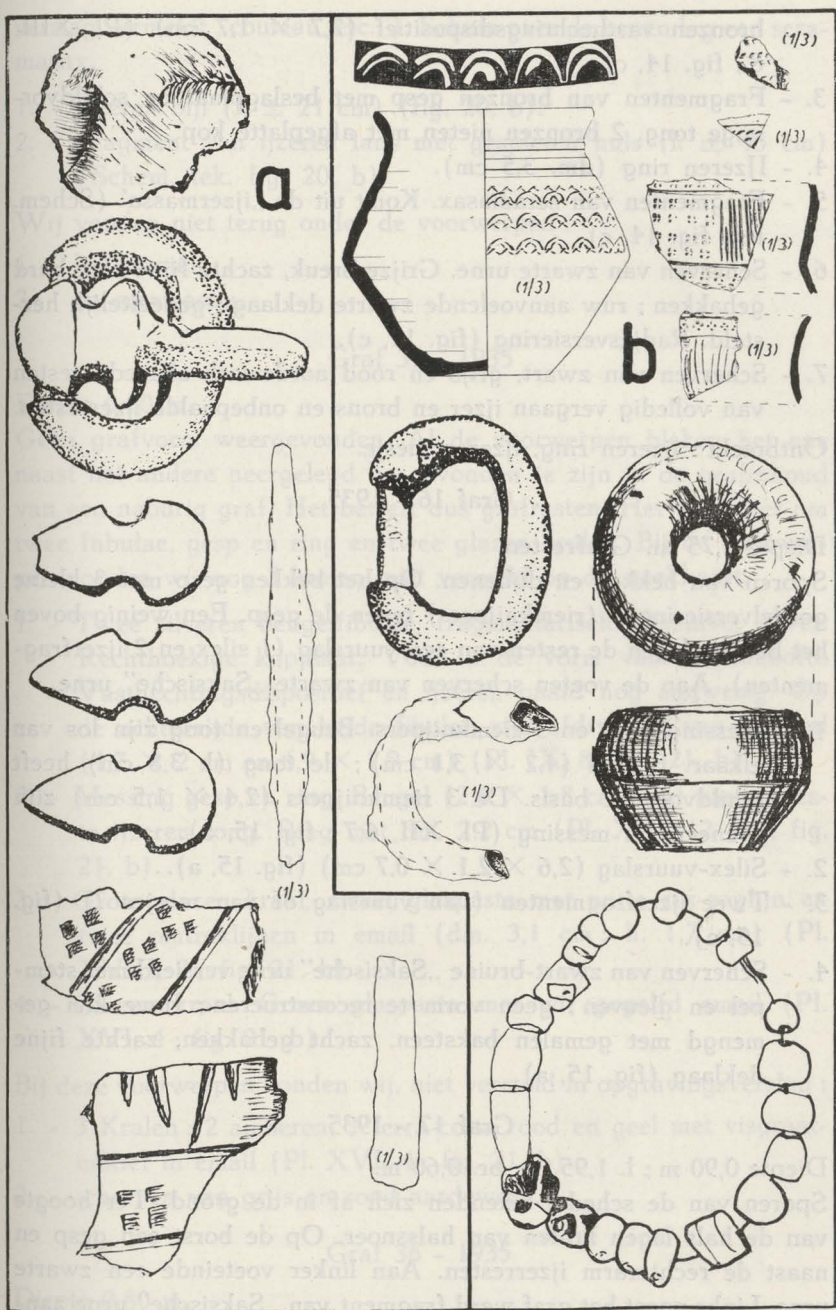


Fig. 15. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf 16, 1935. — b = graf 17, 1935.



- bronzen vasthechtingsdispositief ( $2,7 \times 1,7$  cm) (Pl. XIII, 8; fig. 14, c).
3. - Fragmenten van bronzen gesp met beslagplaat en schildvormige tong. 2 bronzen nieten met afgeplatte kop.
  4. - IJzeren ring (dm. 3,5 cm).
  5. - Fragmenten van scramasax. Komt uit de „ijzermassa" (Schem. tek. fig. 14, c)
  6. - Scherven van zwarte urne. Grijsz breuk, zachte fijne klei, hard gebakken; ruw aanvoelende zwarte deklaag; gedeeltelijk hersteld. Radjesversiering (fig. 14, c).
  7. - Scherven van zwart, grijs en rood aardewerk alsmede resten van volledig vergaand ijzer en brons en onbepaalde ijzerresten.
- Ontbreekt: ijzeren ring, ijzeren mesje.

#### Graf 16 - 1935

Diepte 0,75 m. Grafresten.

Sporen van bekken en dijbenen. Op het bekken gesp met 3 kleine gordelversieringen (riemknijpers) tegen de gesp. Een weinig boven het bekken lagen de resten van een vuurslag (1 silex en 2 ijzerfragmenten). Aan de voeten scherven van zwarte „Saksische" urne.

1. - Messing gesp en 3 riemknijpers. Beugel en tong zijn los van elkaar. Beugel ( $4,2 \times 3,1$  cm); de tong (l. 3,8 cm) heeft schildvormige basis. De 3 riemknijpers ( $2,4 \times 1,5$  cm) zijn eveneens in messing (Pl. XII, 6,7; fig. 15, a).
2. - Silex-vuurslag ( $2,6 \times 2,1 \times 0,7$  cm) (fig. 15, a).
3. - Twee ijzerfragmenten (van vuurslag of van mesjes?) (fig. 15, a).
4. - Scherven van zwart-bruine „Saksische" urne versierd met stempel en gleuven; geen vorm te reconstrueren; ruwe klei gemengd met gemalen baksteen, zacht gebakken, zachte fijne deklaag (fig. 15, a).

#### Graf 17 - 1935

Diepte 0,90 m; l. 1,95 m; br. 0,60 m.

Sporen van de schedel tekenden zich af in de grond. Ter hoogte van de hals lagen kralen van halssnoer. Op de borst een gesp en naast de rechterarm ijzerresten. Aan linker voeteinde een zwarte urne. Links naast het graf werd fragment van „Saksische" urne aan-

verslag vermeldt „couteau, etc.”). Schuin over de benen lag een scramasax.

1. - IJzeren bijl (l.  $\pm$  21 cm) (fig. 20, b).
2. - Fragment van ijzeren lans met gespleten huls (l.  $\pm$  45 cm) (Schem. tek. fig. 20, b).

Wij vonden niet terug onder de voorwerpen :

1. - het mesje.
2. - de scramasax.

#### Graf 35 - 1935

Diepte 0,60 m.

Geen grafvorm weergevonden. Al de voorwerpen bleken het ene naast het andere neergelegd na gevonden te zijn in de grafinhoud van een naburig graf. Het betreft dus grafresten. Het gaat hier om twee fibulae, gesp en ring en twee glazen kralen. Bij de voorwerpen vonden wij nog 3 kralen, niet vermeld op de steekkaart.

1. - Twee zilveren beugelfibulae, fragmentarisch. Onzuiver zilver. Rechthoekige kopplaat. Voet in de vorm van dierenhoofd. Vasthechtingsdispositief en ijzeren naald nog aanwezig. Op de achterzijde van beide fibulae zijn afdrukken van weefsel ( $4,7 \times 2$  cm en  $4,9 \times 1,9$  cm) (Pl. IX, 8; fig. 21, b).
2. - Messing gesp en ring. Beugel ( $2,6 \times 1,8$  cm) met vastgeroeste ijzeren tong. Ring met dm. 2,2 cm (Pl. XIII, 12, 13; fig. 21, b).
3. - Grote glazen kraal, zwart glaspasta met witte zig-zaglijn en twee omtreklijnen in email (dm. 3,1 cm; h. 1,7 cm) (Pl. XVIII, 9; fig. 21, b).
4. - Glazen kraal. Groen glaspasta met wit gegolfd email (Pl. XVI, 4; fig. 21, b).

Bij deze voorwerpen vonden wij, niet vermeld in opgravingsverslag :

1. - 3 Kralen : 2 amberen, 1 terra-cotta rood en geel met visgraatmotief in email (Pl. XVI, 4; fig. 21, b).
2. - scherven van grijs en rood aardewerk.

#### Graf 36 - 1935

Diepte 0,80 m.



Sporen van kist weergegeven in de bodem. Geen overblijfselen tenzij onherkenbare ijzerfragmenten. Het graf vertoonde geen sporen van plundering.

1. - Onherkenbare ijzerfragmenten.

#### Graf 37 - 1935

Diepte 0,80 m ; l. 2,20 m.

Graf 37 - 1935 heeft lichtjes de vulling van graf 36 - 1935 verstoord aan linker hoofdeinde. Het graf zelf werd niet beschadigd. Op hoogte van de borst lag een vastgeroeste ijzerhoop. Links daarvan een soort slijpsteen en aan de linker bovenarm een gesp en vuursteen.

1. - IJzeren beugel van gesp, sterk geoxydeerd ( $3,3 \times 1,9$  cm) (fig. 22, a).
2. - Vastgeroeste ijzermassa waarin te onderscheiden zijn: een groot mes van  $\pm 23$  cm, fragmenten van klein mesje of van vuurslag; huls vermoedelijk van pijlpunt en een vuursteen.
3. - 2 Vuurstenen ( $3,3 \times 0,9$  cm en  $3,1 \times 1,2$  cm) (fig. 22, a).
4. - Zachte natuursteen, slijpsteen met ingegrifte sporen (fig. 22, a).
5. - Scherven van zwart, roos en grijs aardewerk.

#### Graf 38 - 1935

Diepte 0,75 m.

Voeteinde van graf vernield door uitzaveling van naburig perceel. In linkerhoek lagen 3 pijlpunten met de punt naar voeteinde toe.

1. - 3 IJzeren pijlpunten: 1 met gespleten huls (l. 9,5 cm); 1 met houtsporen (l. 10,5 cm) en 1 met 12,5 cm lengte (fig. 22, c).

#### Graf 39 - 1935

Lengte 2,10 m ; br. 0,55 m.

Sporen van kist zijn duidelijk. Een grijze biconische urne in linker-voeteinde-hoek. Buiten het graf, in de vulling, achter rechter-voeteinde lag bodem en randstuk van bruine urne.

1. - Bleek-grijze urne. Vaal-grijze klei, hard gebakken, tamelijk ruwe deklaag; gleuf  $5 \times$  spiraalvormig, met onregelmatige tussenafstand, op de schouder; vervormd bij bakken (dm.

vormde urne, evenals enkele scherven van een „Saksische” urne. Het verslag vermeldt verder een silexsteen die werd ingepakt bij de voorwerpen uit 18 - 35, maar die uit een ander graf komt („venant de + haut”).

1. - Fragmenten van ijzeren lans (Schem. tek. fig. 16, a).
2. - Enkele kleine stukken ijzer en hout met onbepaalde vorm, volledig vastgekoekt door oxydatie. Behoort hierbij de scramasax en pijlpunt, vermeld in het opgravingsverslag ?
3. - Vuursteen van vuurslag ( $2,7 \times 0,7$  cm) (fig. 16, a). Behoort niet tot het graf zoals vermeld in opgravingsverslag.
4. - Zwarte urne. Bruine zachte klei, zeer hard gebakken, fijne zachte deklaag. Radjesversiering op de schouder. Motief is niet te onderscheiden (dm. 11,6 cm ; h. 14 cm) (fig. 16, a).
5. - Scherven van „Saksische urne” met stempelmotief (fig. 16, a).
6. - Scherven van bruin aardewerk. Zwarte kern, hard gebakken, klei gemengd met gemalen baksteen. Randstuk en knik (fig. 16, a).
7. - Scherven van grijs en zwart aardewerk en fragment van rode steen.

Ontbreekt : scramasax.

#### Graf 19 - 1935

Diepte 1,40 m.

Hoofdeinde vernield bij uitzaveling van perceel 22n van Remi Timmerman. Men kon zeer duidelijk de sporen vaststellen van kuil en houten kist. De tanden werden weergevonden evenals een kleine ijzeren gesp op het bekken.

1. - Onbepaalbare ijzerresten, vermoedelijk de ijzeren gesp.

#### Graf 20 - 1935

Diepte 0,75 m.

Rechts van het hoofd een lansijzer met opengewerkte huls. Links van het bekken ijzerresten waaronder een bijltje en twee silexstenen en vermoedelijk (volgens opgravingsverslag) een pijlpunt. Aan het voeteinde vond men sporen van een put langswaar vermoedelijk de urne werd uitgehaald. Men vond ook enkele sporen van houten kist.

1. - IJzeren bijltje (l. 11,5 cm) (fig. 16, b).



2. - IJzeren lanspunt met opengewerkte ringhuls (l. 34 cm) (fig. 16, b).
3. - Vermoedelijk ijzeren lanspunt of pijlpunt (l. 12,5 cm) (fig. 16, b).
4. - Vastgeroest geheel, waarin te onderscheiden zijn : 2 vuurstenen samengekoekt in aarde en ijzerresten (fig. 16, b).
5. - Scherven van grijs en geel aardewerk.

#### Graf 21 - 1935

Diepte 0,65 m.

Sporen van een graf met duidelijke sporen van houten kist. Vertrekkend bij het vermoedelijk hoofdeinde van het graf vinden wij op het schema aangeduid een urne met ernaast rechts een spinschijfje, vervolgens een ijzeren priem, tanden en kralen. Aan de linkerwand een mes.

1. - 19 Kralen: 1 amberen, 2 langwerpige blauw glas, 2 langwerpige geel glas, 1 bruin geglazuurd, 1 blauw glas pasta, 2 zwart glas pasta w.o. 1 tweeledige en 10 witglazen w.o. 1 drieledige met sporen van verguldsel (Pl. XVI, 5 ; fig. 17, a).
2. - Spinschijfje uit gebakken aarde. Zeer platte biconische vorm, grijze kleur (dm. 3,7 cm ; h. 1,7 cm) (Pl. XVIII, 6 ; fig. 17, a).
3. - IJzeren priem (l. 10,3 cm) (fig. 17, a).
4. - Fragment van ijzeren mesje (l. 9 cm) (fig. 17, a).
5. - Onherkenbare ijzerfragmenten.
6. - Grijs „Saksische” urne met zwarte en roze vlekken. Ruwe roosachtige klei, zacht gebakken, zachte fijne deklaag. Rosaversiering met stempel (dm. 11 cm ; h. 9 cm) (fig. 17, a).
7. - Scherven van slecht gebakken aardewerk.

#### Graf 22 - 1935

Diepte 0,75 m ; l. 2 m ; br. aan voeteinde 0,40 m.

Aan linker voeteinde vond men de bodem van een urne. De scherven lagen errond verspreid. Rechts naast de borst een ijzeren gesp en tegen de rechter wand van de kist een ijzeren bijl, de snede naar onder. Het linker blad van de bijl vertoonde duidelijk de sporen van de rechter zijwand van de kist. Boven het graf, aan de oppervlakte lag een groot ijzerfragment van onbekende oorsprong.

1. - IJzeren gesp, sterk geoxydeerd (3,8 × 3,6 cm). Tong en

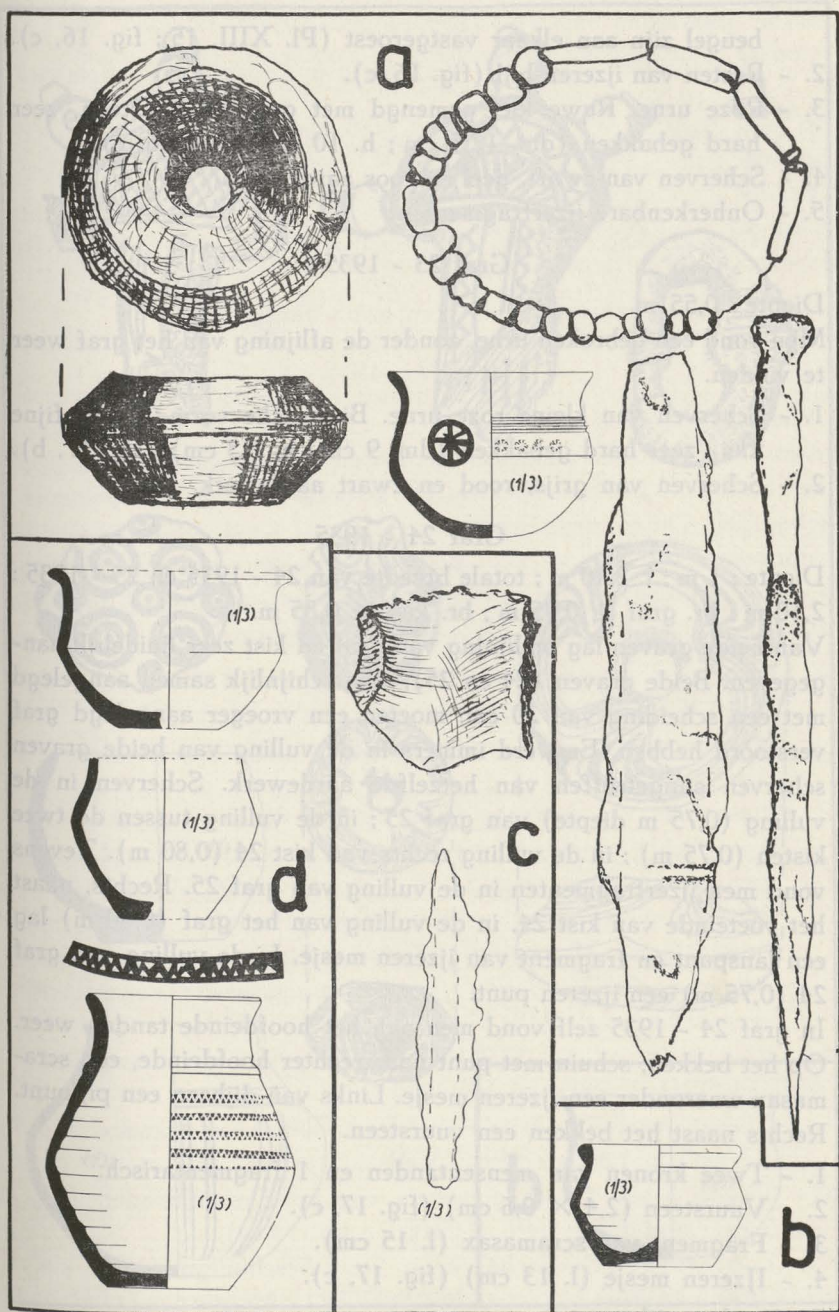


Fig. 17. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf 21, 1935. — b = graf 23, 1935. — c = graf 24, 1935.  
 d = graf 26, 1935.



- beugel zijn aan elkaar vastgeroest (Pl. XIII, 15 ; fig. 16, c).
2. - Resten van ijzeren bijl (fig. 16, c).
  3. - Roze urne. Ruwe klei gemengd met gemalen baksteen, zeer hard gebakken (dm. 12,5 cm ; h. 10 cm) (fig. 16, c).
  4. - Scherven van zwart, geel en roos aardewerk.
  5. - Onherkenbare ijzerfragmenten.

#### Graf 23 - 1935

Diepte : 0,55 m.

Men vond een gebroken urne, zonder de aflijning van het graf weer te vinden.

1. - Scherven van kleine roze urne. Biconische vorm. Zacht fijne klei ; zeer hard gebakken (dm. 9 cm ; h. 6,3 cm) (fig. 17, b).
2. - Scherven van grijs, rood en zwart aardewerk.

#### Graf 24 - 1935

Diepte : 1 m ; l. 2,40 m ; totale breedte van 24 - 1935 en 25 - 1935 : 2,10 m ; br. graf  $\pm$  0,95 m ; br. kist  $\pm$  0,85 m.

Van beide graven lag omlijning van graf en kist zeer duidelijk aangegeven. Beide graven (24 en 25), waarschijnlijk samen aangelegd met een scheiding van 20 cm, moeten een vroeger aangelegd graf verstoord hebben. Er werd immers in de vulling van beide graven scherven aangetroffen van hetzelfde aardewerk. Scherven in de vulling (0,75 m diepte) van graf 25 ; in de vulling tussen de twee kisten (0,75 m) ; in de vulling rechts van kist 24 (0,80 m). Tevens vond men ijzerfragmenten in de vulling van graf 25. Rechts, naast het voeteinde van kist 24, in de vulling van het graf (0,80 m) lag een lanspunt en fragment van ijzeren mesje. In de vulling van graf 24 (0,75 m) een ijzeren punt.

In graf 24 - 1935 zelf vond men aan het hoofdeinde tanden weer. Op het bekken, schuin met punt naar rechter hoofdeinde, een scramasax waaronder een ijzeren mesje. Links van dijbeen een pijlpunt. Rechts naast het bekken een vuursteen.

1. - Twee kronen van mensentanden en 1 fragmentarisch.
2. - Vuursteen (2,4  $\times$  0,6 cm) (fig. 17, c).
3. - Fragment van scramasax (l. 15 cm).
4. - IJzeren mesje (l. 13 cm) (fig. 17, c).

Ontbreekt : pijlpunt.

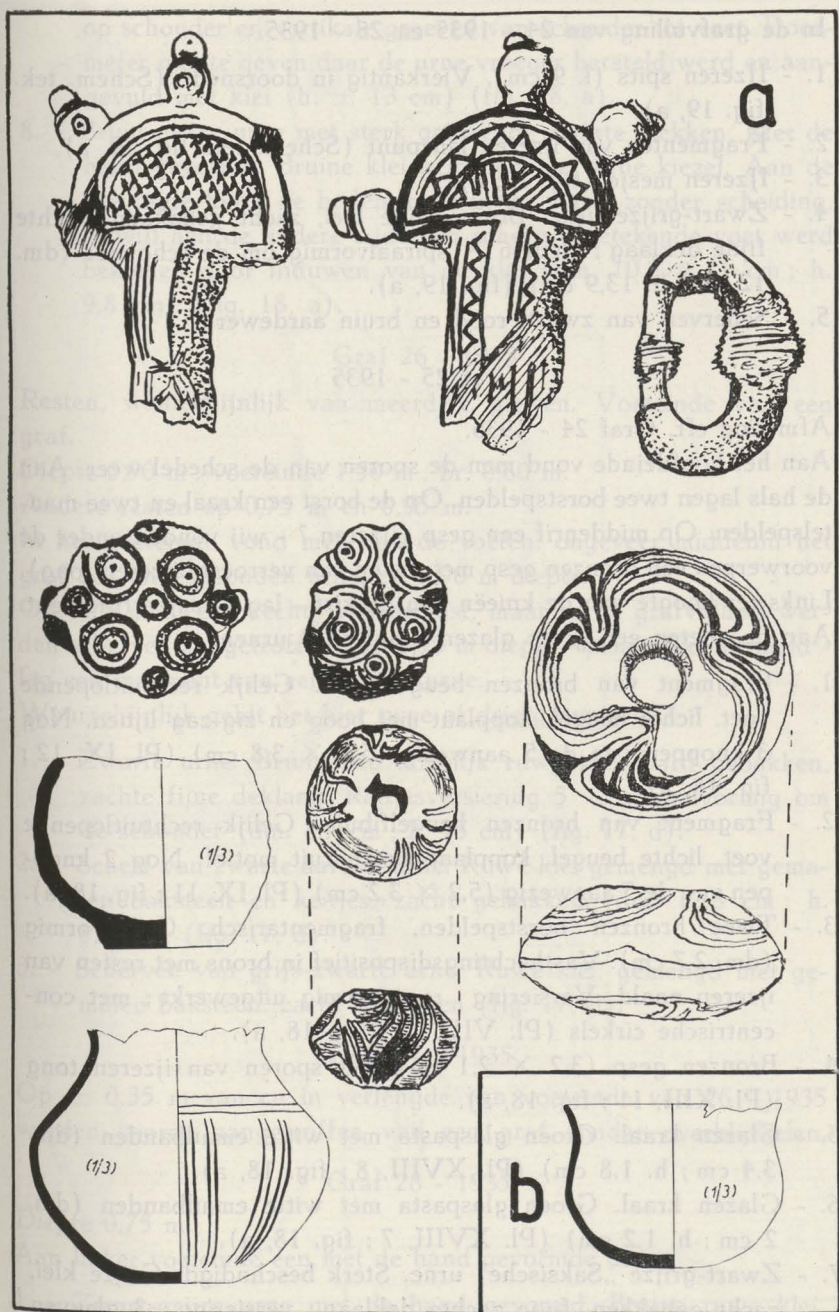


Fig. 18. S.: 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf 25, 1935. — b = graf 28, 1935.



In de grafvulling van 24 - 1935 en 25 - 1935.

1. - IJzeren spits (l. 9 cm). Vierkantig in doorsnede (Schem. tek. fig. 19, a).
2. - Fragmenten van ijzeren lanspunt (Schem. tek. fig. 19, a).
3. - IJzeren mesje (fig. 19, a).
4. - Zwart-grijze urne. Bruine fijne klei, zacht gebakken, zachte fijne deklaag; gleuf  $6 \times$  spiraalvormig om de schouder (dm. 12 cm; h. 13,9 cm) (fig. 19, a).
5. - Scherven van zwart, rood en bruin aardewerk.

#### Graf 25 - 1935

Afmeting cfr. Graf 24 - 1935.

Aan het hoofdeinde vond men de sporen van de schedel weer. Aan de hals lagen twee borstspelden. Op de borst een kraal en twee mantelspelden. Op middenrif een gesp (ijzeren? - wij vonden onder de voorwerpen een bronzen gesp met resten van verroeste ijzeren tong). Links ter hoogte van de knieën - in de kist - lag een ijzerfragment. Aan de voeten een grote glazen kraal en 2 urnen.

1. - Fragment van bronzen beugelfibula. Gelijk rechtuitlopende voet, lichte beugel, kopplaat met boog en zig-zag lijnen. Nog 3 knoppen van de 5 aanwezig ( $5,1 \times 3,8$  cm) (Pl. IX, 12; fig. 18, a).
2. - Fragment van bronzen beugelfibula. Gelijk rechtuitlopende voet, lichte beugel, kopplaat met geruit motief. Nog 2 knoppen van de 5 aanwezig ( $5,2 \times 3,2$  cm) (Pl. IX, 11; fig. 18, a).
3. - Twee bronzen borstspelden, fragmentarisch. Cirkelvormig (dm. 2,7 cm). Vasthechtingsdispositief in brons met resten van ijzeren naald. Versiering: rosasvormig uitgewerkt; met concentrische cirkels (Pl. VIII, 13; fig. 18, a).
4. - Bronzen gesp ( $3,2 \times 2,1$  cm) met sporen van ijzeren tong (Pl. XIII, 11; fig. 18, a).
5. - Glazen kraal. Groen glaspasta met witte emailbanden (dm. 3,4 cm; h. 1,8 cm) (Pl. XVIII, 8; fig. 18, a).
6. - Glazen kraal. Groen glaspasta met witte emailbanden (dm. 2 cm; h. 1,2 cm) (Pl. XVIII, 7; fig. 18, a).
7. - Zwart-grijze „Saksische” urne. Sterk beschadigd. Grijze klei, zacht gebakken, fijne zachte deklaag; versiering: 3 gleuven

op schouder en verticale groeven van schouder tot voet. Door-  
meter niet te geven daar de urne vroeger hersteld werd en aan-  
gevuld met klei (h.  $\pm$  13 cm) (fig. 18, a).

8. - Bruin-grijze urne met sterk getekende zwarte vlekken. Met de hand gevormd. Bruine klei gemengd met fijne kiezel. Aan de ene zijde loopt de bodem over in de wand zonder scheiding. terwijl aan de andere zijde een scherp afgetekende voet werd bekomen door induwen van de klei (dm. 10,2 à 11 cm ; h. 9,8 cm) (fig. 18, a).

#### Graf 26 - 1935

Resten, waarschijnlijk van meerdere graven. Voeteinde van een graf.

Diepte 0,90 m ; voeteinde 1,50 m ; br. 0,60 m.

Andere resten op 0,75 m en 0,95 m.

In het voeteinde vond men aan de voeten, ongeveer middenin het graf een ongeschonden urne, op 0,90 m diepte.

Op 0,75 m diepte, rechts van de kist, maar in de grafvulling werden scherven aangetroffen. Op 0,95 m diepte - plaats niet vermeld - lag een fragment van een andere urne.

Waarschijnlijk geldt het hier twee of drie graven.

1. - Zwarte urne. Bruin-roze tamelijk ruwe klei, hard gebakken, zachte fijne deklaag. Radjesversiering  $5 \times$  spiraalvormig om de schouder (dm. 8,7 cm ; h. 15 cm) (fig. 17, d).
2. - Scherf van zwarte aarden urne. Ruwe klei gemengd met gemalen baksteen en keitjes, zacht gebakken (dm. 12,8 cm ; h. 8,2 cm) (fig. 17, d).
3. - Scherven van grijs-zwarte urne. Ruwe klei, gemengd met gemalen baksteen, zacht gebakken (fig. 17, d).

#### Graf 27 - 1935

Op  $\pm$  0,35 m van en in verlengde van voeteinde van 26 - 1935 werden sporen aangetroffen van een graf zonder overblijfselen.

#### Graf 28 - 1935

Diepte 0,75 m.

Aan linker voeteinde een met de hand gevormde urne.

1. - Zwart-grijze urne met de hand gevormd. Bruine ruwe klei,



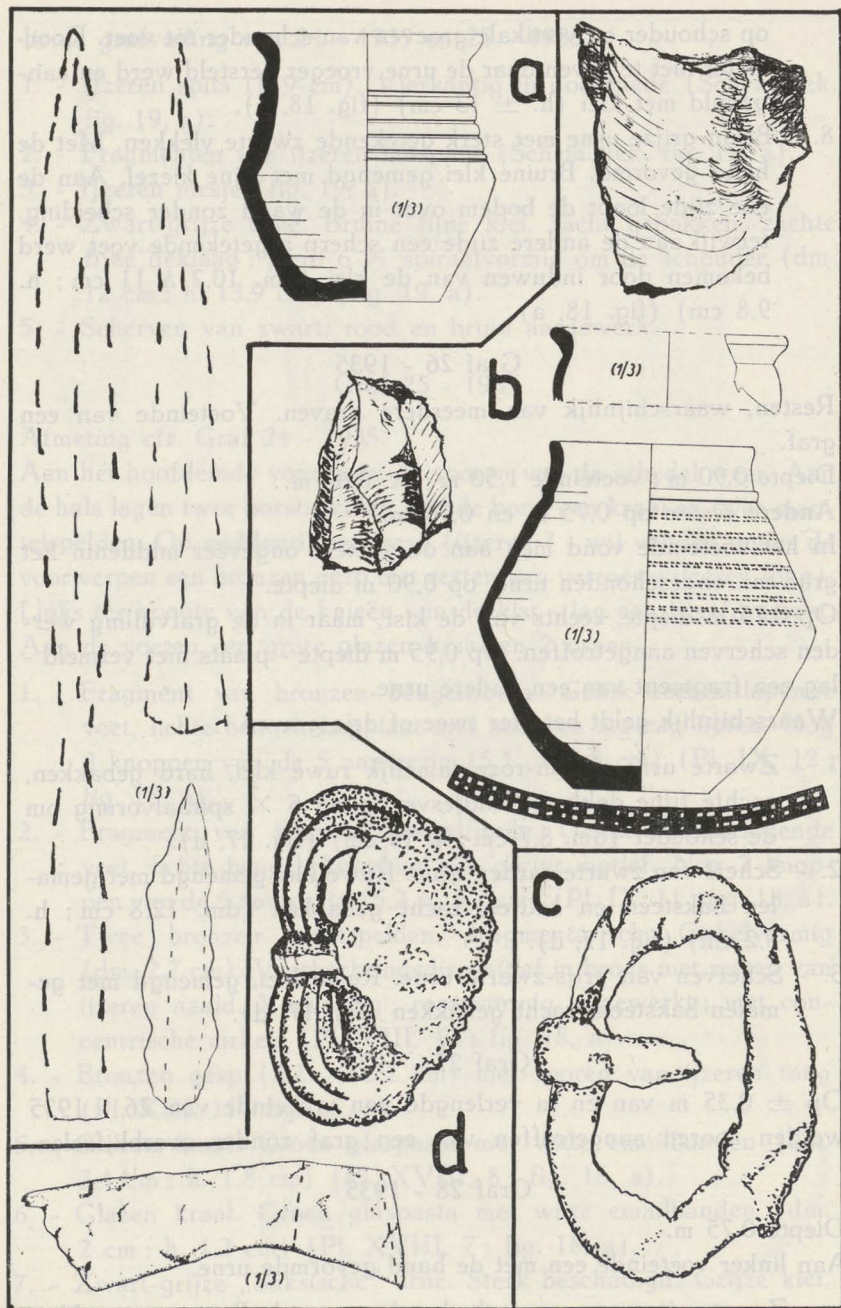


Fig. 19. S.: 1/1 tenzij anders vermeld.

a = vulling graven 24/25, 1935.

b = graf 29, 1935. — c = graf 30, 1935. — d = graf 33, 1935.

zacht gebakken, zachte fijne deklaag (dm. 11,5 cm ; h. 8,5 cm) (fig. 18, b).

#### Graf 29 - 1935

Diepte 0,75 m.

In rechter-voeteindehoek een grijze urne met radjesversiering, op de rechterzijde gekeerd. Links van bekken een silexsteen en vuurslag en op de plaats van het bekken een ijzeren gesp.

1. - Twee vuurstenen ( $3,3 \times 2,4 \times 1,5$  cm en  $2,2 \times 1,6 \times 1,2$  cm) (fig. 19, b).
2. - IJzerfragmenten vermoedelijk van vuurslag en van 2 gebroken ringen of gespen.
3. - Grijze urne. Bruine tamelijk ruwe klei, hard gebakken, zachte deklaag ; radjesversiering  $8 \times$  spiraalvormig om de schouder (dm. 10,5 cm ; h. 18 cm) (fig. 19, b).
4. - Randstuk van geel-rose urne. Geel-grijze breuk, zeer hard gebakken, ruwe klei gemengd met kwarts en gemalen baksteen (fig. 19, b).

#### Graf 30 - 1935

Diepte 0,55 m.

Graf lag parallel aan 29 - 1935 en is gedeeltelijk aangelegd in vulling van dit graf. Ongeveer in het midden van het graf een ijzeren gesp.

1. - IJzeren gesp (br. beugel 5,3 cm) (fig. 19, c).

#### Graf 31 - 1935

Diepte 0,70 m.

Hoofdeinde van graf gesneden door ontzaveling in naastliggend perceel. Aan de voeten bodem van urne en scherven. Aan het hoofdeinde kralen en middenin het graf een amberen kraal en ijzeren gesp.

1. - 4 Kralen : 1 amberen en 3 terra-cotta w.o. 1 drieledige geel, 1 tweeledige geel en 1 tweeledige groen (Pl. XVI, 3) (fig. 21, a).
2. - IJzeren gesp met beslagplaat (br. beugel 4,5 cm). De gesp is in een hoek van 90 graden vastgeroest op de beslagplaat (fig. 21, a).



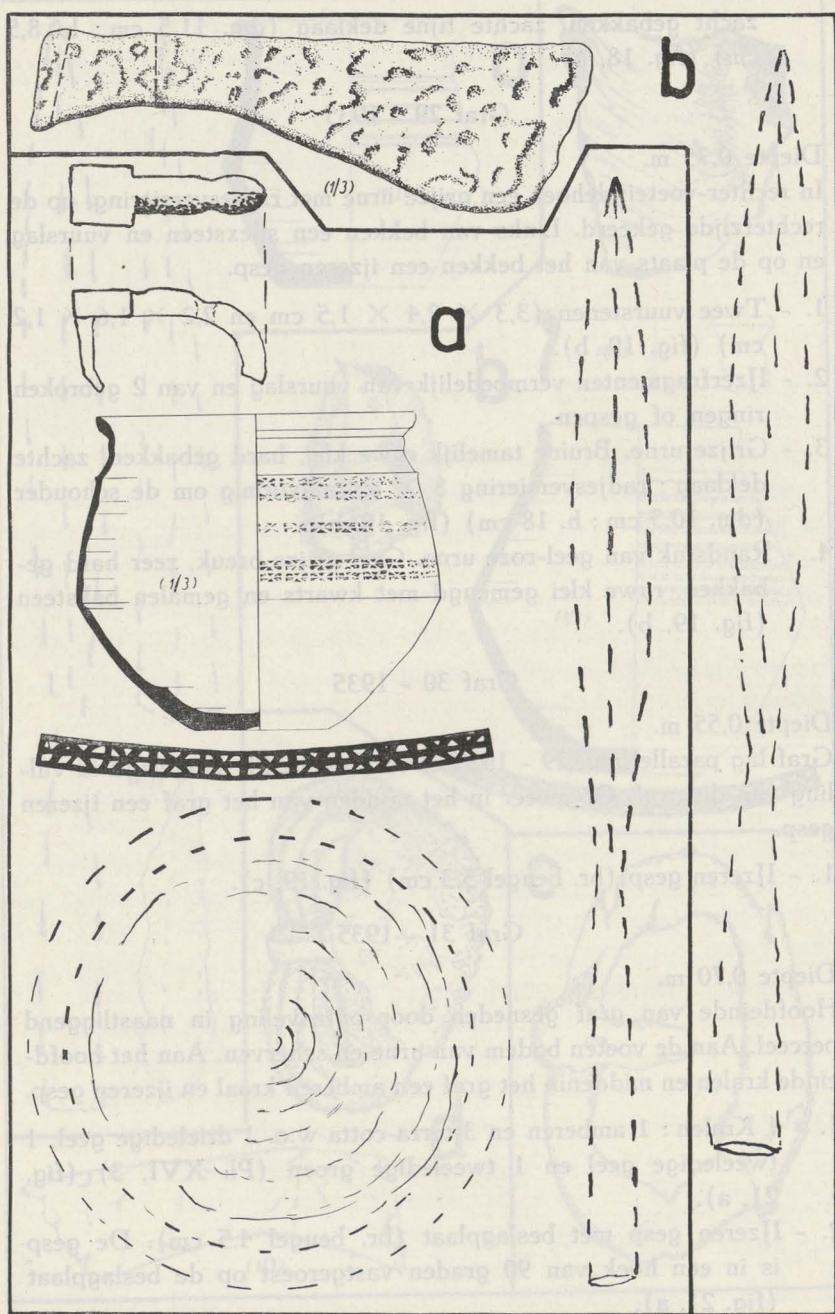


Fig. 20. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf 32, 1935. — b = graf 34, 1935.

3. - Zwarte urne. Bruine onzuivere klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag. Radjesversiering, zeer onregelmatig, op schouder (dm. 11,7 cm ; h. 14,9 cm) (fig. 21, a).
4. - Scherven van zwart-grijs, roos en vaal-geel aardewerk.

#### Graf 32 - 1935

Diepte 1,05 m.

Duidelijke sporen van kist. In rechter bovenhoek stoorde de grafvulling van 32 - 1935 het graf 33 - 1935

Middenin het graf een gebroken ijzeren schildknobbel, in linkervoeteindehoek een urne op linkerzijde rustend. In de rechterhoek van voeteinde, maar op 0,85 m diepte een ijzeren lanspunt. Rechts van de kist, in de grafvulling en op 0,65 m diepte een kleine bronzen gesptong en ijzerresten.

1. - Bronzen gesptong met vierkantig schild (l. 2,6 cm) (fig. 20, a).
2. - Ijzeren lanspunt met gesloten huls (l. 42 cm) (schem. tek. fig. 20, a).
3. - Fragment van ijzeren umbo (schem. tek. fig. 20, a).
4. - Zwarte urne. Grijszachte klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; radjesversiering 5 × spiraalvormig om de schouder (dm. 16,6 cm ; h. 16,3 cm) (fig. 20, a).
5. - Scherf van geel-rood aardewerk.

#### Graf 33 - 1935

Linker voeteinde gestoord door graf 32 - 1935. Hoofdeinde gesneden door de uitzaveling van naastliggend perceel. Langs de rechterwand van het graf, ongeveer ter hoogte van de arm lag een ijzeren bijl. Verder wordt een bronzen gesp vermeld, zonder aangifte van de ligplaats.

1. - Bronzen gesp. Staaf trapvormig in doorsnede. Ingeknepen tot lichte 8-vorm. De schildvormige tong zit vastgeroest (4,5 × 2,7 cm) (Pl. XIII, 9 ; fig. 19, d).
2. - Fragment van ijzeren bijl (fig. 19, d).

#### Graf 34 - 1935

Dit graf bevatte een hele wapenuitrusting. Naast de linkerarm een lans en naast de rechterarm een bijl. Op het bekken een mes (het



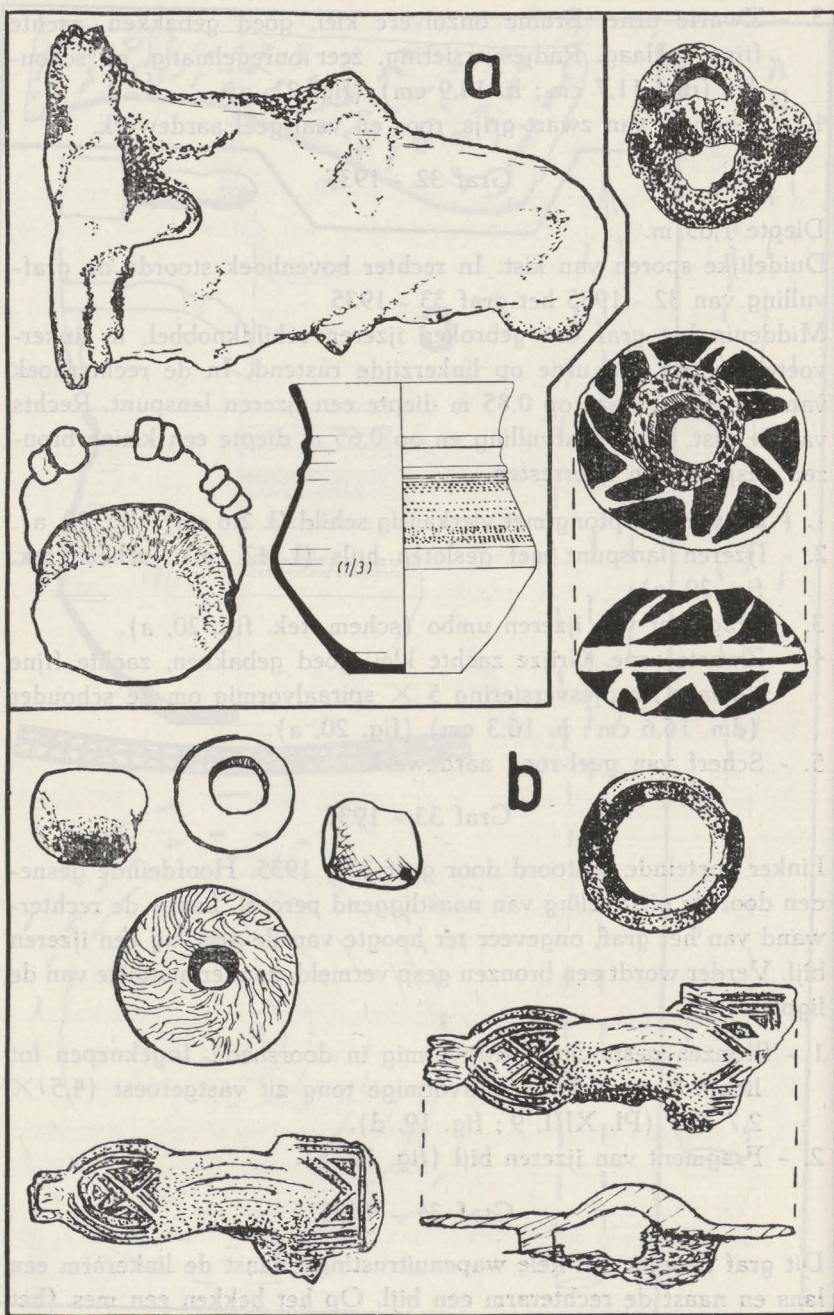


Fig. 21. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.  
 a = graf 31, 1935. — b = graf 35, 1935.

getroffen, waarschijnlijk afkomstig van graf 16 - 35 waar gelijkaardige scherven werden aangetroffen, graf dat waarschijnlijk beschadigd werd bij aanleg van graf 17 - 35.

1. - Messing beugel van gesp ( $3,3 \times 2,3$  cm) (Pl. XIII, 10; fig. 15, b).
2. - 19 Kralen: 1 amber, 1 blauw glaspasta, 1 wit-groen geglazuurd, 6 geel terra-cotta, 4 rood geglazuurd, 1 licht-groen geglazuurd, 1 drieledige in glaspasta wit met groen email, 4 bruin gebakken aarde met geel email (Pl. XVI, 8; fig. 15, b).
3. - Spinschijfje. Gebakken aarde, biconische vorm, rood-grijs (dm. 3 cm; h. 1,8 cm) (Pl. XVIII, 5; fig. 15, b).
4. - Fragment van holle ijzeren ring (dm. 7,5 cm) (fig. 15, b).
5. - Zwarte urne. Bruine fijne klei, zeer hard gebakken, ruwe deklaag; radjesversiering: dubbele boogvormen driemaal rond de schouder en gescheiden door hoefijzervorm vier maal rond de schouder (dm. 11,5 cm; h. 13,8 cm) (fig. 15, b).
6. - Twee scherven van zwart-bruine „Saksische” urne. Versierd met stempelindrukken en verticale gleuven; zwart-bruine gladde deklaag, ruwe klei gemengd met gemalen baksteen; met de hand gevormd (fig. 15, b).
7. - Klein zwart scherfje. Goed gebakken, zachte glanzende zwarte deklaag, grijs-rode breuk, versierd met visgraatmotief met ovaalvormige indrukken (fig. 15, b).
8. - Zwarte scherf. Versierd met visgraatmotief, ruitvormige indrukken, zeer hard gebakken, rode breuk, zachte fijne deklaag (fig. 15, b).
9. - Aantal scherven van rood, zwart en grijs aardewerk.

#### Graf 18 - 1935

Diepte 0,65 m.

Schuin over de borst, met de punt naar het linker hoofdeinde, een scramasax. Ter hoogte van de linkerknie staat in opgravingsverslag een pijlpunt aangeduid gevolgd door vraagteken. Onder de voorwerpen troffen we wel ijzerfragmenten aan, onkennelijk verroest, zonder kenmerken van pijlpunt. Aan rechter voeteinde bevond zich een zwarte urne en een gebroken lanspunt. In de grafvulling fragmenten van „Saksische” urne. Aan linker hoofdeinde, buiten het graf en boven frag 20 - 35, scherf van een bruine, met de hand ge-



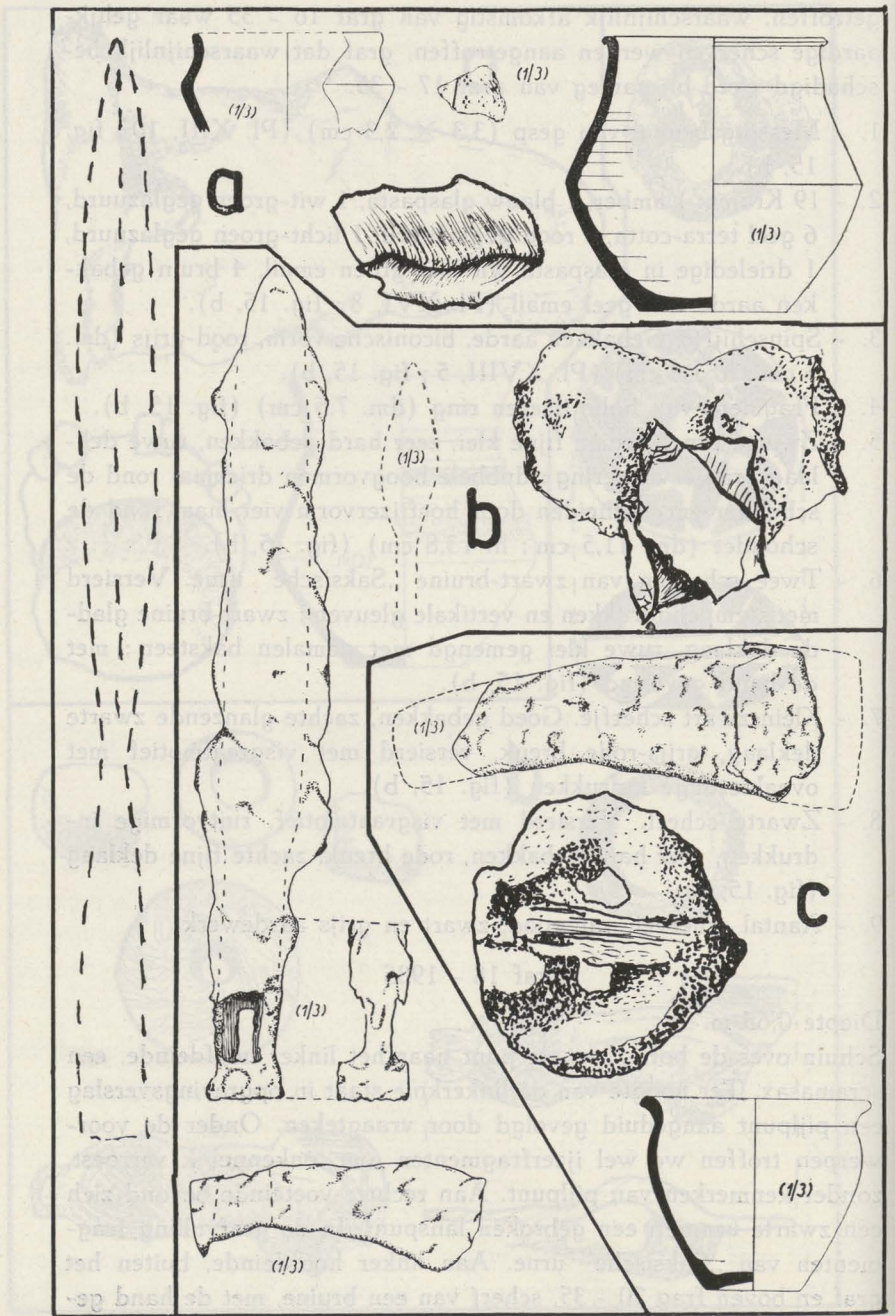


Fig. 16. S.: 1/1 tenzij anders vermeld.  
a = graf 18, 1935. — b = graf 20, 1935. — c = graf 22, 1935.

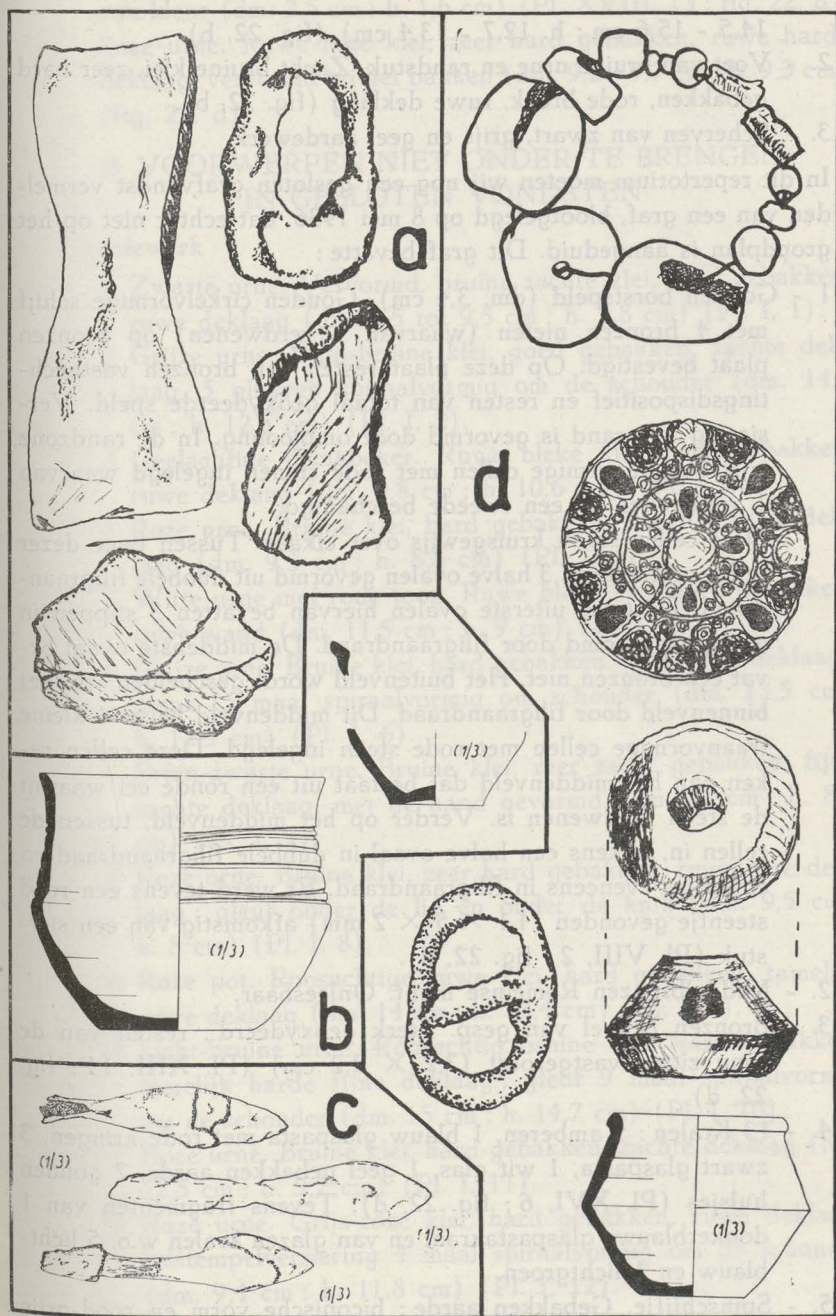


Fig. 22. S. : 1/1 tenzij anders vermeld.

a = graf 37, 1935. — b = graf 39, 1935. — c = graf 38, 1935.  
d = graf 8 mei, 1936.



14,5 - 15,6 cm ; h. 12,7 - 13,4 cm) (fig. 22. b).

2. - Voet van bruine urne en randstuk. Zacht bruine klei, zeer hard gebakken, rode breuk, ruwe deklaag (fig. 22, b).
3. - Scherven van zwart, grijs en geel aardewerk.

In dit repertorium moeten wij nog een gesloten grafvondst vermelden van een graf, blootgelegd op 8 mei 1936, dat echter niet op het grondplan is aangeduid. Dit graf bevatte :

- 1 - Gouden borstspeld (dm. 3,4 cm). Gouden cirkelvormige schijf met 4 bronzen nieten (waarvan 1 verdwenen) op bronzen plaat bevestigd. Op deze plaat resten van bronzen vasthechtingsdispositief en resten van totaal geoxydeerde speld. Versiering : de rand is gevormd door omplooiing. In de randzone zijn 4 traanvormige cellen met rode stenen ingelegd waarvan 1 verdwenen en een tweede beschadigd.

Deze cellen staan kruisgewijs over elkaar. Tussen twee dezer cellen zijn telkens 3 halve ovalen gevormd uit dubbele filigraandraad. De twee uiterste ovalen hiervan bevatten 3 stippen in goud, afgezoomd door filigraandraad. De middenste ovaal bevat een bronzen niet. Het buitenveld wordt gescheiden van het binnenveld door filigraandraad. Dit middenveld bevat 4 kleine traanvormige cellen met rode steen ingelegd. Deze cellen raken aan het middenveld dat bestaat uit een ronde cel waaruit de steen verdwenen is. Verder op het middenveld, tussen de cellen in, telkens een halve ovaal in dubbele filigraandraad en cirkeltjes eveneens in filigraandraad. Er werd tevens een rood steentje gevonden ( $4,1 \times 5 \times 2$  mm) afkomstig van een sierstuk (Pl. VIII, 2 ; fig. 22, d).

2. - Middelbronzen Romeinse munt. Onleesbaar.
3. - Bronzen beugel van gesp. Sterk geoxydeerd ; resten van de tong zitten vastgeroest ( $3,2 \times 2,2$  cm) (Pl. XIII, 14 ; fig. 22, d).
4. - 13 Kralen : 5 amberen, 1 blauw glaspasta met rode kringen, 3 zwart glaspasta, 1 wit glas, 1 geel gebakken aarde, 2 gouden hulsjes (Pl. XVI, 6 ; fig. 22, d). Tevens fragmenten van 1 donkerblauwe glaspastakraal en van glazen kralen w.o. 5 lichtblauw en 1 lichtgroen.
5. - Spinschijfje. Gebakken aarde ; biconische vorm en rood-grijs

- van kleur (dm. 2,5 cm ; h. 1,6 cm) (Pl. XVIII, 13 ; fig. 22, d).  
6. - Roze urne. Ruwe roze klei, zeer hard gebakken, ruwe harde deklaag, vervormd bij het bakken (dm. 9,2 - 9,7 cm ; h. 9,3 cm) (fig. 22, d).

## B. VOORWERPEN NIET ONDER TE BRENGEN IN GESLOTEN VONDSTEN

### I. Aardewerk

- 1 Zwarte urne. Vervormd, bruine zachte klei, hard gebakken, ruwe deklaag (dm. 8,5 tot 9,5 cm ; h. 7,8 cm) (Pl. I, 1).
- 2 Grijs urne. Vaal-bruine klei, goed gebakken, zachte deklaag, 5 gleuven spiraalvormig om de schouder (dm. 14,6 cm ; h. 12,5 cm) (Pl. I, 2).
- 3 Geelachtige drinkbeker. Ruwe bleke klei, hard gebakken, ruwe deklaag (dm. 9,8 cm ; h. 10,6 cm) (Pl. I, 3).
- 4 Roze urne. Bruine klei, hard gebakken, tamelijk ruwe deklaag (dm. 9,3 cm ; h. 8,8 cm) (Pl. I, 4).
- 5 Witte urne met rode toon. Ruwe bleke klei, hard gebakken, ruwe wand (dm. 11,5 cm ; h. 9 cm) (Pl. I, 5).
- 6 Grijs urne. Bruine klei, hard gebakken, fijn harde deklaag ; gleuf 15 maal spiraalvormig om schouder (dm. 13,5 cm ; h. 12,5 cm) (Pl. I, 6).
- 7 Bruin-zwarte urne. Bruine klei, zeer zacht gebakken, fijne zachte deklaag, met de hand gevormd (dm. 10 cm ; h. 8,5 cm) (Pl. I, 7).
- 8 Roze urne. Bruine klei, zeer hard gebakken, ruwe roze deklaag ; gleuf onder de lip en onder de knik (dm. 9,5 cm ; h. 8 cm) (Pl. I, 8).
- 9 Roze pot. Roosachtige ruwe klei, hard gebakken, tamelijk ruwe deklaag (dm. 14 cm ; h. 13,4 cm) (Pl. I, 9).
- 10 Licht-bruine urne. Roosachtig bruine klei, hard gebakken, tamelijk harde fijne deklaag ; gleuf 9 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 15 cm ; h. 14,7 cm) (Pl. I, 10).
- 11 Roze urne. Bruine klei, hard gebakken, zachte deklaag (dm. 12,5 cm ; h. 9,2 cm) (Pl. I, 11).
- 12 Roze urne. Grijs-roze klei, hard gebakken, ruwe deklaag, rolstempelpersiering 4 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 9,4 cm ; h. 11,8 cm) (Pl. I, 12).





- 13 Roze urne. Roos-gele zachte klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag, radjesversiering op de schouder, patroon in V-vorm (dm. 9,6 cm ; h. 12,2 cm) (Pl. I, 13).
- 14 Zwarte urne. Bruine ruwe klei, hard gebakken, zachte zwarte deklaag (dm. 8,5 cm ; h. 11,4 cm) (Pl. II, 1).
- 15 Roze urne. Bruine klei, zeer hard gebakken, ruwe deklaag (dm. 10,5 cm ; h. 10,2 cm) (Pl. II, 2).
- 16 Zwarte urne. Bruine zachte klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; rolstempelversiering 7 maal spiraalvormig om schouder (dm. 13 cm ; h. 13,5 cm) (Pl. II, 3).
- 17 Zwarte urne. Hals afgebroken. Bleek-grijze zachte klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; rolstempelversiering op schouder (dm. 10,3 cm ; h. 8,9 cm) (Pl. II, 4).
- 18 Zwarte pot. Vaal-grijze zachte klei, gemengd met gemalen baksteen, goed gebakken, zachte deklaag : met de hand gevormd (dm. 12 cm ; h. 9 cm) (Pl. II, 5).
- 19 Roosachtig kruikje. Eén oor, klaverbladvormige mond, vale klei, hard gebakken, tamelijk zachte deklaag ; gleuf 2 maal spiraalvormig op de rug (dm. aan de buik 11 cm ; h. 13 cm) (Pl. II, 6).
- 20 Zwarte urne. Vaal-grijze klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; rolstempelversiering 5 maal spiraalvormig om schouder (dm. 13,8 cm ; h. 14,8 cm) (Pl. II, 7).
- 21 Zwarte urne. Vaal-grijze klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; rolstempelversiering 5 maal spiraalvormig om schouder (dm. 10,5 cm ; h. 13 cm) (Pl. II, 8).
- 22 Zwarte „Saksische” urne. Bleek-grijze klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag, met de hand gevormd. Versiering : op de hals 2 gleuven waartussen stempel in kruisvorm ; op de schouder afwisselend een veld met gelijkaardige indrukken en veld met verticale gleuven ; op de knik een gleuf (dm. 10,5 cm ; h. 9,1 cm) (Pl. II, 9).
- 23 Zwarte „Saksische” urne. Grijze zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; met de hand gevormd. Versiering : op de hals 2 gleuven waartussen band met indrukken in kruisvorm ; op de schouder afwisselend een veld met gelijkaardige stempelindrukken en een veld met verticale gleu-

ven ; onder de knik idem als op hals (dm 10,7 cm ; h. 9cm) (Pl. II, 10).

24 Roze urne, zwart beroekt. Bruine zachte klei, hard gebakken, fijne zachte deklaag, gleuf onder de kraag (dm. 12,2 cm ; h. 9 cm) (Pl. II 11).

25 Zwarte urne. Licht-grijze zachte klei, goed gebakken, fijn-zachte deklaag ; gleuf 7 maal spiraalvormig om de schouder en dubbele gegolfde gleuf (dm. 12,4 cm ; h. 14,6 cm) (Pl. II, 12).

26 Zwarte urne. Bleek-grijze klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag, radjesversiering 4 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 10 cm ; h. 10,3 cm) (Pl. II, 13).

27 Zwarte urne. Vaal-grijze zachte klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag. Versiëring op de schouder : 5 gleuven spiraalvormig, 3 gegolfde gleuven eveneens spiraalvormig en 3 gleuven ook spiraalvormig (dm. 11 cm ; h. 11,5 cm) Pl. III, 1).

28 Zwarte pot. Vervormd, vaal-grijze klei, goed gebakken, taalk ruwe deklaag, gleuf onder de kraag (dm. 9,9 en 11,2 cm ; h. 11 cm) (Pl. III, 2).

29 Zwarte urne. Met de hand gevormd, bruine zachte klei, zacht gebakken, fijne zachte deklaag (dm. 9,5 en 10,5 cm ; h. 10,7 cm) (Pl. III, 3).

30 Zwarte urne. Bleek-grijze zachte klei, goed gebakken ; zachte fijne deklaag ; gleuf 8 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 14,5 cm ; h. 11,7 cm) (Pl. III, 4).

31 Zwarte urne Bruine zachte klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag : radjesversiering 4 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 8,5 cm ; h. 11 cm) (Pl. III, 5).

32 Zwarte urne. Vaal-grijze zachte klei, goed gebakken, zachte zwarte deklaag ; rolstempel 9 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 7,2 cm ; h. 10,5 cm) (Pl. III, 6).

33 Zwarte pot met oor. Met de hand gevormd, zacht gebakken, zachte deklaag, grijze zachte klei gemengd met gemalen baksteen (dm. 10 cm ; h. 10,4 cm) (Pl. III, 7).

34 Zwarte urne. Licht-bruine zachte klei, hard gebakken, fijne zachte deklaag ; gleuf 9 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 8,5 cm ; h. 9 cm) (Pl. III, 8).





- 35 Zwarte urne. Bruine zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; gleuf 9 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 14 cm ; h. 10,3 cm) (Pl. III, 9).
- 36 Zwarte urne. Bruine zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; radjesversiering op de knik. ruitmotief (dm. 11,3 cm ; h. 7,7 cm) (Pl. III, 10).
- 37 Zwart-grijze urne. Bruine zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; 3 gleuven op de schouder en paarsgewijze gleuven schuin aangebracht op de buik (dm. 10,2 cm ; h. 8,7 cm) (Pl. III, 11).
- 38 Zwarte urne. Bruine klei, hard gebakken, zachte fijne deklaag ; radversiering 4 maal spiraalvormig om schouder (dm. 9,1 cm ; h. 11,5 cm) (Pl. III, 12).
- 39 Zwarte urne. Bruine zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; rolstempelversiering op de schouder boven en onder afgezet met een gleuf (dm. 11,3 cm ; h. 10,5 cm) (Pl. III, 13).
- 40 Witte drinkbeker. Bleke ruwe klei, hard gebakken, geen deklaag (dm. 9,5 en 10 cm ; h. 9,3 cm) (Pl. III, 14).
- 41 Zwarte urne. Grijs-vale klei, hard gebakken, fijne tamelijk harde deklaag ; gleuven aangebracht over gans de urne vier keer 3 maal spiraalvormig (dm. 8,5 cm ; h. 14,5 cm) (Pl. IV, 1).
- 42 Zwarte urne. Licht-bruine zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; radjesversiering 9 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 10,5 cm ; h. 10,7 cm) (Pl. IV, 2).
- 43 Witte urne. Vaalgrijze zachte klei, hard gebakken, tamelijk ruwe deklaag ; radjesversiering : 5 banden spiraalvormig om de schouder met verticale inkepingen (dm. 10,5 cm ; h. 10,8 cm) (Pl. IV, 3).
- 44 Zwarte urne. Vaal-grijze zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag ; gleuf 9 maal spiraalvormig rond de schouder (dm. 14,8 cm ; h. 11,5 cm) (Pl. IV, 4).
- 45 Zwarte urne. Licht-bruine klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; gleuf 4 maal om de schouder (dm. 8,7 cm ; h. 10,4 cm) (Pl. IV, 5).
- 46 Zwarte „Saksische” urne. Grijs-zachte klei, goed gebakken, fijne deklaag, met de hand gevormd. Versiering : hals



en schouder, gescheiden door knik en gleuf, vertonen beiden afwisselend een veld met ingedrukte kruisvorm motieven en veld met verticale gleuven (dm. 15,7 cm ; h. 12,8 cm) (Pl. IV, 6).

47 Zwarte bulturne. Vaal-grijze klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag, met de hand gevormd. Versiering : gleuf spiraalvormig 4 maal om de schouder ; bulten op buiging van de buik (dm. 9 cm ; h. 17,2 cm) (Pl. IV, 7).

48 Zwarte urne. Bruin-roze klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; gleuven over de schouder (dm. 7,6 cm) (Pl. IV, 8).

49 Zwarte urne. Bruine zachte klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; versiering : gleuven die twee golvende gleuven inkaderen (dm. 14,2 cm) (Pl. IV, 9).

50 Zwarte urne. Bruin-roze klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; radjesversiering met visgraatmotief (dm. 10 cm) (Pl. IV, 10).

51 Zwarte urne. Bruine zachte klei, goed gebakken, zwarte fijne zachte deklaag ; versiering : radje 3 maal om de schouder (dm. 14 cm) (Pl. IV, 11).

52 Zwarte urne. Bruin-roze klei, goed gebakken, zachte fijne deklaag ; gleuf 4 maal spiraalvormig om hals (dm. 9,8 cm) (Pl. IV, 12).

Aardewerk afkomstig van de Merovingische begraafplaats te St. Gillis-bij-Dendermonde en aangekocht door het Jubelparkmuseum op de veiling van de voormalige verzameling Meester Adriaen van Poperinge (het betreft de nrs. 53 tot 59 en nr. 64).

53 Roze urne. Ruwe bruine klei, gemengd met gemalen baksteen, zeer hard gebakken, fijne roze deklaag (dm. 11,5 cm ; h. 9,7 cm) (Pl. IV, 13).

54 Geel-grijze urne. Fijne roze klei, zeer hard gebakken. Tamelijk ruwe deklaag (dm. 9,5 cm ; h. 8 cm) (Pl. V, 1).

55 Zwart-bruine urne. Met de hand gevormd, onregelmatige vorm. Bruine fijne klei gemengd met gemalen baksteen, slecht gebakken, zachte deklaag (dm. 12 cm ; h. 8,8 cm) (Pl. V, 2).



- 56 Roze urne. Bruine, tamelijk ruwe klei, zeer hard gebakken, fijne deklaag; gleuf 7 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 12 cm; h. 11,1 cm) (Pl. V, 3).
- 57 Bruin-zwarte urne. Met de hand gevormd, goed gebakken, fijne bruine klei gemengd met gemalen baksteen; onregelmatige vorm (dm. 8,7 cm; h. 7,8 cm) (Pl. V, 4).
- 58 Zwarte urne, bruine fijne klei, zeer hard gebakken, fijne deklaag; rolstempelversiering (dm. 9,2 cm; h. 11,4 cm) (Pl. V, 5).
- 59 Roze urne. Sporen van rook; bruine fijne klei, goed gebakken; met de hand gevormd (dm. 8 cm; h. 7,8 cm) (Pl. V, 6).
- 60 Roze urne. Fijne roze klei, gemengd met kiezel, zeer hard gebakken, ruwe wand (dm. 9,7 cm; h. 10,7 cm) (Pl. V, 7).
- 61 Roze urne. Ruwe roze klei, zeer hard gebakken, fijne zachte deklaag (dm. 13,3 cm; h. 11,7 cm) (Pl. V, 8).
- 62 Roosachtige urne. Tamelijk ruwe bruine klei, hard gebakken, fijne zachte deklaag (dm. 9,5 cm; h. 7,5 cm) (Pl. V, 9).
- 63 Zwarte urne. Bruine fijne klei, zeer hard gebakken, fijne ruwe deklaag; stempelversiering om de schouder; vervormd bij bakken (dm. 8,4 tot 9,1 cm; h. 9,3 cm) (Pl. V, 10).
- 64 Geel-grijze urne. Gele fijne klei, zeer hard gebakken, fijne deklaag; gleuf 2 maal spiraalvormig om de hals; radjesversiering; vervormd bij bakken (dm. 7,6 cm; h. 6,4 tot 7,1 cm) (Pl. V, 11).
- Onder de nrs. 65-67 vermelden wij 3 urnen bewaard door de eigenaar B. Vercammen.
- 65 Grijze urne. Grijze zachte klei, hard gebakken, fijne deklaag; radjesversiering 5 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 14,5 cm; h. 14 cm) (Pl. V, 12).
- 66 Grijze urne. Grijze zachte klei, goed gebakken, fijne zachte deklaag; gleuf 10 maal spiraalvormig om de schouder (dm. 15,3 cm; h. 13,3 cm) (Pl. V, 13).
- 67 Grijs-bruine urne. Bruine ruwe klei, zacht gebakken, fijne zachte deklaag; om de schouder zijn 3 gleuven en 1 band met rosas-stempel (dm. 12,1 cm; h. 12,3 cm) (Pl. V, 14).

## 2. IJzeren voorwerpen en fragmenten

Deze voorwerpen zijn, evenals de ijzerfragmenten welke bij de gesloten grafvondsten staan gecatalogeerd, in zeer slechte staat en sommige verpulveren bij de minste aanraking. Daarom vermelden wij hier, zonder tekening of fotomateriaal, de stukken welke wij hebben kunnen identificeren.

- 68 Fragmenten van ijzeren umbo met verschillende nietkoppen.
- 69 Umbo van schild.
- 70 Fragment van scramasax.
- 71 Scramasax, lengte 47 cm.
- 72 Fragment van scramasax.
- 73 Verschillende fragmenten van scramasaxen, vermoedelijk 5 in aantal.
- 74 IJzeren lanspunt, lengte 26 cm.
- 75 IJzeren lanspunt van 33 cm lengte.
- 76 Fragment van ijzeren lanspunt, lengte van fragment 40 cm.
- 77 Verschillende fragmenten van ijzeren lanspunten vermoedelijk 4 in aantal.
- 78 Fragment van ijzeren bijl.
- 79 Fragment van bronzen riemtong met gespleten hiel.
- 80 3 Bronzen beslagplaatjes met nietkoppen.
- 81 Bronzen ring, doormeter 5,5 cm.
- 82 Fragmenten van onbepaalbaar ijzeren voorwerp.

## 3. Glaswerk

- 83 Klein lichtgroen glazen flesje. Helder glas; opgeheven bodem, bolle buik, langgerekte hals, dikke opstaande lip; mond in lichte geutvorm. Grootste doormeter 4,2 cm; dm. mond: 2,4 en 2,2 cm; h. 7 cm (Pl. VI, 5).
- 84 Glazen kruikje. Lichtgroen doorschijnend glas, vrij onzuivere materie, witte emaildraad spiraalvormig om de hals en de buik; klaverbladvormige mond; sierlijk gebogen handvat (h. 19,4 cm; dm. buik 6,5 cm; dm. basis 4,9 cm) (Pl. VII, 1).
- 85 Spitsbeker. Licht-geel-groen glas, beschadigd; licht buitenwaarts geplooid lip; onder de mondopening opgelegde witte emaildraad 4 maal spiraalvormig; festoenvormige versie-



ring in witte emaildraad op de wand (dm. 7,2 cm en 1,6 cm ; h. 15,9 cm ; dikte 2 mm) (Pl. VI, 6).

86 Spitsbeker. Lichtgroen helder glas, verdikte lip. Onder de mondrand witte emaildraad 7 maal spiraalvormig en verdikkend naar onder toe gaande ; festoenvormige versiering (7 draden) in witte emaildraad op de wand (dm. mondopening 6 cm ; dm. spits 1,4 cm ; h. 12,6 cm ; dikte 1 mm) (Pl. VI, 4).

87 Spitsbeker. Licht-geel, weinig doorschijnend, vrij troebel glas ; glasdraad 17 maal spiraalvormig om bovenste gedeelte gewonden ; op onderste gedeelte glasdraad lusvormig (dm. mond 9 cm ; dm. spits 2 cm ; h. 21,5 cm) (Pl. VII, 2).

88 Topbeker. Lichtgroen doorschijnend zeer zuiver glas (h. 12,3 cm ; dm. mond 6,3 cm ; dm. basis 5 cm). Deze topbeker is afkomstig uit de voormalige verzameling Meester Adriaen-Poperinge (Pl. VII, 3).

#### 4. Sieraden

##### *Ring*

89 Gouden vingerring. Voorzijde versierd met ingegraveerd mythologisch dier met achteruitgedraaide kop. Op het lichaam van het dier ingeslagen driehoekjes. Keerzijde met getande rand afgezoomd. De ring zelf is op de achterkant vastgesoldeerd. De ringdraad is afgeplat in doorsnede (dikte ong. 1 mm ; dm. ring 2 cm ; dm. plaat 1,1 cm) (Pl. VII, 4a en 4b).

##### *Borstspelden*

90 Gouden borstspeld. Aangekocht in 1933 van Vercammen. Licht vervormd (dm. 3,45 cm). Gouden cirkelvormige schijf met 6 nieten (allen verdwenen) gevestigd op zilveren schijf. Verder 2 gaatjes voor nieten (later aangebracht), vermoedelijk voor ander gebruik of voor vasthechting van vasthechtingsdispositief. Versiering: boord gevormd door omplooiing, binnenin gebekt. 6 Traanvormige cellen diagonaal geplaatst en ingelegd met rode stenen. Tussen de cellen in, een halfcirkelvormig bandje afgezoomd met filigraandraad. In deze 6 halve cirkels en over gans het veld, kleine cirkeltjes in filigraandraad. Middenin een driehoekvormige cel waaruit de

steen is verdwenen. Op elk der zijden van de driehoek staat loodrecht een gouden draadje dat, evenals de driehoek, omzoomd is met filigraandraad (Pl. VIII, 4).

91 Gouden umbo-vormige borstspeld (dm. 3,3 cm). Sterk beschadigd. Op de achterzijde sporen van bronzen onderplaat. Het veld is versierd met 4 traanvormige cellen, waarin rode stenen, diagonaal geplaatst. Deze cellen zijn afgewisseld met eveneens diagonaal geplaatste kleinere cellen met rode stenen ingelegd, eveneens 4 in getal. Op de buitenrand filigraandraadversieringen. Zelfde versiering tussen de cellen. Op de umbo ook filigraandraadversiering. Waarschijnlijke cel en steen op de umbo zijn verdwenen. In de verlengde van de kleine traanvormige cellen zijn 4 ligplaatsen voor nieten voorzien. Deze nieten zijn verdwenen (Pl. VIII, 3).

92 Fragment van borstspeld met gouden plaatje in brakteaatform met geribbelde rand (dm. ong. 2,5 cm). Dit plaatje was afgezoomd met zilveren ring waarin 4 nietkoppen zaten. Dit alles was bevestigd op een bronzen onderstel met bronzen naaldhouder en ijzeren spiraalveer. Sporen van weefselafdrukken (Pl. VIII, 9).

93 Zilveren almandinfibula, bevestigd op ijzeren onderstel met ijzeren spiraalveer en speld. De almandinen zijn ingelegd op fijn gewafeld goudblad. De centrale cel is verdwenen (dm. 2,2 cm) (Pl. VIII, 8).

94 Bronzen umbo-vormige borstspeld (dm. 3,5 cm). Versiering: ingegrifte lijnen en puntkringen. 4 Diagonalen verdeelen het veld in 8 delen, elk met puntkringen. Bovenop de umbo tevens puntkringen. Vasthechtingsdispositief in brons. Sporen van ijzeren naald. Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (Pl. VIII, 5).

95 Bronzen umbo-vormige borstspeld, beschadigd (dm. ong. 3,5 cm). Versierd met ingegrifte puntkringen. Sporen van ijzeren speld (Pl. VIII, 6).

96 Bronzen sierspeld. Beschadigd. Ruitmotief op middenveld. Verder puntkringen. De ijzeren speld zit vastgeroest (b. 2 cm) (Pl. VIII, 11).

#### Armband

97 Fragment van bronzen armband (Pl. VIII, 14).



### *Fibulae*

- 98 Ziveren vogelfibula met ingelegd oog - bolvormige rode edelsteen. Op de voorzijde 3 ingesneden siervlakken. Ligplaatsen voor spiraalveer en naaldhouder in zilver. Sporen van bronzen speld. Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (h. 4,8 cm) (Pl. IX, 6).
- 99 Zilveren vogelfibula met ingelegd oog - rode steen. Sporen van verguldsel. Lichaam versierd met insnijdingen. Naaldhouder en ligplaats van spiraalveer in zilver, sporen van ijzeren speld (h. 3,5 cm) (Pl. IX, 1).
- 100 Bronzen vogelfibula. Beschadigd. Ingegrifte lijnversiering (h. 2,5 cm) (Pl. IX, 3).
- 101 Bronzen dierfibula. Bronzen naaldhouder. IJzeren spiraalveer en speld vastgeroest (l. ong. 4 cm) (Pl. IX, 5).
- 102 Zilveren beugelfibula. Onzuiver zilver. Zigzag motief. Kopplaat met sikkelvormige zijkanten en geometrische figuur. Voet eindigt op dierenkop. Vasthechtingsdispositief in brons met sporen van ijzeren veer en speld. Deze fibula berust bij B. Vercammen, eigenaar van de vindplaats (l. 6,3 cm ; br. kopplaat 2,5 cm ; br. voet 1 cm) (Pl. IX, 10).
- 103 Bronzen beugelfibula. Kopplaat met 5 knoppen. Rechte voet, zigzagversiering op veld (l. 6,5 cm ; br. voet 1,3 cm). Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (Pl. IX, 7).
- 104 Fragment van gelijkarmige fibula. Versiering : parallele groeven in de lengte. IJzeren speld vastgeroest. Hierop zijn sporen van weefsel ingedrukt (l. 2,8 cm ; br. 1,2 cm) (Pl. VIII, 12).
- 105 Gelijkarmige fibula. Beschadigd. Boog versierd met concentrische cirkeltjes en dwarsstrepen. De 2 platen zijn eveneens versierd met concentrische cirkeltjes. De punt van de ijzeren speld zit vastgeroest (l. 3,5 cm) (Pl. VIII, 10).

### *Gespen en gordelbeslagen :*

- 106 Bronzen beslagplaatje van gesp. Ingekrast vogelmotief met kruisteken boven het hoofd en 3 nietkoppen (l. 3,3 cm). Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (Pl. X).

- 107 Bronzen gesp met fragment van beslagplaat. Afgeronde beugel (4,6 × 2,5 cm). Op de beslagplaat 1 bronzen nietkop (Pl. XII, 20).
- 108 Bronzen gesp met beslagplaat en tegenbeslag. Beugel (2,3 × 1,8 cm). Beslagplaat (4 × 2 cm) en tegenbeslag (3 × 2 cm) zijn versierd met 3 × 3 concentrische cirkels (Pl. XII, 21).
- 109 Bronzen gesp met beslagplaat en tegenbeslag (4,5 × 2,4 cm). De beslagplaat is afgebroken. Verroeste ijzerresten op de achterzijde (5 × 3 cm). Beslagplaat (4 × 2,5 cm) (Pl. XI, 1).
- 110 Messing gesp met vaste beslagplaat. Tong verdwenen (6,9 × 2,7 cm). In de half-cirkelvormige uitsteeksels van de beslagplaat puntversiering (Pl. XII, 19).
- 111 Kleine bronzen gesp. Afgeronde beugel, tong zit vastgeroest (2,5 × 1,7 cm). Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (Pl. XII, 8).
- 112 Bronzen gesp. De beugel vertoont dwarsgekerfde ribbel tussen twee gleuven. Schildvormige tong met puntkring op het schild (3,5 × 2,5 cm; l. tong 3,3 cm). Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (Pl. XII, 11).
- 113 Bronzen gesp. Afgeronde beugel (3 × 2,1 cm). Tong met verbrede basis, recht afgesneden (2,5 × 1,1 cm) (Pl. XII, 14).
- 114 Bronzen gesp. Afgeronde beugel (4 × 2,2 cm), versiering met dwarsstreep. Schildvormige tong (3,3 × 1,3 cm), zit met oog vastgeroest aan de beugel (Pl. XII, 13).
- 115 Messing gesp. Afgeronde beugel (3,7 × 2,6 cm). Schildvormige tong (3,7 × 1,7 cm) (Pl. XII, 12).
- 116 Messing gesp. Afgeronde beugel (2,8 × 3,3 cm). Schildvormige tong (3,7 × 1,3 cm) (Pl. XII, 16).
- 117 Messing gesp. Rechthoekige beugel en schildtong (Beugel 3,4 × 2,1 cm; tong 2,6 × 1 cm) (Pl. XII, 9).
- 118 Beugel van messing gesp. (3,5 × 2,8 cm). Uitgesneden en verdiept middenveld (Pl. XII, 15).
- 119 Schildvormige tong van bronzen gesp (2,8 × 1,5 cm) (Pl. XII, 4).
- 120 Dubbele riemknijpers. Versierd met concentrische cirkels



(3,8 × 3 cm). Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (Pl. XII, 17).

121 Bronzen riemknijpers met verdiept middenveld (2,8 × 1,3 cm) (Pl. XII, 18).

122 Fragment van vertind-bronzen riemtong (5,8 × 2,3 cm). Twee bronzen nietkoppen en twee dwarsstrepen (Pl. XI, 4).

123 Fragment van bronzen riemtong (9 × 2,3 cm). Drie dwarsstrepen ingegrift (Pl. XI, 5).

124 Messing riemtong. Sporen van 4 ijzeren nieten voor vasthechting van lederen band. Versiering: twee dwarsstrepen. Uiteinde van de riemtong is getand (10,8 × 2,5 cm) (Pl. XI, 2).

125 Bronzen plaatje. Waarschijnlijk voortkomend van beslag van emmer. Randen getand. Versierd met concentrische cirkels (4,1 × 1,4 cm) (Pl. XI, 3).

#### 5. Kralensnoeren

Al deze kralen behoren tot verscheidene kralensnoeren en werden bijeengebracht. Ze behoren tot meerdere losse vondsten, hoofdzakelijk in het perceel van R. Timmerman.

126 Kralen in amber (Pl. XIII, 1).

127 Kralen in glas: staafjes donker-blauw gekleurd en langwerpige geribbelde in wit glas met sporen van verguldsel (Pl. XIV, 1).

128 Kralen in glas, glaspasta, geglazuurd aardwerk. Kleur: bruin wit, blauw, geel (Pl. XIV, 2).

129 Kralen in glas en glaspasta, geglazuurd aardwerk met witte en gele emaildraden ingelegd. Twee kralen in millefiori. Ook wit geglazuurd aardwerk met blauwe glasdraden belegd (Pl. XIV, 3).

130 Kralen in glas en geglazuurd aardwerk. Kleur: geel, wit, groen, blauw en bruin (Pl. XV, 1).

131 Kralen in geglazuurd aardwerk. Bruine of gele grondtoon met witte en bruine emaildraad-versiering. Tevens 3 tongvormige kralen in geel geglazuurd aardwerk met bruine emaildraden ingelegd (Pl. XV, 2).

- 132 Kralen in glas en geglazuurd aardewerk. Tevens grote kralen met witte of gele emaildraden ingelegd. Kleur : groen, blauw, rood, wit en geëmailleerde (Pl. XV, 3).
- 133 Reeks van 19 kralen uit de voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge. Bevat : amberen, glazen, glaspasta, geglazuurde en geëmailleerde kralen. Kleur : groen, blauw, rood, wit, bruin, geel (Pl. XVI, 7).
- 134 Reeks van 34 kralen uit de voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge. Bevat: amberen, glazen, aarden en geëmailleerde kralen. Kleur : groen, wit, geel blauw, bruin (Pl. XVI, 9).
- 135 Grote glazen kraal in groen glaspasta met witte emaildraden ingelegd, afgeplatte vorm. Beschadigd (dm. 3,3 cm ; h. 1,2 cm) (Pl. XVIII, 10).
6. Spinschijfjes
- 136 Biconisch spinschijfje in grijs aardewerk. Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (dm. 2,2 cm ; h. 1,4 cm) (Pl. XVIII, 11).
- 137 Zwart-bruin biconisch spinschijfje uit aardewerk (dm. 3,1 cm ; h. 1,8 cm) (Pl. XVIII, 12).
- 138 Biconisch spinschijfje in gebakken aarde. Witgeel van kleur. Knik is afgeplat en 4 mm breed (dm. 2,4 cm ; h. 1,5 cm) (Pl. XVIII, 14).
- 139 Afgeplat spinschijfje in rood aardewerk (dm. 3,5 cm ; h. 0,7 cm) (Pl. XVIII, 15).
- 140 Biconisch spinschijfje in zwart aardewerk (dm. 3,4 cm ; h. 2,3 cm) (Pl. XVIII, 16).
- 141 Spinschijfje in bleek-grijs aardewerk. Biconisch van vorm (dm. 2,3 cm ; h. 1,8 cm) (Pl. XVIII, 17).
- 142 Spinschijfje in zwart aardewerk, biconisch met ingekraste zigzag lijn op de twee helften (dm. 3 cm ; h. 2 cm) (Pl. XVIII, 18).
- 143 Biconisch spinschijfje in grijs aardewerk. Voormalige verzameling Meester Adriaen te Poperinge (dm. 3,2 cm ; h. 2 cm) (Pl. XVIII, 19).
- 144 Afgeplat spinschijfje in rood aardewerk (dm. 3,2 cm ; h. 1,3 cm) (Pl. XVIII, 20).



## ALGEMENE BESCHOUWINGEN

### Vaatwerk

Aarden vaatwerk van verschillende grootte, vorm en kleur vinden we terug in de graven, ongeacht het geslacht en de ouderdom van de overledene.

Meestal ligt het aardewerk aan de voeten. Slechts in graf 21 - 1935 was dit niet het geval. Wij moeten er nochtans bijvoegen dat de steekkaart vermeldt: „Vermoedelijk hoofdeinde . . .”

Merkwaardig is het aantal scherven, van verschillend type en kleur, dat we in de graven terugvinden, ook als een ongeschonden urne werd aangetroffen.

Onder de voorwerpen die niet tot de gesloten vondsten behoren staat tevens een voornaam aantal potten gecatalogeerd.

De grote meerderheid van het vaatwerk wordt gevormd door de BICONISCHE urnen (62%). Trouwens deze biconische urnen zijn een karakteristiek van vroegmiddeleeuwse begraafplaatsen. Al deze urnen zijn op de draaischijf gevormd, goed gebakken en meestal zwart-grijs van tint. We treffen ook enkele voorbeelden aan van roos-bruine urnen, steeds kleine en zonder versiering. Twee half-grote rose biconische urnen dragen versiering (nrs. 11 en 12; Pl. I, 12 en 13). Als versiering vinden we - steeds om de schouder - veelal een ingedrukte spiraallijn (b.v. fig. 8, d). Wij vinden ook tal van rolstempels. Geen enkel is identisch. Wel zijn er gelijkaardige zoals het zigzagmotief (fig. 9, a; fig. 17, d; nr. 13 zie Pl. I, 13; nr. 51 zie Pl. IV, 11) en het meer uitgewerkte kruislijnmotief (fig. 20, a en nr. 26 zie Pl. II, 13). Het zigzagmotief met rosastempel vertoont heel wat gelijkenis maar verschilt door een horizontale band (nr. 39 zie Pl. III, 13 en nr. 58 zie Pl. V, 5). Op een pot (fig. 15, b) zien we een dubbele boogvorm of hoefijzermotief in rolstempel, waarboven een zigzagmotief. Een ander exemplaar (nr. 63 zie Pl. V, 10) vertoont dezelfde rolstempels, maar het hoefijzermotief is kleiner. Twee exemplaren vertonen golvende lijnen (nr. 25 zie Pl. II, 12 en nr. 27 zie Pl. III, 1). Het radje met ingedrukte vierkantjes komt enkele malen voor (fig. 8, b; nr. 16 zie Pl. II, 3; nr. 31 zie Pl. III, 5 en nr. 32 zie Pl. III, 6); vertoont een afwijking met onregelmatige vierkantjes (Pl. IV, 2) of vindt men

in dubbel (fig. 19, b ; fig 21, a en nr 42 zie Pl. II, 4). De vierkantjes worden vertikaal-staande rechthoekjes in verschillende exemplaren (nr 12 zie Pl. I, 12 ; nr 20 zie Pl. II, 7 ; nr 21 zie Pl. II, 8). Het visgraatmotief dat we weervonden op twee exemplaren (fig. 15, b en nr 50 zie Pl. IV, 10) is ook niet van hetzelfde radje.

Wij vonden één pot waar de versiering voorkwam onder de knik : een brede band met zeer dicht uitgewerkt ruitmotief (nr 36 zie Pl. III, 10).

Op te merken valt het drietal zeer typische biconische vazen met hoge schouder (fig. 14, c, 17, d en 21, a). Het zijn die typen welke men weervindt in het westelijk gebied van de Merovingische grafveldencultuur <sup>(42)</sup>.

Het zogenaamde „SAKSISCH” vaatwerk is eveneens goed vertegenwoordigd (12% - terwijl tal van graven ook nog scherven bevatten van dit type). Zij vertonen allen deze kenmerken dat ze zonder draaischijf gevormd werden, uit ruwe klei, gemengd met gemalen baksteen en bedekt met een zwarte of bruine fijne deklaag. Ze zijn zacht gebakken, wat, samen met de ruwheid van de klei, dit vaatwerk zeer broos maakt.

De vorm van het kleine type is gelijkaardig : een S-vormig profiel, enigszins gebroken door een scherpe buikrand, tamelijk veringebogen schouder en hals en tamelijk uitlopende lip (fig. 9, c ; 17, a ; 18, b en de nrs 22 en 23 zie Pl. II, 9 en 10 en nr 37 zie Pl. III, 11). Een ervan (fig. 18, b) draagt geen versiering. De andere vertonen niet dezelfde versiering, alhoewel het steeds dezelfde motieven zijn die weerkeren : rasantempel en (of) vertikaal ingekerfde lijnen. Ook op het grote type komen de vertikaal ingekerfde lijnen voor, hier met rasantempelvelden (nr 46 zie Pl. IV, 6). Deze twee versieringstypen treffen we eveneens aan op de scherven die we in tal van graven terugvonden (fig. 13, a en d ; fig. 15, a en b

---

(42) Zie bvb. A. Crépin : *Le cimetière de Preures*. (Mémoires de la Commission des Monuments historiques du Pas-de-Calais, T. VIII<sup>2</sup>, Arras 1957) Pl. XI, 1 ; XII, 1 en 4 ; XVII, 2 en 3).

Zie ook P. Hombert : *Het Merovingisch grafveld van Zemmerzake*. (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent ; Nieuwe Reeks, Dl. III, afl. 2, Gent 1948) Pl. II,8 en III,15.

Ook in de recente opgravingen te Beerlegem werd dit type aange troffen. (Inlichtingen ons verstrekt door Dr. H. Roosens).



en fig. 16, a). Op de buik van een „Saksische” vaas vonden we telkens twee aan twee schuinlopende ingekerfde lijnen, aangebracht onder drie horizontale lijnen onderaan op de schouder (nr 37 zie Pl. III, 11). De grote urne (fig. 18, a) vertoont eveneens vertikaal lopende strepen over schouder en buik tot aan de voet.

Eén type van bulturne (nr 47 zie Pl. IV, 7) komt in de begraafplaats voor. Het is tevens het enige exemplaar van de „Saksische” urnen met een sterk gevormde voet. Al de andere exemplaren hebben een afgeronde basis.

Het NIET-BICONISCH vaatwerk komt ook veelvuldig voor (15%). De meeste urnen gaan tot het ei-vormig type terug (fig. 13, c ; fig. 16, c ; nrs 3, 4, 5, 9 en 11 zie Pl. 1, 3, 4; 5; 9 en 11 ; nr 15 zie Pl. II, 2 ; nrs 28, 29 en 40 zie Pl. III, 2, 3 en 14 ; nr 53 zie Pl. IV, 13 en nrs 60 en 61 zie Pl. V, 7 en 8). Ze zijn roze of grijs van kleur en vertonen sporen van beroking. Het is hard gebakken materiaal uit fijne klei soms met kleine keitjes vermengd. Zij dragen geen versiering. Enkele zijn vervormd bij het bakken.

Een exemplaar verschilt van de bovenvermelde door zijn lage buik en brede basis (fig. 13, d).

Het ruwe met de hand gevormde vaatwerk is zeer verschillend van vormen (fig. 13, a ; fig. 18, a ; nr 18 zie Pl. II, 5 ; nr 33 zie Pl. III, 7 ; nrs 55, 57 en 59 zie Pl. V, 2, 4 en 6). Ze zijn zacht gebakken uit tamelijk ruwe klei. Een zachte deklaag, bruinachtig van kleur, werd aangebracht. Sommige dragen sporen van beroking. Eén exemplaar dient men te noteren voor de aan één zijde ingedrukte voet (fig. 18, a) ; een ander exemplaar vertoont een ruw aangezet dik oor (nr 33 zie Pl. III, 7).

Speciale vormen troffen we aan in graf XV - 1933 (fig. 7, a), waar we uit de scherven een bolvormige urne met overkragende lip konden samenstellen. Ook het kruikje (nr 19 zie Pl. II, 6) is merkwaardig. Roze van kleur, zeer hard gebakken, klaverbladvormige mond en als versiering slechts een gleuf tweemaal spiraalvormig om de schouder en de geribbelde oor. Daarnaast trekt de speciale vorm van een dikbuikige urne met tamelijk nauwe mond en gleuvenversiering de aandacht (nr 41 zie Pl. IV, 1). Tot slot de urne op hoge voet met uitgesproken S-vormig profiel en rosasversiering



(nr 67 zie Pl. V, 14), urne in het bezit van de eigenaar B. Ver-  
cammen.

Wanneer we het vaatwerk beschouwen in de gesloten vond-  
sten, treft ons onmiddellijk het feit dat de meeste graven slechts één  
stuks vaatwerk tellen. Anderzijds troffen we in één graf (26 - 1935)  
drie biconische urnen aan waarvan één volledig. De scherven van  
de andere behoren niet noodzakelijk tot de opzettelijk in het graf  
geplaatste bijgiften. In graf 25 - 1935 vonden wij een „Saksische”  
urne samen met een ruw-met-de-hand-gevormd type. Voor de an-  
dere gevallen betreft het scherven bij een volledige, ongeschonden  
urne. In graf 9 - 1935 is het een scherf van „Saksisch” vaatwerk  
met een ruwe urne. In twee graven lagen bij een biconische urne  
scherven van „Saksisch” vaatwerk (graven 17 en 18 - 1935) ter-  
wijl dergelijke scherven bij een ei-vormige urne werden gevonden  
in graf 12 - 1935. Ook biconische urnen met scherven van ander  
vaatwerk vinden we in graven 29 en 39 - 1935. Hieruit kunnen  
we besluiten dat in principe slechts één stuks vaatwerk werd neer-  
gezet en dat in andere gevallen geen regel valt vast te stellen over  
het al dan niet voorkomen van verschillende typen in één graf.

### **Glazen vaatwerk**

Hoewel niet overtalrijk - negen stuks bleven bewaard - tref-  
fen we zeer merkwaardige stukken aan. Wij onderscheiden twee  
hoofdvormen. De drie TOPBEKERS (graf VIII - 1933 zie fig. 5,  
d en Pl. VI, 2 ; graf B8 - 1934 zie fig. 10, a en Pl. VI, 1 en nr 88  
zie Pl. VII, 3) zijn respectievelijk van geel-groen, licht-groen en  
licht-groen zuiver glas. Hun versiering is respectievelijk vertikaal  
geribbeld, witte emaildraad onder de boord en de derde zonder  
versiering.

Daarnaast werden drie SPITSBEKERS aangetroffen (nr 85  
en 86 zie Pl. VI, 6 en 4 en nr 87 zie Pl. VII, 2) respectievelijk uit  
licht-groen helder, licht-geel-groen en licht-geel, weinig doorschij-  
nend glas. De eerste twee zijn versierd met onder de mond opge-  
legde witte emaildraad en festoensversiering eveneens in opgelegde  
emaildraad. De derde (nr 87 zie Pl. VII, 2) heeft als versiering  
om de schouder opgelegde glasdraad en op het onderste gedeelte  
lusvormig opgelegde glasdraad.



Het licht-groen schaalpje in helder glas is van zeer goede kwaliteit en vertoont omhooggedreven bodem met afgeronde basis (graf 14 - 1935 zie fig. 14, b en Pl. VI, 3).

Ook het lichtgroen flesje uit helder glas vertoont afgeronde basis en opgeheven bodem (nr 83 zie Pl. VI, 5).

Het glazen kruikje, een enig stuk uit licht-groen doorschijnend maar tamelijk onzuiver glas, versierd met witte emaildraad om de buik en hals en met sierlijk handvat, wijst op vroeg-Merovingische periode, indien niet Romeins, later herbruikt (nr 84 zie Pl. VII, 1).

### Sieraden

Tal van gouden sieraden verlenen deze Merovingische begraafplaats een grote betekenis. Zij immers getuigen van een zekere welstand der nederzetting.

Een ring (nr 89 zie Pl. VII, 4 a en b) met ingegraveerd mythologisch dier met achteruitgedraaide kop komt, spijtig, niet uit een gesloten grafvondst. In de grafkamer (graf VIII - 1933 zie fig. 5, d en Pl. VIII, 7) werd een fragment gevonden van een zeer fijn bewerkte ring in filigraandraad.

Vier gouden borstspelden, waarvan twee met umbovormig midden, zijn uitermate fijn versierd met filigraandraad en met kleurige stenen ingelegd (graf XI, 1933 zie fig. 6, c en Pl. VIII, 1 ; graf 8 mei 1936 zie fig. 22, d en Pl. VIII, 2 ; nrs 90 en 91 zie Pl. VIII, 4 en 3).

Merkwaardig is het fragment van een borstspeld met gouden plaatje in brakteaatform (nr 92 zie Pl. VIII, 9). De munt in deze brakteaat weergegeven is niet te identificeren.

Wij moeten ook de aandacht vestigen op de zilveren almandinfibula (nr 93 zie Pl. VIII, 8), waar de almandinen zijn ingelegd op een fijn gewafeld goudblad ; alsmede op twee zilveren vogelfibulae, beiden met een rode ingelegde steen als oog (nrs 98 en 99 zie Pl. IX, 6 en 1). Een zeer mooie vogelfibula, ditmaal in brons, bevond zich in graf B4 - 1933 (fig. 9, c en Pl. IX, 2). Graf B10 - 1933 (fig. 10, c en Pl. IX, 4) bevatte een fragment van bronzen fibula. Onder het nr 100 (Pl. IX, 3) van de inventaris der losse vondsten staat eveneens een fragment van bronzen fibula.

De kleine zilveren beugelfibula, met gestyleerd mensenhoofd (graf B2 - 1933 zie fig. 8, a en Pl. IX, 9) en ingelegde almandinstenen, werd ten tijde der opgravingen door ooggetuigen verkeerdelijk als een kruisje beschouwd. Het feit dat in hetzelfde graf een gelijkaardige fibula, die volledig verpulverde, werd waargenomen en waarvan twee almandinsteentjes bewaard bleven, duidt ontegensprekelijk zijn bestemming aan.

Van belang is eveneens de beugelfibula, in onzuiver zilver, met sikkelvormige zijkanen, de voet op een dierenhoofd eindigend en met geometrische figuren versierd, die nog in het bezit is van de eigenaar B. Vercaemmen (nr 102 zie Pl. IX, 10). Samen met de bronzen beugelfibulae (graf 25 - 1935 zie fig. 18, a en Pl. IX, 11 en 12 en graf 35 - 1935 zie fig. 21, b en Pl. IX, 8) wijzen zij op betrekkingen van onze nederzetting met gebieden in centraal-Duitsland.

Een bronzen dierfibula (nr 101 zie Pl. IX, 5), behorend tot de groep der hertfibulae, sluit de reeks merkwaardige voorwerpen onder de sieraden.

### **Gespen en bijbehorigheden**

Onder de grafvondsten bekleeden deze voorwerpen een belangrijke plaats. Gespen van verschillende vorm en grootte, beslagen en tegenbeslagen, riemknijpers en riemtongen, waren eens bevestigd aan lederen riemen, nodig bij wapendracht en kleding. Het materiaal bestaat uit messing, brons of soms ijzer. Deze voorwerpen vinden we in de meeste Merovingische graven. Nochtans moeten wij enkele interessante stukken vermelden.

Vooreerst een bronzen beslagplaatje, enig om de versiering: een ingekrast vogelmotief met boven de kop, eveneens ingegrift, een kruisteken (nr 106 zie Pl. X). Het gaat hier om de vermenging van heidense met christelijke motieven. Dit feit mogen wij zeker vastknopen aan het chronologisch probleem der bewoning op Zwijvekekouter: het overgangsstadium van de Merovingische kern naar de vroeg-christelijke kern rond de eerste parochiekerk.

De opengewerkte bronzen beslagplaat van graf 15 - 1935 (fig. 14, c en Pl. XIII, 8) is merkwaardig van afwerking. Wij moeten ook enkele voorwerpen vermelden waarop we als versiering



puntkringen aantreffen. Het zijn een bronzen plaatje, waarschijnlijk van een emmerbeslag (nr 125 zie Pl. XI, 3) ; de schildtong van een gesp (nr 112 zie Pl. XII, 11) ; een dubbele riemknijper (nr 120 zie Pl. XII, 17) en de beslagplaat van een gesp (nr 108 zie Pl. XII, 21).

### **Kralen**

Zij zijn het talrijkst onder de sieraden en zijn afkomstig van halssnoeren zowel als van armbanden. Men mag aanvaarden dat ze uit vrouwengraven komen. De kralen zijn in barnsteen, glas of gebakken aarde, die dan veelal met een laag glazuur bedekt zijn. In het graf, gevonden op 8 mei 1936, kwamen onder de kralen twee gouden hulsjes voor (fig. 22, d en Pl. XVI, 6). Ook witglazen kralen die verguld zijn of met sporen van verguldsel komen voor, talrijk (14) in graf B2 - 1933 (fig. 8, a en Pl. XVII, 7), minder talrijk in graf B4 - 1933 (fig. 9, c en Pl. XVII, 3) en in graf 21 - 1935 (fig. 17, a en Pl. XVI, 5) ; ook in de verzameling losse vondsten (nr 127 zie Pl. XIV, 1).

Wij troffen drie tongvormige kralen aan in nr 131 (Pl. XV, 2) alsook voorbeelden van kralen in millefiori (nr 129 zie Pl. XIV, 3).

Vooraf de kleurenrijkdom treft in de kralensnoeren. Het kleurige glas en de kleurige emaildraden zorgen voor een bonte schakering van geel, bruin, blauw, wit, groen en zwart in allerhande tonaliteiten.

### **Spinschijfjes**

Opmerkenswaardig is het aantal spinschijfjes. Zestien werden er van deze begraafplaats bewaard. Ze zijn in zwart, bruin, rood, grijs of geel aardewerk en meestal biconisch van vorm. Zij werden gebruikt bij het spinnen. Het feit dat ze zo talrijk voorkomen wijst op een nijverheidscentrum.

Deze spinschijfjes komen voor in de vrouwengraven. De vier grote glazen kralen - vroeger wel eens als spinschijfjes beschouwd - kwamen voor in graven met rijk meubilair. De twee groenglazen kralen lagen in graf 25 - 1935 (fig. 18, a en Pl. XVIII, 7 en 8) samen met twee fibulae, fragmenten van twee borstspelden, een gesp en

twee potten. De kraal in zwart glaspasta met witte emailbanden kwam voor in graf 35 - 1935 ( fig. 21, b en Pl. XVIII, 9), een rijk vrouwengraf met twee zilveren beugelfibulae, een gesp en ring uit messing. De vierde komt voor in de losse vondsten (nr 135 zie Pl. XVIII, 10).

## Wapens

Wapens komen vrij talrijk voor in deze begraafplaats. Was het bij dit volk een voorrecht voor de vrije mannen, gedurende hun leven de wapens te mogen dragen, dan kregen zij die wapens bij hun dood mee in het graf. Onmiddellijk valt de totale afwezigheid op van zwaarden. Zeer verscheiden zijn de wapens niet in onze begraafplaats: 21 lanspunten, 14 pijlpunten, 10 scramasaxen, 5 bijlen en 4 schildknobbels. Ziedaar de soorten tot dewelke we beperkt bleven. Een tiental mesjes, gebruiksvoorwerpen, mogen wij hier wel aanstippen.

De pijlpunten komen zowel afzonderlijk, paarsgewijze, éénmaal zelfs met drie samen, voor.

De ligging in het graf varieert, hoewel we enkele algemene gevallen kunnen onderscheiden. Zo bevinden de *lansijzers* zich in zes gevallen aan het rechtervoeteinde. In één van deze gevallen (graf III - 1933) stond de lanspunt rechtop met de spits naar onder. Tweemaal vonden we de lanspunt aan de linkerarm en éénmaal schuin over de benen (graf B9 - 1934). In graf 4 - 1935 lag het lansijzer aan het linkerbeen. In zes gevallen vonden we de *pijlpunten* links van de dode, nu eens op de hoogte van de borst, dan ter hoogte van het bekken, been of voet. Eenmaal werd een pijlpunt tussen de benen aangetroffen (graf 14 - 1935) en tweemaal rechts van de dode. De twee *schidknobbels* of umbo's die we in de graf-schikking kennen (graven IV - 1933 en 32 - 1935) lagen in 't midden van het graf. De *scramasax* lag schuin over de borst met de punt naar het linkerhoofdeinde (graf 18 - 1935); schuin over het bekken met de punt naar het rechterhoofdeinde (graf 24 - 1935); links van de borst (B3 - 1933) of schuin over de benen (graf 34 - 1935).

Dit laatste graf (34 - 1935) schijnt over een volledige wapenuitrusting beschikt te hebben. Aan de linkerarm lag een lans,



aan de rechterarm een bijl, op het bekken een mes en schuin over de benen een scramasax.

Als noemenswaardige stukken vonden we de ijzeren kegelvormige scherpe spitspunt, onderaan geervormig gespleten, in graf B10 - 1934 (fig. 10, c) ; de pijlpunt met weerhaken in graf 7 - 1935 (fig. 12, b) ; het fragment van een ijzeren lanspunt met gespleten huls en korte dwarsstang, vermoedelijk <sup>(43)</sup> in graf 8 - 1935 (fig. 12, c) en het lansijzer met opengewerkte ringhuls in graf 20 - 1935 (fig. 16, b).

### **Vuurslagen**

Wij troffen 18 silexstenen aan, vermoedelijk van vuurslagen. Zij geven ons weinig inlichtingen vermits tot nu toe de aanwezigheid van deze stenen over 't algemeen verwaarloosd werd. Twee van deze stenen zaten vastgeroest in een vormeloos geheel (graf 20 - 1935), vermoedelijk in resten van de vuurslag.

We vermelden hier tevens een slijpsteen uit graf 37 - 1935 (fig. 22, a).

### **Munten**

Munten werden niet aangetroffen tenzij een onleesbare middebronzen Romeinse munt in het graf dat werd opengelegd op 8 mei 1936 en dat niet aangeduid lag op het grondplan der opgravingen, maar waarvan de volledige inhoud bewaard bleef.

### **Grafveld en graven**

Van de 72 graven waarvan wij enige grafinhoud hebben kunnen bestuderen, menen wij er 22 aan mannen en 17 aan vrouwen te mogen toeschrijven. Volgens de aantekeningen van Dr. Breuer zou er zeker één kindergraf zijn (graf 8 - 1935) waarin een urne aan de linkervoet en kralen op halshoogte werden gevonden. De kralen evenwel vonden wij niet terug onder de voorwerpen.

---

(43) Graf 8-1935 zou volgens de opgraver, Dr. J. Breuer, een kindergraf zijn. Het fragment van deze lanspunt staat niet vermeld bij de voorwerpen in het opgravingsverslag, maar bevond zich onder de voorwerpen met het nummer van dit graf gemerkt.

In de plaats troffen wij een ijzeren lanspunt aan met korte dwarsstang alsmede een bronzen plaatje. Dit is een van de onoplosbare gevallen waartoe de verwarring onder de overblijfselen van deze begraafplaats aanleiding heeft gegeven.

Ook in de begraafplaats van St. Gillis-bij-Dendermonde zien wij de steeds weerkerende aspecten van de Merovingische begraafplaatsen <sup>(44)</sup>. De graven liggen goed georiënteerd met het voetende naar het oosten. Wel zijn er schommelingen waar te nemen van noord-oost naar zuid-oost. De meeste archeologen schrijven dit toe aan de invloed van het jaargetijde en de zonnestand op het ogenblik der bijzetting. Twee graven vertonen een werkelijke afwijking nl. B9 - 1934 en 34 - 1935. De afwijking is noord-west zuid-oost.

Wat de ordening der graven betreft blijkt er in perceel 23E een zekere regelmaat aanwezig te zijn. Spijtig genoeg stoort perceel 22n - waar geen geregelde opgravingen konden plaatsgrijpen - het beeld van dit grafveld. Toch zien we aan de scheiding van beide percelen een zekere liniëring van noord naar zuid. Weliswaar is de liniëring in onze begraafplaats vrij los en vertoont ze tal van zwenkingen, terwijl de ruimte tussen de rijen en tussen de graven onderling niet steeds dezelfde is. Sommige graven snijden elkaar terwijl er op andere plaatsen grote open ruimten voorkomen (perceel 22m en perceel 23E, opgravingen 1933 - 1934). Dit alles komt in tal van Merovingische begraafplaatsen voor.

De diepte der graven is over 't algemeen afhankelijk van de bodem. In de zachte zandlagen van deze begraafplaats schommelt de diepte van 0,80 m tot 1,50 m.

De structuur van het graf schijnt algemeen : de eenvoudige kuil met bijzetting van de dode in een houten kist. Van deze kist blijven meestal slechts grondsporen over. Wij vinden ook een voorbeeld van houten grafkamer waarvan de bodemplanken en de dwarsbalken overbleven (Pl. XIX). Het betreft hier graf VIII - 1933. Wij moeten hieraan toevoegen dat het grondplan der opgravingen ook voor graven IX en XI - 1933 dwarsbalken aanstipt.

---

(44) H. Roosens : De Merovingische begraafplaatsen in België, Gent 1949, pp. 127 - 130.



## DATERING

### I. Gesloten vondsten

Graf VIII - 1933 (fig. 5, d) op grond van de glazen topbeker (Pl. VI, 2) en de vingerring in filigraandraad (Pl. VIII, 7) menen wij dit graf te mogen plaatsen in de eerste helft der 7<sup>e</sup> eeuw (Rademacher p. 309, Pl. 60, 4). <sup>(45)</sup>

Graf XI - 1933 (fig. 6, c) : volgens Werner (p. 46) mogen wij de gouden borstspeld met umbo-vormig midden (Pl. VIII, 1) plaatsen in de eerste helft van de 7<sup>e</sup> eeuw.

Graf XVI - 1933 (fig. 7, b) : met zijn opengewerkt ringmontuur, wijst wellicht op de 6<sup>e</sup> eeuw.

Graf B2 - 1933 (fig. 8, a) :

- De zilveren fibula (Pl. IX, 9) mogen we volgens Kühn (p. 85 - 86) plaatsen in de 6<sup>e</sup> eeuw.

- De vergulde kraaltjes (Pl. XVII, 7) komen reeds veelvuldig voor tijdens de 5<sup>e</sup> eeuw, maar reiken ook nog tot in de eerste helft der 6<sup>e</sup> eeuw (Breuer - Roosens pp. 272 273, zie ook voetnota 5 op p. 272).

Graf B4 - 1933 (fig. 9, c) : de vogelfibula (Pl. IX, 2) hoort in de tweede helft van de 6<sup>e</sup> eeuw (Fremersdorf pp. 133 - 134).

Graf B5 - 1933 (fig. 8, b) : een gelijkaardige urne stamt uit het graf 111 van Beerlegem, graf dat gedateerd is in de eerste helft der 7<sup>e</sup> eeuw (inlichtingen van Dr. H. Roosens).

---

(45) Gemakkelijkheidshalve geven wij hier de volledige bibliografie, waarvan wij gebruik hebben gemaakt bij de datering van de meest specifieke voorwerpen. Wij geven telkens bij het desbetreffende voorwerp de auteur en blad- of plaatverwijzing.

— F. Rademacher : Fränkische Gläser aus dem Rheinland (Bonner Jahrbücher, Heft 147, 1942, pp. 285-344, Tafeln 41-72).

— H. Kühn : Die germanischen Bügelfibeln der Völkerwanderungszeit in der Rheinprovinz, 2 Banden, Bonn, 1940.

— J. Werner : Münzdatierte austrasische Grabfunde. Berlin-Leipzig, 1935.

— J. Werner : Das Alamannische Fürstengrab von Wittislingen. München, 1950.

— S. Fuchs en J. Werner : Die Langobardischen Fibeln aus Italien. Berlin, 1950.

— F. Fremersdorf : Das Fränkischer Gräberfeld Köln Müngersdorf. 2 Banden, Berlin 1955.

— J. Breuer et H. Roosens : Le cimetière Franc de Haillot (Annales de la Société archéologique de Namur, T. XLVIII, 1956, pp. 171 - 376).

— G. Thiry : Die Fogelfibeln der germanischen Völkerwanderungszeit, Bd. III der rheinische Forschungen zur Vorgeschichte, Bonn, 1939.

Graf B8 - 1934 (fig. 10, a) : op grond van de emailversiering, in de opgelegde draad en in de top, reikt de topbeker (Pl. VI, 1) tot in de 6<sup>e</sup> eeuw, wellicht tot de eerste helft (Rademacher p. 309). De tong van de gesp met haar verbrede, rechtafgesneden basis (Pl. XIII, 2) wijst naar dezelfde periode.

Graf B10 (fig. 10, c) : naar de vogelfibula (Pl. IX, 4) mogen wij dit graf plaatsen in de tweede helft der 6<sup>e</sup> eeuw (Thiry : type 445 - 447).

Graf 14 - 1935 (fig. 14, b) : de glazen schaaltes zonder emailversiering (Pl. VI, 3) mag men over 't algemeen plaatsen in de 6<sup>e</sup> eeuw (Rademacher p. 318).

Graf 15 - 1935 (fig. 14, c) : de hoge vorm van de urne wijst op de 7<sup>e</sup> eeuw.

Graf 21 - 1935 (fig. 17, a) : de vergulde kralen (Pl. XVI, 5) mogen we in de eerste helft der 6<sup>e</sup> eeuw plaatsen.

Graf 25 - 1935 (fig. 18, a) : steunend op de twee boogfibulae menen wij dit graf te mogen dateren in de 6<sup>e</sup> eeuw.

De fibula op Pl. IX, 11 is het type nr 21 van Kühn (pp. 200 en volgende) aldaar gedateerd 525 - 550.

De fibula op Pl. IX, 12 is het type Westhofen van Kühn (pp. 129 en volgende) aldaar gedateerd 525 - 550.

Graf 35 - 1935 (fig. 21, b) : de twee fibulae (Pl. IX, 8), wegens beschadiging moeilijk te identificeren, menen wij volgens zekere gelijkenissen met typen bij Kühn te mogen plaatsen in de tweede helft der 6<sup>e</sup> eeuw (Kühn pp. 278 en 283).

Het graf gevonden op 8 mei 1936 (fig. 22, d) mogen we, op grond van de borstspeld (Pl. VIII, 2), met edelstenen en filigraandraad versierd, plaatsen in de eerste helft van de 7<sup>e</sup> eeuw (Werner p. 46).

## II. Losse vondsten

Zij dragen bij tot de algemene datering van de begraafplaats.

De topbeker (Pl. VII, 3) plaatst zich in de eerste helft der 7<sup>e</sup> eeuw (Rademacher p. 309, Pl. 60, 4).

De twee spitsbekers met emailversiering (Pl. VI, 4 en 6) plaatsen zich tussen 450 en 550 (Rademacher : voor vorm p. 299 ;



- voor festoenvormige versiering p. 324. Voor vergelijkingsstukken zie Breuer - Roosens pp. 252 - 253).
- De spitsbeker, met glasdraad versierd (Pl. VII, 2), mogen we toeschrijven aan de tweede helft van de 5<sup>e</sup> - eerste helft van de 6<sup>e</sup> eeuw (Rademacher p. 299).
- De datering voor het flesje (Pl. VI, 5) is vrij onzeker.
- Het kruikje (Pl. VII, 1) is van een duidelijk laat-Romeins type, niet recenter dan de 5<sup>e</sup> eeuw. Spijtig dat de vondstomstandigheden niet gekend zijn.
- De gouden ring (Pl. VII, 4 a en b) is, naar de wijze waarop de ringstaaf op de plaat is vastgesoldeerd, een type uit de 7<sup>e</sup> eeuw (Werner : Münzdatierde . . . Pl. 35, A, 1, groep V en Werner : das Alamannische . . . Pl. 10, 4).
- De gouden borstspelden (Pl. VIII, 3 en 4) met hun filigraandraadversiering en ingelegde stenen, mogen we in de eerste helft der 7<sup>e</sup> eeuw plaatsen (Werner p. 46).
- De bronzen umbo-vormige borstspelden (Pl. VIII, 5 en 6) mogen we beschouwen als imitatie van de gouden umbo-vormige borstspelden uit de 7<sup>e</sup> eeuw.
- De zilveren almandinfibula (Pl. VIII, 8) hoort in de 6<sup>e</sup> eeuw (Fremerisdorf, Pl. 90, 2, 3, 7 en 8).
- De fragmenten van de gelijkarmige fibulae (Pl. VIII, 10 en 12) behoren tot voorwerpen die we in de 7<sup>e</sup> eeuw, zelfs laat 7<sup>e</sup> eeuw, kunnen plaatsen (Fuchs en Werner, p. 63, Pl. 46 en 47).
- Drie vogelfibulae, waarvan twee zilveren (Pl. IX, 1 en 6) en één bronzen (Pl. IX, 3). De eerste (Pl. IX, 1) mogen wij volgens Thiry (type 444 - 447, Tafel 19) plaatsen tussen 550 - 600. De tweede (Pl. IX, 6) behoort tot het type met ingelegde stenen en is volgens Thiry te plaatsen tussen 500 - 550. De bronzen (Pl. IX, 3) is te veel beschadigd om met zekerheid te dateren.
- De dierfibula (Pl. IX, 5) behoort tot de reeks van de hertfibulae. Wij kunnen deze niet nader bepalen dan tot de 6<sup>e</sup> en 7<sup>e</sup> eeuw (Fuchs en Werner, p. 63, Pl. 51, 10-17).

De fibula met brede uitlopende voet (Pl. IX, 7) is in slechte toestand, zodat de versieringswijze moeilijk te achterhalen valt. Wij menen dit exemplaar te mogen terugbrengen tot het type 6 van Kühn (500 - 550) of tot zijn type 7 (525 - 550) (zie Kühn, p. 107 en p. 125).

De Thüringische fibula (Pl. IX, 10) is zeer goed bewaard. Deze dateert uit de tweede helft der 6<sup>e</sup> eeuw (zie Kühn type 19, 19).

Het merkwaardig bronzen beslagplaatje (Pl. X) menen wij in de christianisatieperiode te mogen plaatsen wegens samengaan van het vogelmotief (heidens) met het kruisteken erboven (christelijk). Het vogeltype geeft ons geen klare aanwijzing voor datering, hoewel de lange uitgerokken snavel op de late periode der vogelfibulae wijst. De vorm van het gordelbeslag vertoont enige gelijkenis met het gordelbeslag met geprofileerde rand en gewelfde nieten bij Fremersdorf: Graf 81, Tafel 13, 38. Wegens die twee eigenschappen plaatst Fremersdorf die vorm van gordelbeslag tegen het midden der 7<sup>e</sup> eeuw. Het iconografisch motief zelf wijst op de 7<sup>e</sup> eeuw.

Algemeen samenvattend mogen wij zeggen dat er zich in de begraafplaats van St. Gillis-bij-Dendermonde voorwerpen bevinden die we mogen terugplaatsen in de tweede helft van de 5<sup>e</sup> eeuw. Anderzijds zien wij ook voorwerpen uit de 6<sup>e</sup> en tevens uit de 7<sup>e</sup> eeuw. Het aanvangsstadium ligt dus zeker in de tweede helft der 5<sup>e</sup> eeuw en de begraafplaats werd doorlopend gebruikt tot in de 7<sup>e</sup> eeuw.

### BESLUIT

De vroeg-middeleeuwse begraafplaats op de Zwijvekekouter te St. Gillis-bij-Dendermonde, dateert, volgens de bijgaven, van de tweede helft der 5<sup>e</sup> eeuw tot in de 7<sup>e</sup> eeuw.

Deze begraafplaats strekt zich uit op een lichte verhevenheid aan de Dender. De graven vormen min of meer regelmatige rijen en zijn met het voeteinde naar het oosten gericht. De dode ligt uitgestrekt op de rug en rondom zijn de grafgiften gerangschikt.



De begraafplaats behoort tot een *belangrijke nederzetting*, een vicus, waarvan de *landbouw zeker niet het hoofdbestanddeel* vormt in de levenswijze. Het belangrijk aantal spinschijfjes wijst op een nederzetting met een zekere nijverheid, wellicht in verband te brengen met handelsbetrekkingen. Op die handelsbetrekkingen wijst de uiterst gunstige ligging van de Zwijvekekouter: een verhevenheid die de omliggende gewesten, maar vooral de samenloop van Dender en Schelde domineert. Wij kunnen spreken van een strategisch handelscentrum. Dat er zelfs *drukke handelsbetrekkingen* werden gevoerd zien wij in de talrijke importstukken die als bijgaven in de graven werden neergelegd. De rijkdom van deze bijgaven wijst tevens op een zeer *welstellende* agglomeratie, terwijl oppervlakte en aantal graven een grote bevolkingsdichtheid aantonen.

Onze Merovingische nederzetting staat niet alleen. De Zwijvekekouter vertoont immers sporen van een Romeinse begraafplaats. Rond de 7<sup>e</sup> eeuw werd op het grondgebied de eerste parochiekerk gebouwd, die wijst op het voortbestaan van de vroeg-middeleeuwse nederzetting.

Ten tijde van de Noormannen moet de vicus zeker de aanvallen van deze invallende volkeren ondergaan hebben en vernield zijn (zie voetnota 31). Trouwens Aalst had de aanvallen der Noormannen te doorstaan. Welnu de toegangsweg tot Aalst is de Dender. Voor de Noormannen moet de nederzetting op Zwijveke een ontegensprekelijke hinderpaal zijn geweest, door haar controle op de wateren van de Dender. De Noormannen moeten onvermijdelijk die hinderpaal uit de weg geruimd hebben.

Gezien de belangrijke ligging van het Dendermondse - samenloop van de twee rivieren en grensgebied van het keizerrijk - moeten de Karolingers tot de wederoprichting van een versterking zijn overgegaan. Waarschijnlijk werd hiervoor weer Zwijveke gebruikt, gezien zijn hoge ligging (mogelijks kan op deze versterking ook wel het „forteresse” duiden van de reeds hogervermelde Pré-vost, dit de le Val).

Rond het midden der 10<sup>e</sup> eeuw kwam, door schenking van keizer Otto II, het gebied van Dendermonde, als persoonlijk eigendom, in het bezit van de kasteleinen van Gent, mits bewaking der

waterwegen en oprichting van burchten tot dit doel <sup>(46)</sup>.

Vermoedelijk hielden de kasteleinen zich oorspronkelijk bij deze heropgerichte burcht op Zwijveke, tot de drooglegging van Dendermonde was gevorderd en een burcht gebouwd dicht bij de Dendermonding. Hiermee ging het ontstaan en de ontwikkeling gepaard van de Koornaard en de stad Dendermonde.

Vanaf dit ogenblik heeft Zwijveke als agglomeratie - en zelfs als parochiezetel - zijn betekenis verloren. Daarom werd in 1223 zo gemakkelijk de toelating gegeven het klooster over te plaatsen naar Zwijvekekouter, met ingebruikname van de kerk als kloosterkerk, en tegelijkertijd de parochiezetel over te plaatsen naar het vroegere klooster (de plaats die we nu als St. Gillis-Binnen kennen), dicht bij de Dendermonding en dus ook bij de vitale agglomeratie.

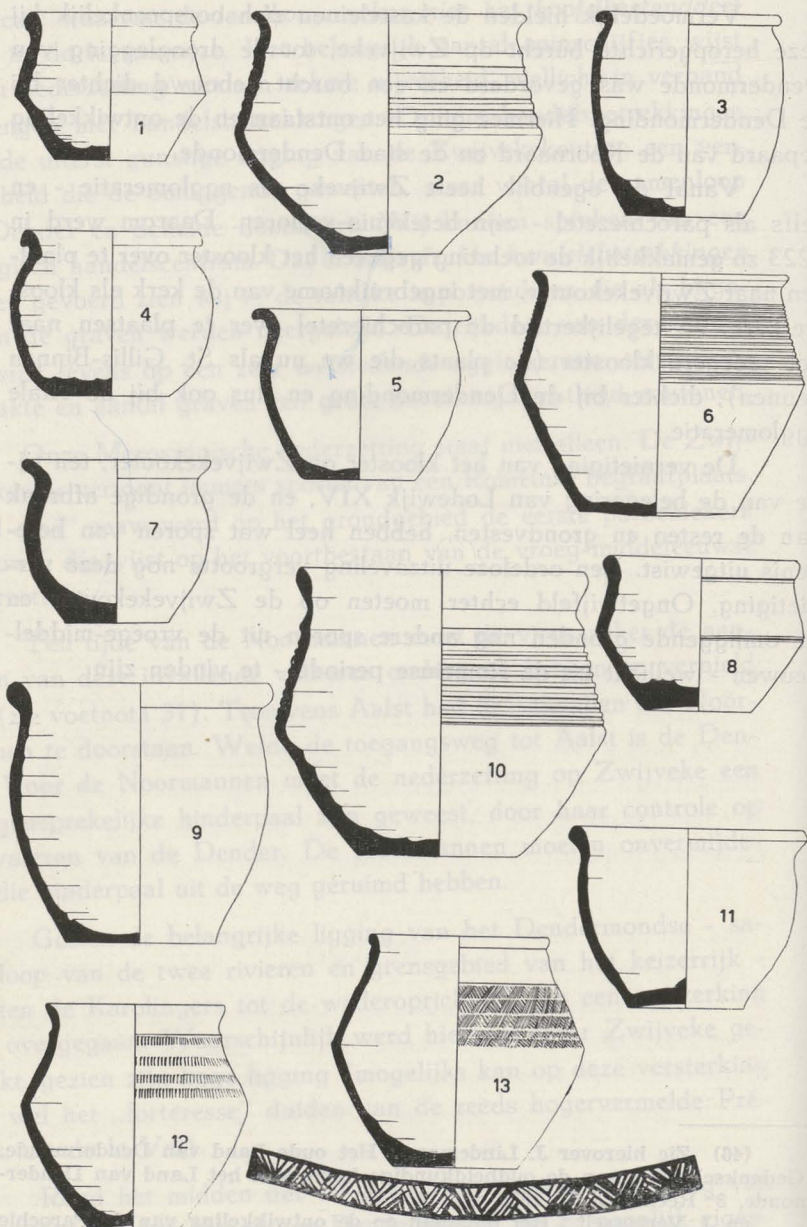
De vernietiging van het klooster op Zwijvekekouter, ten tijde van de belegering van Lodewijk XIV, en de grondige afbraak van de resten en grondvesten, hebben heel wat sporen van betekenis uitgewist. Een ordeloze uitzaveling vergrootte nog deze vernietiging. Ongetwijfeld echter moeten op de Zwijvekekouter en de omliggende gronden nog andere sporen uit de vroege-middeleeuwen - wellicht uit de Romeinse periode - te vinden zijn.

---

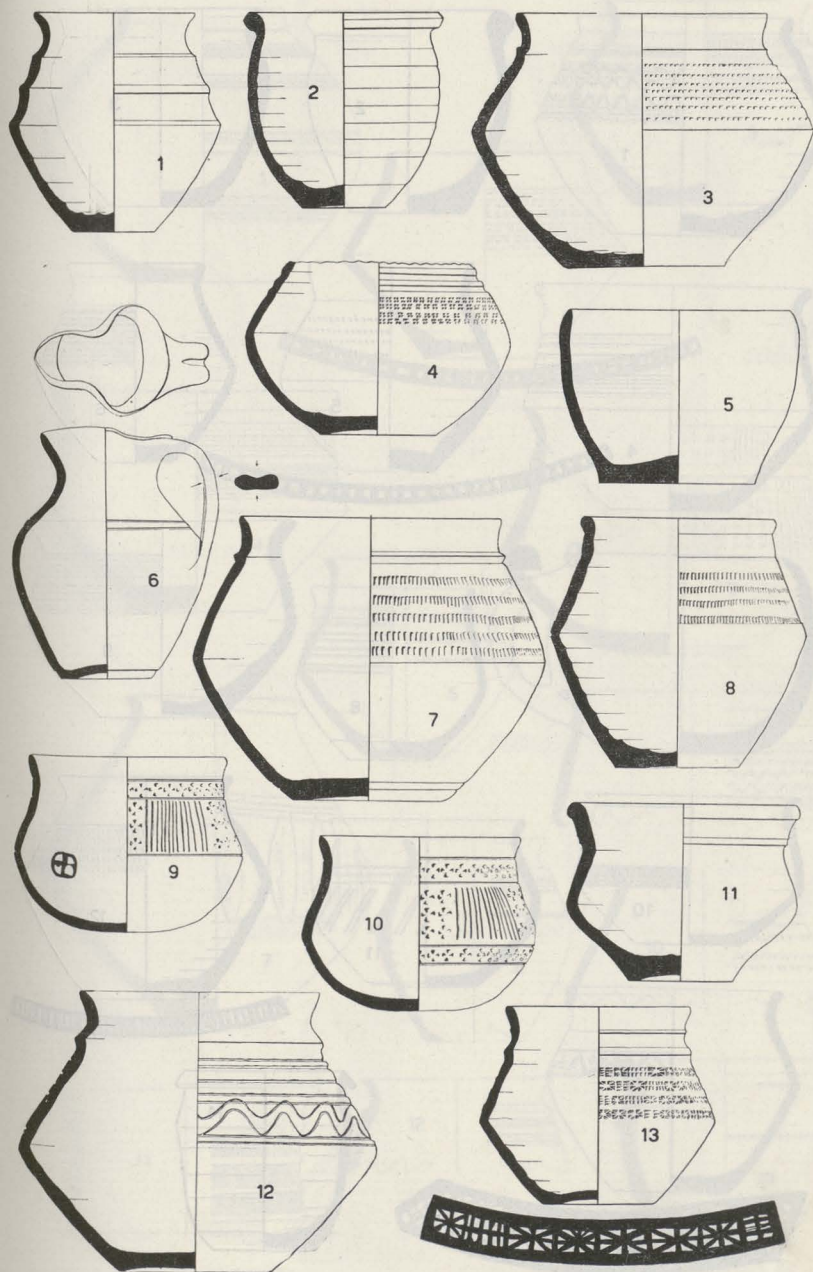
(46) Zie hierover J. Lindemans : Het oude Land van Dendermonde. (Gedenkschriften van de oudheidkundige kring van het Land van Dendermonde, 3<sup>e</sup> Reeks, Dl II, 1938, pp. 14 - 28).

en J. Verbesselt : Het ontstaan en de ontwikkeling van de Parochie Dendermonde. (Gedenkschriften van de oudheidkundige kring van Dendermonde, 3<sup>e</sup> Reeks, Dl. IV, pp. 33 - 47).



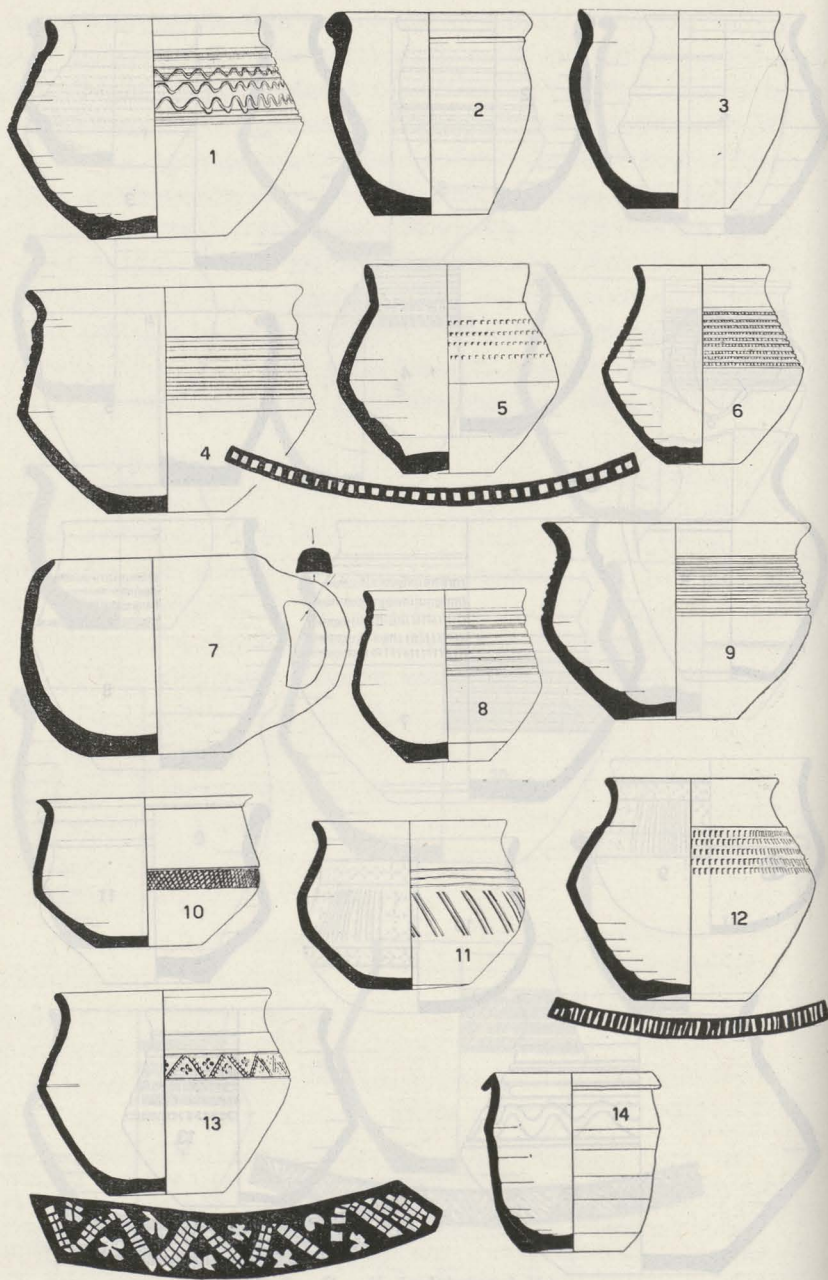


Pl. I S. :  $\frac{1}{4}$  (rolstempel  $\frac{1}{2}$ ).

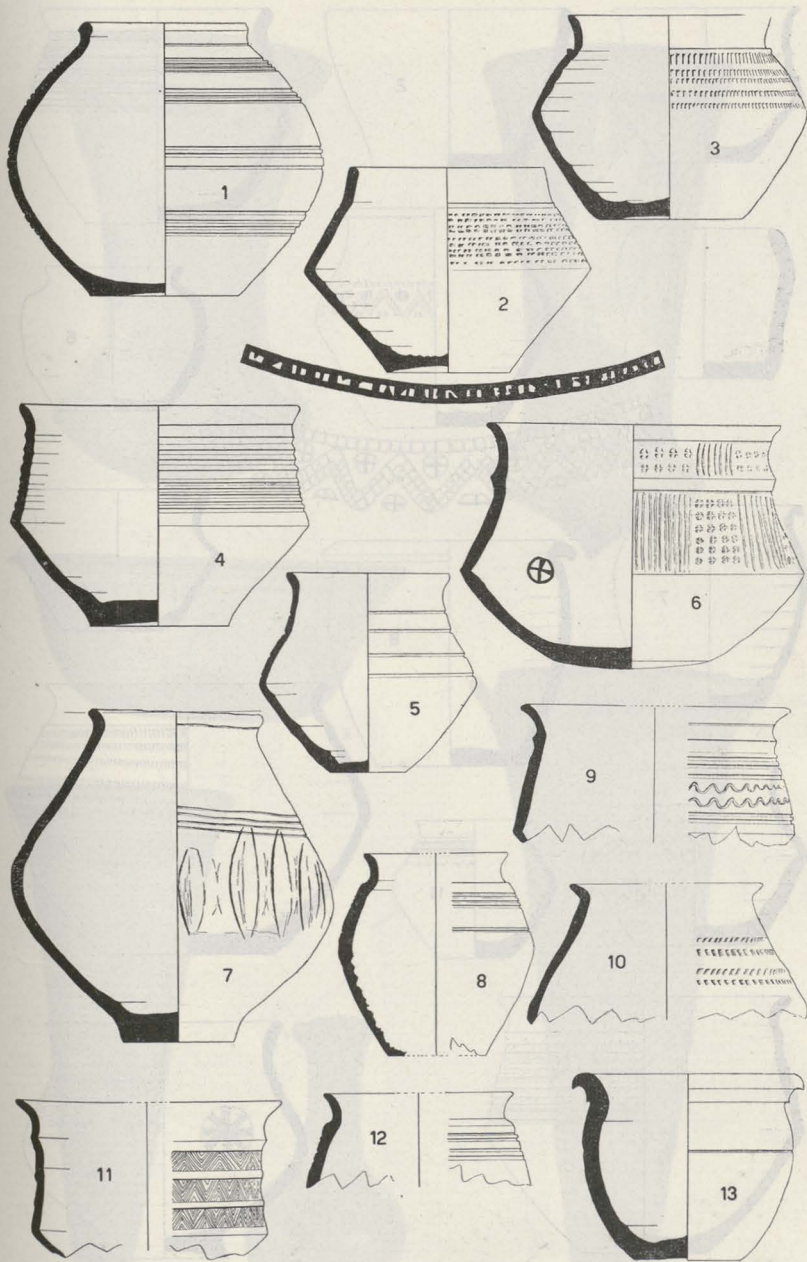


Pl. II S. : ¼ (stempels ½).



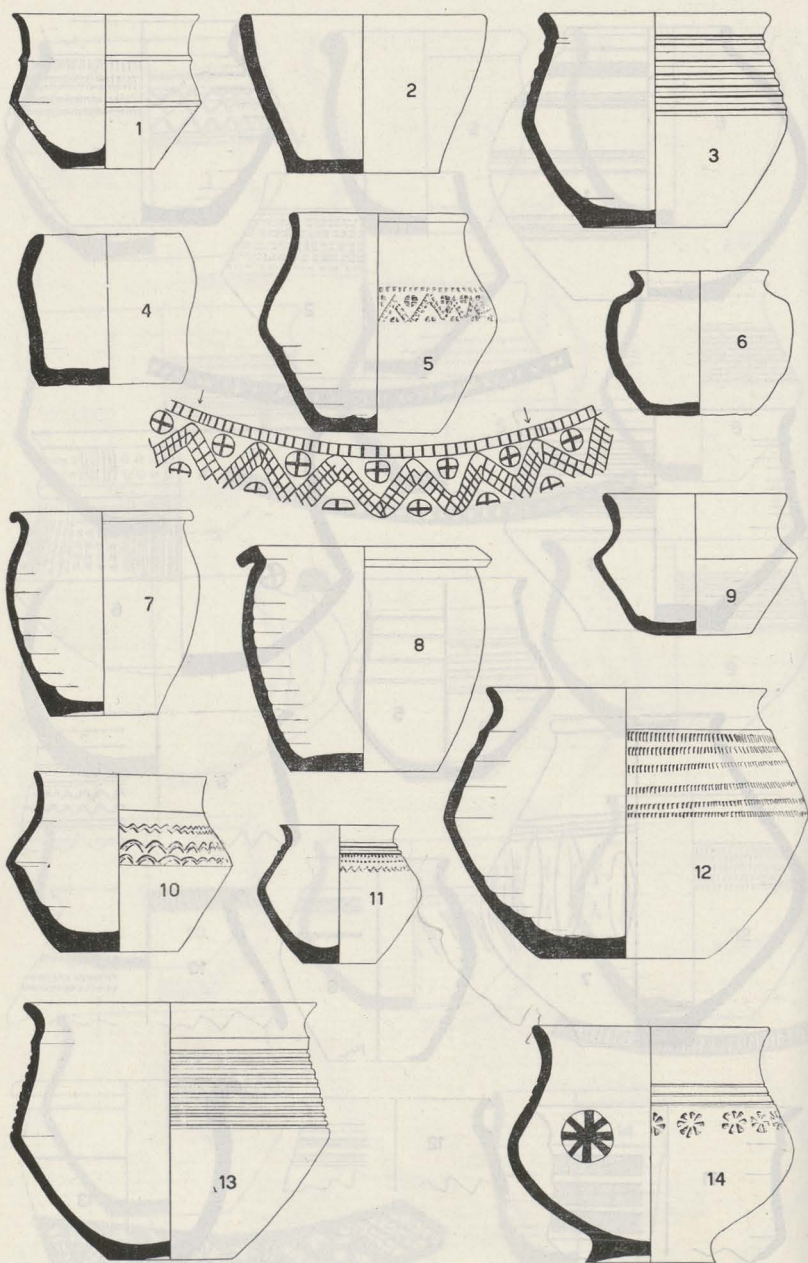


Pl. III S. :  $\frac{1}{4}$  (rolstempels  $\frac{1}{2}$ ).



PL. IV S. :  $\frac{1}{4}$  (rolstempel  $\frac{1}{2}$ ).

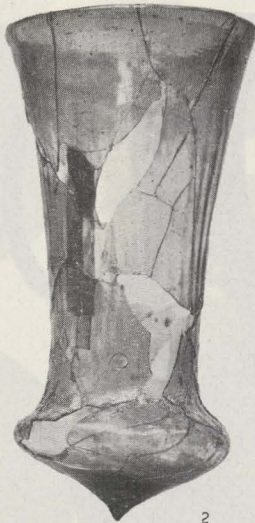




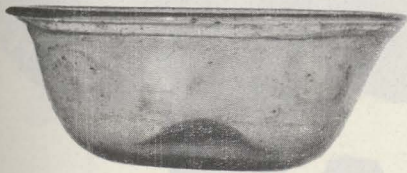
Pl. V S. :  $\frac{1}{4}$  (stempels  $\frac{1}{2}$ ).



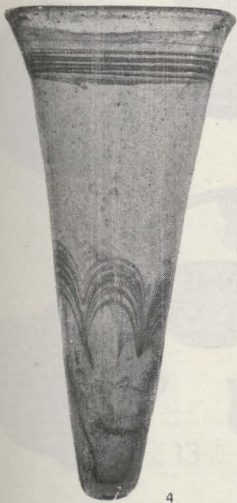
1



2



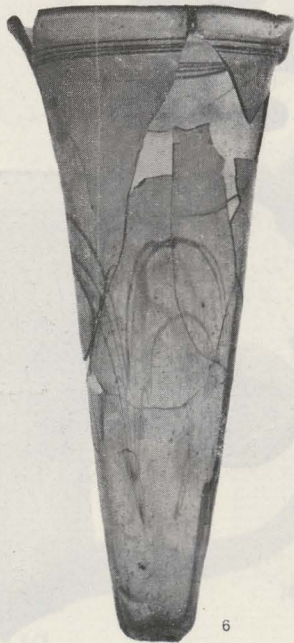
3



4



5



6

PL. VI (S.: ½.





Pl. VII S. :  $\frac{1}{2}$  (1-3) ;  $\frac{1}{1}$  (4).



1



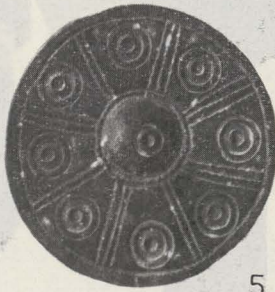
2



3



4



5



6



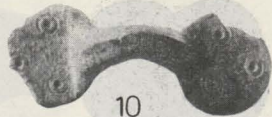
7



8



9



10



11



12



13



14

Pl. VIII S. : 1/1.





PL. IX S. : 1/1.



Pl. X S. : 2/1.



2



3



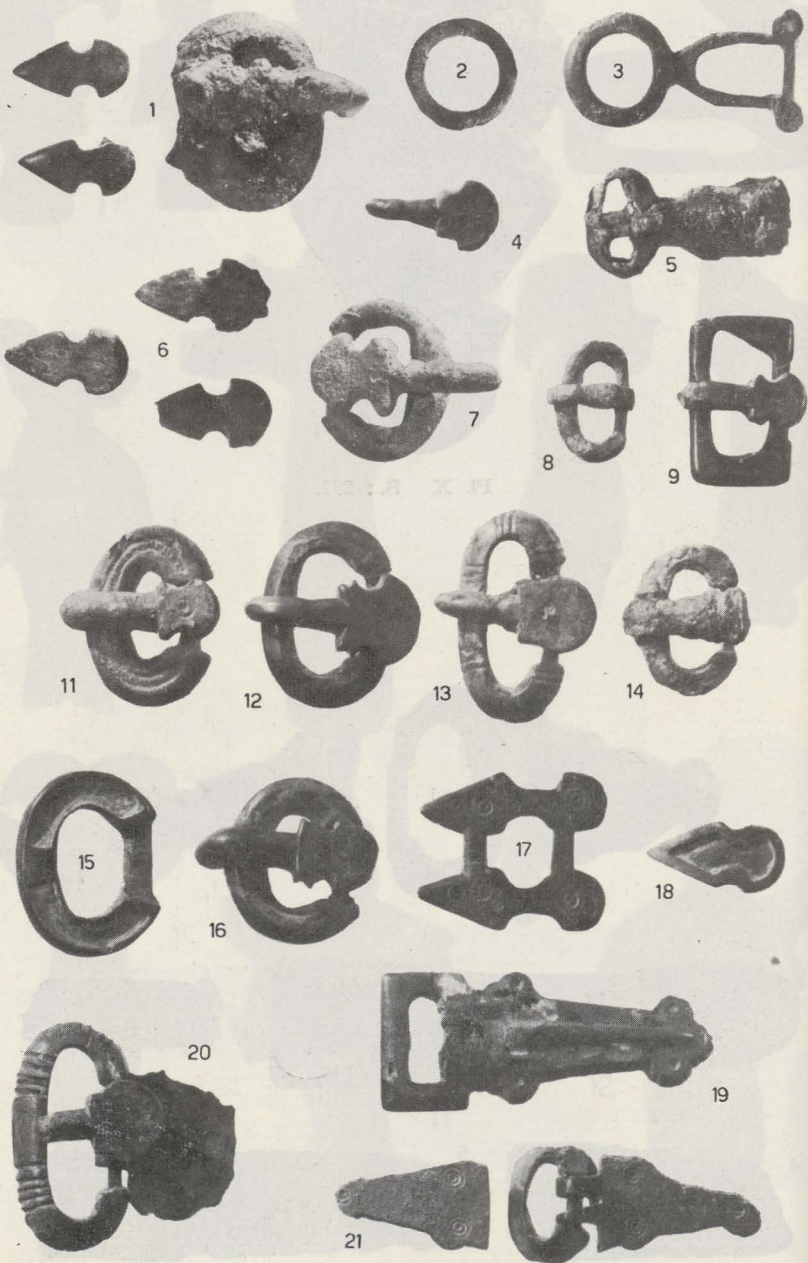
4



5

Pl. XI : S. : 2/3.



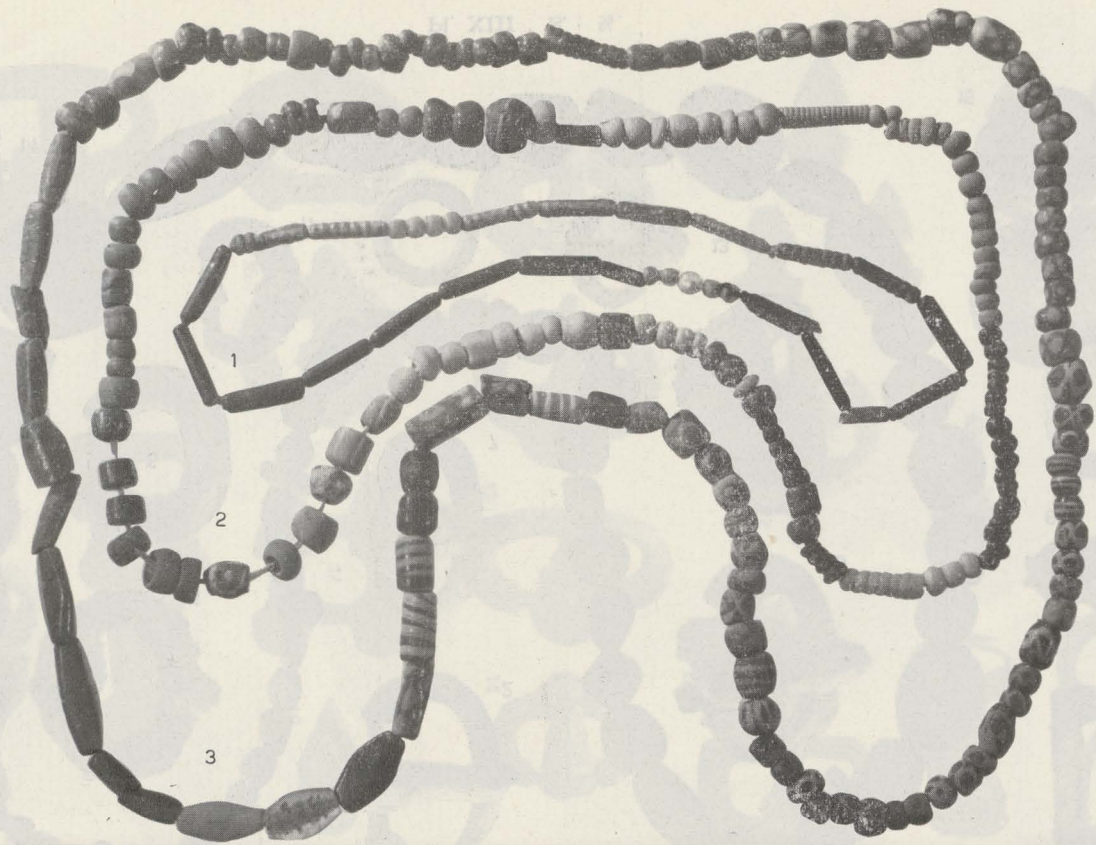


Pl. XII : S. : 2/3.



Pl. XIII S. : %.





Pl. XIV S. : %.

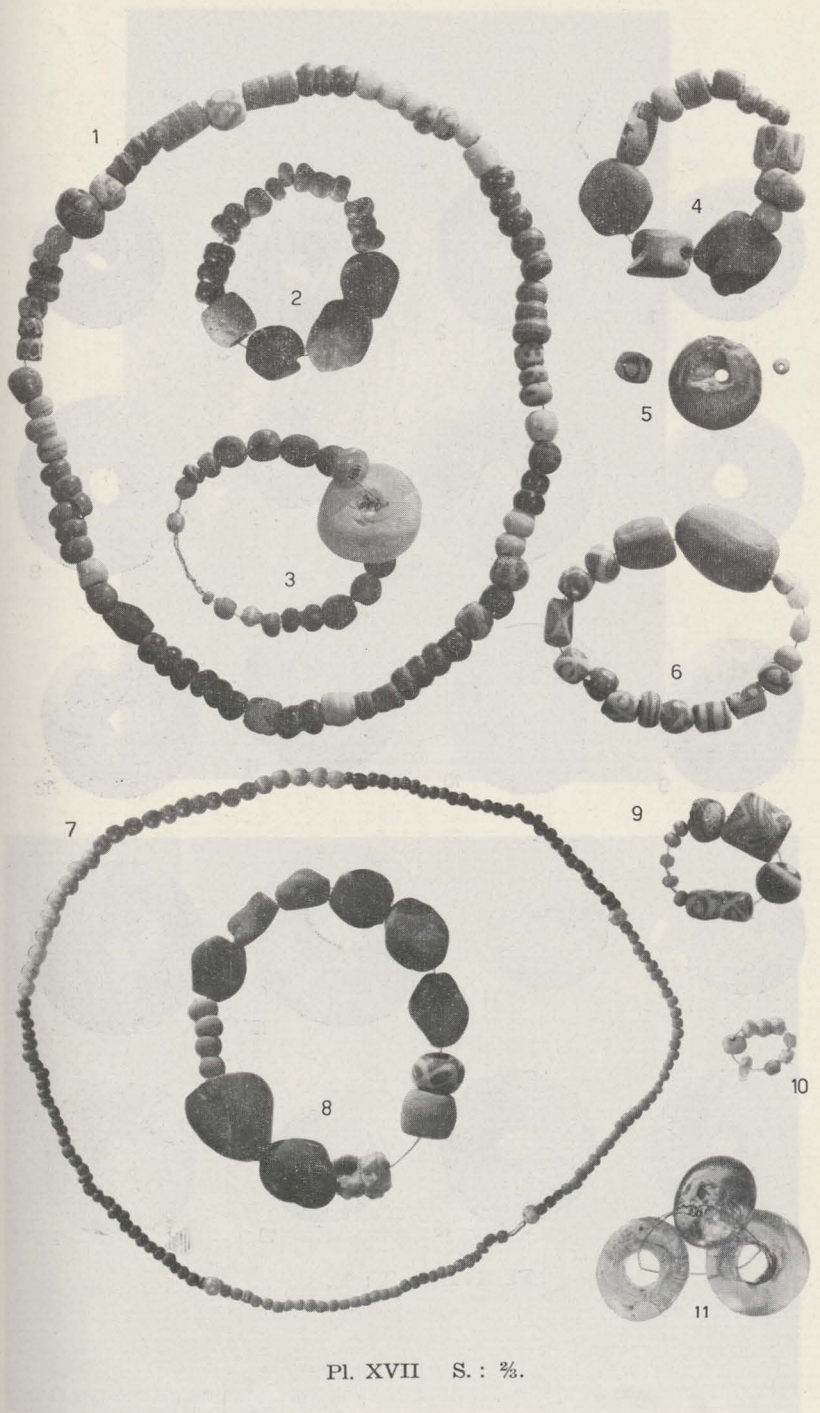


Pl. XV S. : ⅔





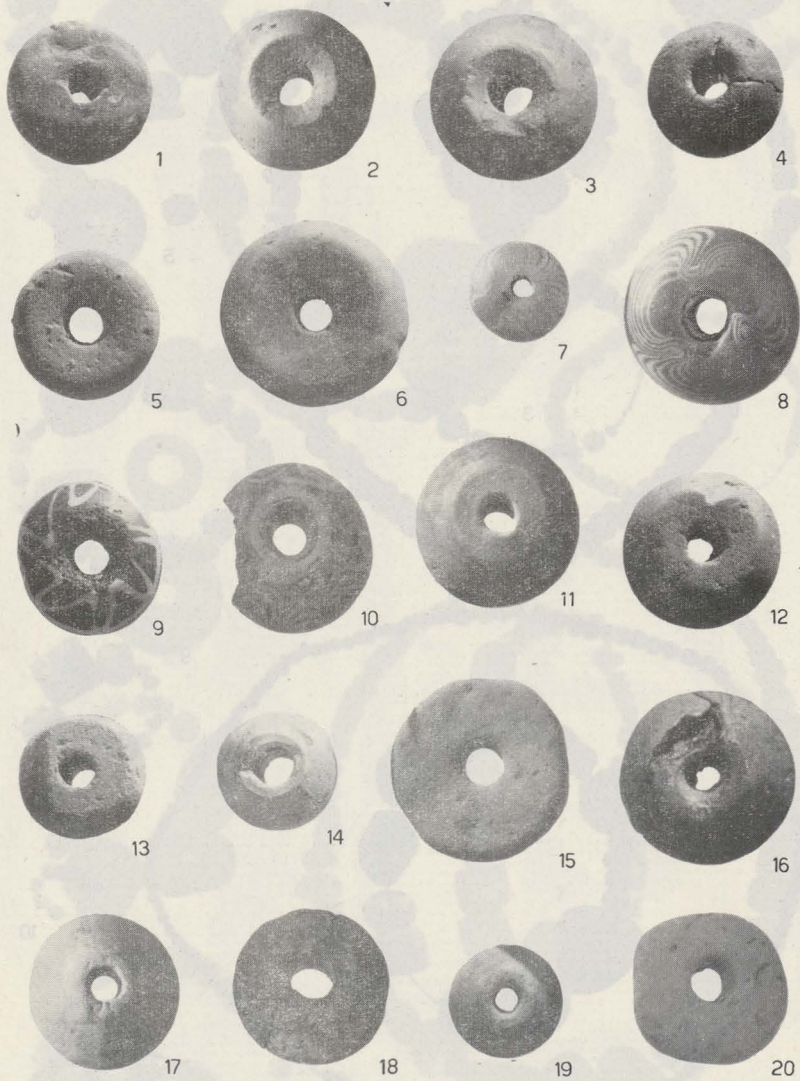
Pl. XVI S. : %.



Pl. XVII S. : %.

Pl. XX





Pl. XVIII S. : %.

A. F. M. H. H.



Pl. XIX.



Pl. XX.



## VERWIJZINGSTABEL VOOR DE PLATEN

Pl.	n°	n° inv.	graf.	Pl.	n°	n° inv.	graf.	Pl.	n°	n° inv.	graf.
I	nummers komen overeen met inv.							XII	1		4
II	1	14			9	62			2		XVI
	2	15			10	63			3		XVI
	3	16			11	64			4	119	
	4	17			12	65			5		XVI
	5	18			13	66			6		16
	6	19			14	67			7		16
	7	20		VI	1		B8		8	111	
	8	21			2		VIII		9	117	
	9	22			3		14		11	112	
	10	23			4	86			12	115	
	11	24			5	83			13	114	
	12	25			6	85			14	113	
	13	26							15	118	
III	1	27		VII	1	84			16	116	
	2	28			2	87			17	120	
	3	29			3	88			18	121	
	4	30			4	89			19	110	
	5	31							20	107	
	6	32		VIII	1		XI		21	108	
	7	33			2		8 mei				
	8	34			3	91		XIII	1	126	
	9	35			4	90			2		B8
	10	36			5	94			3		VI
	11	37			6	95			4		B4
	12	38			7		VIII		5		10
	13	39			8	93			6		B9
	14	40			9	92			7		B3
IV	1	41			10	105			8		15
	2	42			11	96			9		33
	3	43			12	104			10		17
	4	44			13		25		11		25
	5	45			14	97			12		35
	6	46		IX	1	99			13		35
	7	47			2		B4		14		8 mei
	8	48			3	100			15		22
	9	49			4		B10				
	10	50			5	101			XIV	1	127
	11	51			6	98				2	128
	12	52			7	103				3	129
	13	53			8		35				
V	1	54			9		B2		XV	1	130
	2	55			10	102				2	131
	3	56			11		25			3	132
	4	57			12		25				
	5	58		X		106			XVI	1	3
	6	59								2	XV
	7	60		XI	1	109				3	31
	8	61			2	124				4	35
					3	125				5	21
					4	122				6	8 mei
					5	123				7	133
										8	17
										9	134

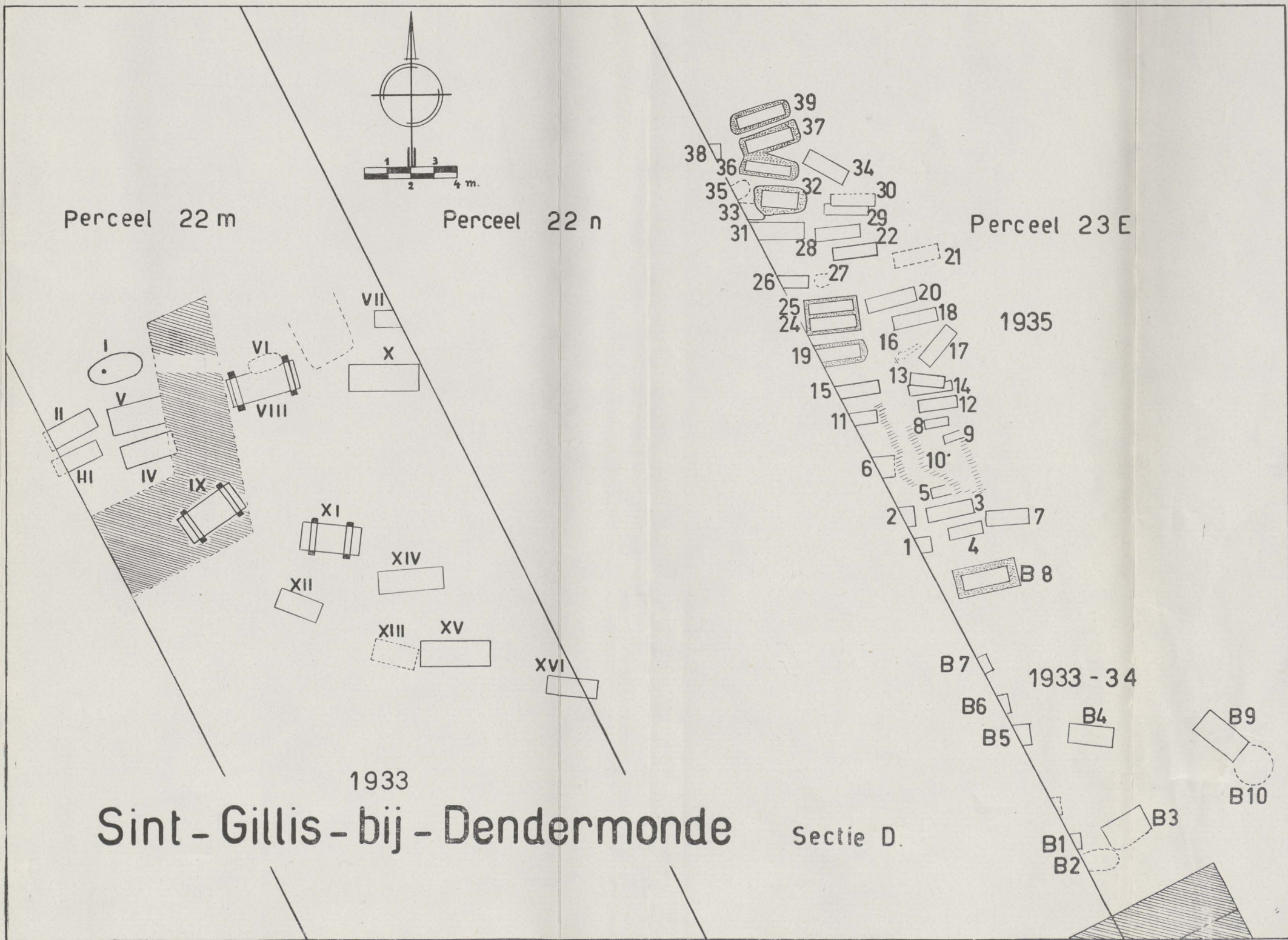
Pl. n°	n° inv.	graf.	Pl. n°	n° inv.	graf.	Pl. n°	n° inv.	graf.
XVII 1		I	XVIII 1		3	12	137	
2		VII	2		VI	13	138	8 mei
3		B4	3		11	14	139	
4		6	4		XV	15	140	
5		VI	5		17	16	141	
6		15	6		21	17	142	
7		B2	7		25	18	143	
8		XI	8		25	19	144	
9		VIII	9		35	20		
10		VIII	10	135				
11		B2	11	136				



## INHOUD

HISTORIEK DER OPGRAVINGEN	bl.	3
HET MILIEU		
I. Archeologisch		4
II. Topografisch-historisch		11
INVENTARIS DER OVERBLIJFSELEN		
I. Doelstelling		18
II. Werkwijze		19
III. Inventaris		
A. Gesloten vondsten		
1. Opgravingen mei 1933 op perceel 22m J. Vercammen (I-XVI)		20
2. Opgravingen 1933 - 34 op perceel 23e van B. Vercammen (B1-B10)		31
3. Opgravingen 1935 op perceel 23e van B. Vercammen (1-45)		38
B. Voorwerpen niet onder te brengen in gesloten vondsten		
1. Aardewerk		67
2. IJzeren voorwerpen en fragmenten		73
3. Glaswerk		73
4. Sieraden		74
5. Kralensnoeren		78
6. Spinschijfjes		79
ALGEMENE BESCHOUWINGEN		
Vaatwerk		80
Glazen vaatwerk		83
Sieraden		84
Gespen en bijbehorigheden		85
Kralen		86
Spinschijfjes		86
Wapens		87
Vuurslagen		88
Munten		88
Grafveld en graven		88
DATERING		
I. Gesloten vondsten		90
II. Losse vondsten		91
BESLUIT		93
PLATEN		96
VERWIJZINGSTABEL VOOR DE PLATEN		114
UITSLAAND PLAN		





Pl. XXI Plan der begraafplaats.